

peyzaj mimarlığı

Ekrem GÜRENLİ
Ziraat Y. Müh.
Oda No: 2988

1971-4

peyzaj mimarlığı

T. PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİ
YAYIN ORGANI

CİLT : 2 — SAYI : 4

1971

T. PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİ

YÖNETİM KURULU

Başkan : Doç. Dr. Günel AKDOĞAN
Sekreter : Ziraat Yük. Müh. Ekrem GÜRENLİ
Üyeler : Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN
Doç. Dr. Nizamettin KOÇ
Ziraat Yük. Müh. Yılmaz ALTINOK

PEYZAJ MİMARLIĞI DERGİSİ'nin

Sahibi : Dernek Adına Doç. Dr. Günel AKDOĞAN
Yayın İşleri Müdürü : Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN
Yayın Komitesi : Dernek Yönetim Kurulu
Yardımcıları : Dr. Salih VURAL
Asistan Metin BAŞAL

Yılda dört defa yayımlanır.

Yayınlanan yazı ve resimler geri verilmez.
Yayınlanan yazı ve resimlerin sorumluluğu
yazarlara aittir.

Sayısı 10 TL., Yıllık Abonman 40 TL.
İlân tarifesi : Kapak dışı 1.000 TL., kapak içi
800 TL., dörtte bir iç sahife 200 TL. Sütun
santimi : 6 cm. lik sütun 10 TL., 4.5 cm. lik
sütun 7.5 TL.

En küçük ilân birimi dörtte bir sahifedir.
ilânlardan sorumluluk kabul edilmez.

Adres : A. Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj
Mimarisi Bölümü Ankara — Türkiye

1971 - 4

İÇİNDEKİLER

★ CUMHURİYETİN 50 NCİ YILI DOLAYISIYLA ANKARA İÇİN DÜŞÜNCELER	3
Prof. Dr. Sadri ARAN	
★ ALGISAL AÇIDAN ŞEHİRİÇİ PEYZAJ PLANLAMASI VE ŞEHİRSEL ÇEVRE	7
Polat SÖKMEN	
★ İKLİM PLANLAMA VE PEYZAJ MİMARLIĞI	10
Güngör UZUN	
★ ÇEVRE DEĞERLERİNİN TOPLUM İÇİN ÖNEMİ VAR MI?	14
Aydın GERMEN	
★ KIR ÇİÇEKLERİMİZ	17
Prof. Dr. K. Ömer ÇAĞLAR	
★ TOPRAK MUHAFAZASINDA YAĞMURLAMA İLE SULAMA	19
Prof. Dr. İlhan AKALAN	
★ ANSİKLOPEDİK BİLGİLER	21
★ HİKMET BİRAND	25
Prof. Dr. Sadri ARAN	
★ TURİSTİK GELİŞME VE KAYBOLAN DEĞERLERİMİZ	28
Doç. Dr. Günel AKDOĞAN	
★ BAHÇE SANATINDAN PEYZAJ MİMARLIĞINA	33
Dr. İsmet GÜRSES	
★ BAHÇEDE ÇİÇEK	35
Metin BAŞAL	
★ BASINDAN HABERLER	38

1933

1933

1933

1933

1933

1933

1933

1933

1933

1933

1933

1933

1933

1933

1933

1933

Bazı zorlayıcı sebeplerle derginin zamanında çıkamamış olmasından dolayı Dernek üzüntüsünü bildirir, okuyucularının sonsuz hoşgörülüğünü diler.

CUMHURİYETİN

50 YILI DOLAYISIYLA

ankara İÇİN DÜŞÜNCELER

Prof. Dr. Sadri ARAN

A.Ü Ziraat Fakültesi Peyzaj
Mimarisi Bölümü Öğretim
Üyesi

Milletlerin tarihinde öyle önemli yıllar vardır ki, büyük bir sevinçle coşkunca kutlamak istenir. Nitekim, insanların da kısa süreli ömürleri boyunca hatırlamayı arzuladıkları özel merasim günleri bulunur. Şehirler de, tarih boyunca süregelen hadiselerin cereyan ettiği birer yaşama mekânı ve organizmadır. Bu itibarla şehirlerin de tatlı, acı hatıraları, sevinçli yılları ve günleri vardır.

İşte, 1973 senesi içinde cumhuriyetimiz 50 inci yılını idrak ediyor. Büyük bir devrimin üzerinden geçen yarım yüzyıl. Hiçte küçümsenmeyecek bir tarih süresi. Daha şimdiden yurdun her köşesinde manası çok büyük olan bugünü kutlama hazırlıklarına başlandı. Bu hazırlıkların Ankara'da çok daha yoğun ve sistemli olmasını tabii karşılamak gerekir. Çünkü tarihi Ankara» da bu arada Başkent oluşunun 50 nci itibar senesi ne kavuşacak.

Bu sırada yurdun her yönünden Ankara'ya koşup gelecek bir insan seli ve yüzbinlerce ziyaretçi ağırlanacak. Ankara Türkiye'nin bütün şehirlerinden farklı modern güzel ve örnek şehir olarak böylesine bir davete sahne olacaktır. Eski Ankara'nın imkânları kıt, mütevazı halini hatırlayanlar, onun yerinde bugün uygar dünyanın gözlerini kamaştıran teknik ve estetik tazeliği ışıldamakta olan ve fonksiyonel şekilde plânlanmış bir şehir görmek hayalindedirler. Bir yandan da sosyal ve politik ortamı ile çevresine saygı telkin eden bir ev sahibi bulmayı ümit etmekte de pek haklılardır.

Şu halde, önümüzdeki yıl içinde Ankara hummalı bir hazırlık safhası geçirecek. Bu hazırlıkların teknik ve estetik yönü Ankara Şehrinin İmar Müdürlüğü tarafından ele alındı. Bu maksatla, çeşitli bilim ve sanat

disiplinlerinden mütehasıs bir kadroyu kapsamı içine alan teknik bir komite toplanmış bulunuyor. Ankara İmar Müdürü Sayın Turgut Tuncay'ın çok nazik daveti ve hatırlamaları üzerine bu çağrıya gönülden katıldım. Böyle bir organizasyondan sadece 50 nci yıl hazırlıklarında rol alan geçici bir Kurul hüviyetinden daha ileri ve devamlı fayda sağlanması beklenir. Böyle bir Komitenin bundan böyle de şehrin imar gelişmelerinde gücü yettiği kadar ışık tutacağı da aşîkârdır.

Çünkü, modern anlamda şehir, bir sentezdir. Bu sentezi hazırlayan şehirci, nosyonu kuvvetli bir bilim ve sanatkâr aynı zamanda organizatör olmalıdır. İnsanların hayat şartları ve yaşama ortamları değişmiş ve hal çaresi bekleyen problemlerin birinin diğerini kovaladığı bu devirde, tek yönlü bir meslek sahibinin yalnız başına böylesine bir külfetin altında başarı ile kalkması çok güçleşmiştir. Bu itibarla, uygar milletler şimdikiye kadar geçirdikleri acı tecrübelerden sonra artık, şehirciliği mühim bir meslek ve şehir plânlamasının da bir Tim çalışması olduğunu kabul etmişlerdir. Bugün şehir, insan hayatının çeşitli yönlerini içine alan bir çevredir ve bu derece anlamı geniş bir mekân organizasyonudur. Bundan dolayı, şehir plânlamasında çalışacak Tim'in ödevleri arasında, şehirci başta olmak üzere, tabiat bilgini, iktisatçı, sosyolog, sağlıkçı, eğitimci, bina mimarı, peyzajcı mühendis,... gibi bilimler ve sanatkârların rolü olacaktır.

İşte Ankara'nın İmar Müdürlüğü böyle bir teşebbüse girişmesi ve konuyu ele alış şekli ile, diğer şehirlerimize de örnek olabilecek değer taşıyan taktire lâyık bir inisiyatif ortaya koymuş oluyor.

50 inci yılı karşılama yapılacak hazırlık prensipleri ve programlarının tesbitinde, şehrin sanat ve teknikle ilgili çok çeşitli meseleleri bulunmaktadır. Pek tabii bu problemler arasında peyzaj plânlaması, yeşilliklerin yeniden ele alınması ve onarılması başta gelen önemli bir konu teşkil ediyor.

Gerçekten, Ankara şehri gerek hemşerilerine ve gerekse misafirlerine huzur verici bir mekân olabilecek mi? Şimdiden esefle söylemek gerekirse, hayır. Çünkü, Ankara bugünkü haliyle ağır bir akciğer hastalığı geçirmektedir. Oksijen yokluğu, onun bütün bünyesini sarımsaktadır. Ankara'nın akciğerleri yerinde olan yeşillikleri günden güne sönmektedir. Şehrin yeşilliklerine musallat olan amansız mikrop, (**Yapı istilası**) o kadar kuvvetlidir ki, azgın bir ejder gibi onun tek sağlık çaresi olan bitkilerini her an biraz daha kemirmektedir.

Mimari güzellikten de bir türlü nasibini alamayan beton ve demir yığınları, her geçen gün narın ve zarif yeşillikleri ağır bir silindir gibi ezip, şehri bir beton çölü haline sokmaktadır.

Aslında, biyolojik varlıklar olan bitkilere, tabiatın bahsettiği kendi kendini onarma enerjisi, yapılardan çok daha kudretlidir. Fakat, insanın kendi neslini bile yok edici müdahalesi, şehri bugünkü hale getirmiştir.

Şurası muhakkak ki, şehrin yeşilliklerini meydana getiren bitkiler de birer al yuvarlaktırlar. Fakat burada durum insan bünyesinden çok farklıdır. Büyük bilgin Pasteur'un mesai arkadaşı meşhur Rus doktoru Metohnikoff - Meçnikof'un Phagocitose teorisinin burada uygulanması imkânsızdır. Çünkü insan bünyesinde Doktor hastasının yardımcısıdır. Halbuki Ankara'da insan, şehri her an biraz ölüme götüren tecrübesiz acemi bir dokturdur. Bu itibarla, konsültasyonda daima fayda vardır. Bu da ancak Tim çalışmasıyla mümkündür.

Çalışma mekânımız Ankara şehri olacağına göre ; program hazırlıklarının başarılı sonuç verebilmesi için herşeyden evvel çalışma mekânımızın karakterini iyi bilmekte ve dolayısıyla işimizin hacmini kavramakta fayda vardır. Bu itibarla ; Anka şehrinin fizikî yapı bakımından özelliklerini kısaca belirtmek yerinde olur.

Yaşamakta olduğumuz çağın uygar şehrinin karakterini şu şekilde özetlemek mümkündür (içinde barındırdığı insanların rahatlıkla, zevkle, huzur ve bilhassa sıhhatli yaşayabilecekleri, fonksiyonel ve estetik bir yaşama mekânıdır). Ankara şehri bu özelliklerini son yirmi seneden bu yana tüm kaybetmiştir. 1930 yılından beri süregelen bu ters yönlü gelişmeleri bir peyzaj plâncısı olarak 40 yıldan bu yana üzüntü ile izlemektedirim.

O devrin Ankara'sı, belirli bir site merkezi ve ana gövdesi teşekkül etmekte olan ve bu gövdeye bağlı yeşil sayfiyeleri bulunan, bulvarları ve refüjleri renkli, yolları temiz ve bol ağaçlı, caddelerinin genişliği ile binalarının galbarileri arasındaki nisbetler ölçülü, şirin bir Anadolu şehri idi. Böylece gelişmekte olan 1940 Ankara'sını hatırlarsak :

Yapı kitleleriyle, yeşillik volümleri arasında iyi bir proporsiyonu bulunan, gerek ana gövdesi ve gerekse periferesini saran organik bir yeşil sistemi uygulayabilen, oldukça sıhhatli bir yerleşme karakterine sahipti. Şehri dıştan ve uzaktan çevreyelen, hatta biyolojik ortam buldukça yer yer şehrin içine kadar sokulan ziraat arazisi ve stebin tabii bitki örtüsü, Ankara'nın sıhhatli kuruluşunu bir kat daha desteklemekte idi.

Halbuki, son yirmi seneden beri bütün kontrol imkânlarını çığniyerek gelişigüzel yayılan Ankara :

Yapı katları yükselen, refüjleri ortadan kalkarcasına daralan, süratli ve azgın bir yapı istilası yüzünden yeşillikleri tüm kemirilen, ileride yeşillendirilmesi gereken rezerv boşluklarına varıncaya kadar yapı ile doldurulan, sayfiyelerinin yeşillikleri beton yığınlarıyla dondurulan, yaşlılara istirahat, çocuklara emniyetli bir oyun sahası olabilecek bir rekreasyon yeşilliğinden mahrum, ziraat arazisi ve tabii güzellikleri gecekondular tarafından hırpalanan Ankara, bugünkü görünüşü ile, uygar insanların yaşayabileceği bir şehir olmaktan çıkmış ;

Sağlığı tehdit edici, zehirli ve isli dumanla kaplı, yolları insan ve vasıta alamayacak derecede huzursuz, maksada elverişlilik ve güzellikten yoksun, misline nadir raslanabilen çirkinliklerle dolu, sıhhatli ve rahat dış yaşama imkânlarından mahrum bir şehir halini almıştır.

Bu itibarla, artık bugün kurulmuş ve yaşamakta olan Ankara'nın şehir içinde, şehir periferisinde **normal bir peyzaj çalışmasına gerek ölçü ve gerekse biyolojik ortam bakımından** elverişli boşluk kalmamıştır. Çubuk, Kayaş ve İncesu vadileri ile Ankara suyunun geniş düzlüğü ve entansif ziraat yapılan engin tarım arazisi de eski kırsal peyzajının güzel perspektifini ve pastoral hayatının sempatisini yitirmek üzeredir. Çünkü kontrolsüz yapı ve gecekondular salgını buralara kadar uzanmaktadır.

Bir Yeşil Şehir Olabilme problemi Ankara'nın en önemli dertlerinden birisidir. Ancak ; şehrin esaslı bir Peyzaj Etüdüne ve Plânlamasına göre standart ölçülere yaklaşık yeşillige kavuşabilmesi, şehrin nâzım plâni ile alâkalı bir mekân organizasyonu konusudur. Şüphesiz yeni nâzım plân hazırlıkları, Ankara'nın yurt içindeki tabii, tarihi, ekonomik, sosyal ve estetik durumunu dikkat nazarına alıp, bu faktörleri Bölge Plânlama çalışmalarıyla münasebetlendirerek mütalea etmekte ve muhakkak ki, bu uğurda sarfedilen bütün gayretler, modern şehirciliğin en yeni teorileriyle bağdaştırılarak hazırlanmaktadır. Böyle dörtbaşı mamur bir tim çalışmasında Peyzaj Plânlamasına geniş ölçüde yer verilmiş olması gayet tabiidir.

Cumhuriyetimizin 50 inci yılı için yapılacak hazırlıklar ise ancak, şehir içinde yapı istilâsından kurtularak kıyıda bucakta sıkışıp kalmış bazı yeşil parsellerde gerekli onarım ve tadillerle bir atraksiyon gösterebilme hünerine bağlı olacaktır. Pek tabii, yirmi seneden beri büyük bir gayret sarfedilerek bozulan dengenin ve

ortaya çıkan çirkinliklerin, bir yıl gibi kısa süre içinde yeniden tertiplenmesi ve güzelleştirilmesi imkânsızdır. Bu itibarla ; 50 inci Yılı Karşılama Hazırlıklarına Bahçe Mimarisiyle alâkalı bulunan ön tedbirler aşağıdaki paragraflarda özetlenmiştir.

1 — Şehrin mevcut yeşilliklerinin islâh edilerek neşelenmesi için, şimdilik büyük ölçüde Peyzaj Plânlaması ve Proje hazırlıkları gerekmektedir. Mevcut yeşillikleri bitki örtüsü üzerinde yapılacak tertip değişiklikleri, umumî görünüşlerindeki bazı anarşik gelişmelerin sadeleştirilerek temizlenmesi, yeni ağaçlama ile yeşillik hacmini takviyesi ve onarım işleriyle alâkalı çalışmalara doğrudan doğruya yerinde uygulama suretiyle başlanarak biran evvel faaliyete geçmek lâzımdır.

2 — Küçük ölçüde de olsa, şehrin mevcut yeşilliklerine katılması çarelerini aramak muhakkak ve süratle halledilmelidir.

Son günler içinde şehirde yapmış olduğum kısa etüdü bu bakımdan bazı imkânların hâlâ mevcut olduğunu göstermektedir. Bu arada şehrin muhtelif kısımlarında küçük de olsa henüz kullanılmamış boşluklara rastlamak mümkündür. Bunlar ; Vurguncu spekülatörlerin halâ beklemekte devam ettikleri parsellerdir. Çünkü bu arsaların bugünkü suni kıymetleri onların bitmek tükenmek bilmeyen hırslarını tatmin edici milyonlar henüz yükselmemiştir.

Bazen bir kaç tanesi bir arada bulunan bu parsellerin her ne bahasına olursa olsun, vakit kaybetmeden kamulaştırılması ivedilikle yeşillendirilmesi şarttır. Böyle bir teşebbüs sadece 50 inci yıl hazırlıkları için geçici bir tedbir olmakla kalmayıp, şehrin imar çalışmalarında ilerisi için plâncının işini kolaylaştıran, yardımcı yatırımlar sayılabilir.

Şurası muhakkak ki, böyle birbirine bağlantısı olmayan dağınık parsellerin yeşillendirilmesi, normal bir peyzaj plânlamasının mahsulü ve şehrin tümünü kapsayan organik bir yeşillendirme olamaz. Fakat bu kabil yeşillikler bugün afet halini alan yapı konjesionunu yer yer önleyici emniyet barikatları olabilir. Bu maksatla ; ; Bahardan evvel mahallinde ön etüdü ve tahminlerin yapılması ve 1972 ilkbaharında ise süratle tatbikata geçilmesi icabeder.

3 — Ankara'nın her şeyden evvel bir yeşillik sahnesinden ziyade gümrah bir yeşillik hacmine kavuşturulması gerekir. Diğer bir deyimle çimen yeşilliğinden çok, dev yapıtlı ağaçlıklara yer verilmelidir. Şehrin içinde olduğu kadar daha ziyade periferisinde geniş ölçüde bir peyzaj ağaçlamasına önem verilmelidir.

Böyle bir tutum, hava kirlenmesini hafifletici, ihmale gelmeyen bir tedbirdir.

Orta Avrupa'nın tanınmış şehircisi Prof. Jansen'in vaktiyle Ankara için yapmış olduğu teklifi yerine getirerek, Ankara'nın yakın çevresini ormanı andıran extansif bir peyzaj ağaçlaması yapabilmek fırsatı artık kaybedilmiştir. Fakat şehrin yüz karası haline getirilen gecekondu arasındaki boşlukların kamulaştırılarak ağaçlandırılması burada yaşamakta olan yoğun bir insan topluluğunun sağlığı bakımından yabana atılmayacak bir tedbirdir.

4 — İlkbaharda başlayacak olan yeşillendirme için bitki materyali hazırlığı çok acil bir husustur. Bu itibarla, İstanbul fidanlıkları ve Orman Bakanlığı ile hemen temase geçilerek yeteri kadar yetişkin fidan teminine başlanması, başarıda rolü olan çok hassas bir noktadır.

50 inci yıl hazırlıkları ihtiyacının yanısıra şehrin nazım plân çalışmalarında gözönünde bulundurularak, kolosal ölçüde bir ağaçlamaya yetecek derecede bitki materyali üretimine başlanmalıdır.

Fakat Ankara Park ve Bahçeler Müdürlüğü Bitki Yetiştiriciliği ile ilgili olan bugünkü tesisleriyle böyle bir hazırlık için maddî çaresizlik içindedir. Müdürlük bu maksatla vakit kaybedilmeden örgütlenmelidir. Çünkü bitki materyali hazırlığı yıllara malolan vakit alıcı bir gayrettir.

Şehrin nazım plân çalışmaları yakından ve devamlı takip edilerek şehrin gelecekteki gelişmesini tatmin edici bir material biriktirme şarttır. Böyle kolosal çapta bir yeşillendirme için, geniş ölçüde bir yetiştiricilik işletmesinin kurulması gerekir. Bütün detayları ile böyle bir işletmenin kurulması, bilimsel bir etüd meselesidir.

5 — Şehrin zaten çok daralan refüjlerinde ve parsellerinde kuru görünüşlü beton tesislerden ziyade, halkın hasretini çektiği göz doyurucu, engin tesirli yeşillik tesisine önem verilmelidir.

6 — Peyzaj Plânlarının uygulaması bakımından Ankara şehrinin mevcut yeşillikleri : Belediye Park ve Bahçeler Müdürlüğüne, Devlet Binalarına ve Özel İskâna aittir. Park ve Bahçeler Müdürlüğü tarafından idare edilen yeşil sahalara, meslekî bilgisi olan teknik bir ekip yönetiminde idare edilmektedir. Bu sahalara diğerlerine nazaran daha plânlı ve bakımlıdır. Fakat 50 inci yıl hazırlıklarında Belediyenin bütün

yeşil sahalarının etrafıca ve dikkatle tekrar elden geçirilmesi lâzımdır.

Devlet binalarının bahçeleri çok defa bilgisiz bahçıvanların yetersiz gayretlerine bağlı kalmaktadır. Özel iskâna ait ev bahçeleri de her ev sahibi amatörün inisiyatifini tatmin etmekten ileri gelen tam bir anarşi içindedir. Bu itibarla, devlet binalarının ana caddeler üzerindeki yeşillikleri ile iskân sahalarındaki evlerin ön bahçeleri şehrin görünüşünü çirkinleştiren en mühim sebeplerden biridir. Üç değişik sahip tarafından idare edilen bu karışık tertipten meydana gelen anarşiyi ahenge çevirerek bir Unity sağlayabilmek için:

- a) Devlet binalarının ön bahçelerinde yapılacak tertip değişikliklerinin Park ve Bahçeler Müdürlüğünün kontrol ve müşaveresiyle yürütülmesi,
 - b) İskân sahalarında ön bahçelerin de; 50 inci yıl hazırlıkları sırasında Park ve Bahçeler Müdürlüğü tarafından verilecek öğütlere yardımlara göre tadil edilerek onarılması.
- 7 — İleride ön bahçelerin projelerinin de bundan böyle yapı projeleriyle beraber İmar Müdürlüğünce tasdikten sonra tanzimine müsaade edilmesi.
- 8 — 50 inci yıl hazırlıkları dolayısıyla Park ve Bahçeler Müdürlüğünün çalışmasının kapsamı genişlemiş olacaktır, bu maksatla gücünü arttırmak için Müdürlük bünyesi içinde bir özel teknik ekibin şimdiden kurulup gerekli etüdlere ve hazırlıklara başlaması faydalı olacaktır.

Görülüyor ki, Ankara'nın peyzaj plânlaması konusu gün geçtikçe kendini hissettiren ve lüks olmaktan ziyade hayatî önemde bir problemdir. Ümid ederiz ki, 50 inci yılı kutlama vesilesiyle, bütün çıplaklığı ile ortaya çıkan bu zorunluk, artık bundan böyle bütün şehirlere için, imar problemlerimiz arasında gereken yeri bulur. Yurdumuzun fizikî plânlaması yönünden sentezin geniş kapsamı içinde lâayık olduğu itibarlı ödevine kavuşur.

● Yök. Mimar Polat Sökmen

«Peyzaj planlaması» deyimini genellikle sınırlı ve özel anlamı içinde kullanıldığında, doğal sitin ve bu sit içinde yer alan büyük çoğunluğu ile doğal menşeli elemanların düzenlenmesini ifade etmektedir. Oysa günümüz şehirlerinde peyzaj, şehir yaşantısının ihtiyaç biçimlerine cevap verecek bir yönde ve çok defa fonksiyonel bir dönüşüme uğramış olarak şehir mekânında yer almaktadır. Bu durum, insan elinden çıkma bir uygarlık ürünü olan şehir ile doğayı temsil eden peyzaj arasındaki karşıtlığı zorunlu olarak azaltmakta ve şehirsiz mekân içinde kullanılan doğa elemanlarının bu mekâna entegre olacak ve şehirsiz yaşantının gerçeklerine cevap verecek bir çeşit güdümlü kullanılmasını gerekli kılmaktadır.

Bugünün şehri sadece kıyın basit bir karşıtı değildir. O gerçekte çağımızın kompleks yapıli toplumlarının güçlü bir sembolüdür. Dolayısıyla şehrin bu role lâayık bir anlamla yüklü olabilmesi için, şehir mekânı içinde yer alan ve bu mekânı oluşturan bütün elemanların bu doğrultuda bir organizasyon içinde düzenlenmeleri ve yorumlanmaları zorunludur.

Şehir, içinde oturanlarca yaşanan bir gerçektir. Dolayısıyla strüktürü, biçimi ve iç organizasyonu ile şehirlere ait oldukları toplumu geçmiş, bugünü ve geleceğe dönük özlem ve idealleri ile ifade etmek zorundadır ve böyle bir fonksiyonu yerine getirebilmek bakımından en güçlü bir araçtır.

(*) ALGI kelimesi, beş duyumuz aracılığı ile çevreden etkilenecek çevre ile ilişki kurmamız anlamında ve PERCEPTION karşılığı olarak kullanılmaktadır.

algısal* açıdan şehir içi peyzaj plânlaması ve şehirsel çevre

Bu nedenlerden dolayı bu günün şehir mekânı içinde yer alacak peyzaj planlamalarına sadece kendi özel alanları açısından yapılacak yaklaşımlar, modern şehrin gerçekleri ve çağımız şehirlisinin yaşantı ve özelemleri bakımından yetersiz kalacaktır. Bu yaklaşımların önce şehirsel fizikî çevrenin bütünü açısından yapılması ve ancak bunun ışığında peyzaj planlamasının kendine özgü niteliklerine geçilmesi bu konuda uyulması gerekli bir çalışma metodu olacaktır.

Diğer yönden şehirsel çevre bütününe entegre bir parçası olarak ele alınacak böyle bir peyzaj planlaması şehirsel mekânın gereği olarak yer yer sembolik bir güçle yüklü olma zorundadır.

Bu nitelikte bir çalışmanın başarı derecesi üzerinde ise, böyle bir planlamada yer alacak planlama elemanlarını fonksiyonel, sentaksal, semantik, algısal, vb... yönlerden ele alacak analitik ön yaklaşımların önemli etkisi olacaktır. Şehir ve şehirsel elemanlar ile ilgili bu tip sistematik yaklaşımlar şüphesiz bir makale ölçeğinin çok ötesinde hadiselerdir. Bu bakımdan burada konuya sadece algısal yönünden kısaca değinilmeğe çalışılacak ve kendi sınırlı ve özel alanı içinde peyzaj planlaması yerine, şehirsel çevrenin bütünü gözönünde tutularak algılanma sorunu açısından genel bir yaklaşım denenecektir. Günümüzde şehirsel çevre elemanlarının, yukarıda değinilmiş olan nedenlerle genellikle şehirsel bütü-

ne kuvvetle entegre olmuş durumları dolayısıyla bu genel yaklaşımın, özel olarak şehir mekânı içi peyzaj planlamasına ilişkin bir algısal yorumu da büyük ölçüde içereceği varsayılmıştır.

Şehirsel kompozisyon yalnız «mekân» ı değil, «zaman» ı da kullanan bir san'attir. Ancak burada diğer zamanı kullanan san'atlardan farklı olarak, zaman bölümlerinin kontrolü zor ve enderdir.

Bir şehir çok gayeli, devamlı gelişme halinde olan, birçok fonksiyonu birden sinesinde barındıran ve formu zaman ve mekân içinde değişik hızlarla birçok el tarafından oluşturulan bir organizasyondur. Bu bakımdan nihai bir formu hiçbir zaman olmaz ve gelişimi ancak kısmen ve yer yer kontrol edilebilir.

Diğer taraftan şehir mekânının ve bu mekân içinde yer alan elemanların algılanması olayında statik elemanlar kadar hareket eden elemanlar, yani seyirciler de önemlidir. Zira seyirciler algılanma olayında pasif değil aktif elemanlardır ve sonucu, zaman içinde değişen ihtiyaç ve arzuları doğrultusunda değiştirebilecek yönde kısmen etkileyerek oluşturma yeteneğine sahiptirler. Bütün hayvanlar gibi insan da yaşadığı ortamı kendi şart ve yeteneklerine göre strüktüre eder ve bu onun hayatî bir kabiliyetidir. Çevreden gelen ve duyularla zapt edilen her türlü renk, ışık, biçim, hareket, koku, ses, vb... bu yolla kullanılır.

Antropoloğlara göre primitif insan içinde yaşadığı çevreye kuvvetle kök salmıştır. Primitif kültürlerin entegre bir parçasını teşkil eden çevre bu insanlar için devamlılığı ve dengeli ifade eder.

Çevre algılanması, fizikî ortamın sunduğu o andaki duyular ile bireyin yaşanmış geçmişinin deney ve anıları ile ortaklaşa etkilenen karışık bir süreç sonucu oluşur. Bu sürecin ayrıca, seyirci ile çevre arasında birbirini izleyen karşılıklı etkilenmelere dayanan gelgitsel bir karakteri vardır. Seyirci gördüklerini seçer, örgütler ve anlamla yükleyerek ona bir içerik kazandırır. Dolayısıyla aynı çevre çeşitli seyircilere farklı şeyler ifade edebilir. Fakat aynı bir sosyal gurubun üyelerinin algıları arasında büyük ölçüde bir benzerlik vardır ve şehir mekânının makro düzenlenmesi açısından önemli olan da kolektif algılara dayanan şehrin genel imajıdır. Bu, çeşitli sosyal alt gurupların ve bireylerin şehirle ilgili daha öznel ve detaylı imajlarını içeren bir genel imajdır.

Algılanma açısından fizikî çevrenin aynı zamanda toplumsal bir rolü vardır. Geniş anlamda çevre imajı, bireyin içinde faaliyetlerini sürdürdüğü ve bilgilerini tesbit ettiği geniş referans sistemi rolünü oynar. Bu bakımdan inanç ve gelenek sistemlerinde olduğu gibi toplum içinde bir potansiyele ve düzenleyici güce sahiptir.

Fizikî çevre aynı zamanda içinde yaşayan sosyal gurubun tarih ve ideallerinin izlerini ve delillerini taşıyan bir menemonik sistem rolünü de görür. Dolayısıyla bu çevre, gurubu birleştiren ve gurup içi ilişkilerde önemli bir rol oynayan ortam sembol ve hatıraların bir çeşit ham madde kaynağını teşkil eder.

Her şehirli çevresi ile kendine göre bir «Modus vivendi» kurmuştur. İnsanın çevreye adaptasyon kabiliyeti ne kadar gelişmiş olursa olsun, çevresindeki fi-

zik dünyanın bu adaptasyon süreci üzerinde önemli etkisi vardır. Nisbeten fakir fizikî çevreler içinde bu çevrelerin elemanlarını kullanarak referans sistemleri kurma ve onları kullanma kabiliyeti daha çok gelişir.

Çevre aslında şehir ölçeğinin bir bütündür. Görsel elemanlar bu bütünün parçalarıdır ve her eleman diğerleri ile karşılıklı etki halinde olarak algılanma olayında yer alır. Şehir kesiksiz bir algılanma alanıdır; fakat çeşitli ölçeklerde farklı algılanma kademeleri vardır ve bu kademelerin her birinde algılanma açısından strüktürasyon ve ayır-dılma durumları ayrıdır. Şehirsel alan onu seyredenlerde bir çeşit yer yer birbiri üzerine binen bir seri imaj ıhasil eder; bu imajlar gözlenen şehir parçasının ölçeğine, gözlem noktasına, saatına, mevsimine vb... bağlı olarak değişir.

Şehirsel alanların algısal organizasyonu dinamik bir modele göre düzenlenmeli ve zaman içinde birbirini izliyen, çeşitli gelişme ve algılanma yönlerinde mafsallı bölümler halinde öngörülmelidir.

Şehirlerin bugün eriştikleri gelişme hızları, çevrenin geçmişte olduğu gibi bir çeşit görsel sindirilmesine dayanan birey ölçeğinde bir algısal adaptasyona imkân bırakmadığından, bugün geçmişe kıyasla çok daha fazla şehrin genel imajına dayanan kolektif algılanmaları öngören bilinçli bir şekilde düzenlenmiş şehirciliğe ihtiyaç vardır. Şehir formunun bu modlajı şehrin bir «görsel plan» ı çıkartılarak yürütülebilir. Böyle bir plan için önce şehir formunun ve şehre ait kolektif imajın analizini yapmak gerekecektir. Şehrin modlaj çalış-

malarında «görsel plan», kolektif imaj kuvvetlendirilecek biçimde yeni elemanlarla geliştirilebilir.

«Görsel plan» ın hedefi şehrin fizikî formu değil zihinlerdeki şehir imajının kalitesi olduğu için, şehirlilerin seyirci olarak eğitilmelerinin de burada büyük rolü vardır. Aslında fizikî ortamın geliştirilmesi ve eğitim, devamlı ve sirküler nitelikteki bir sürecin iki ayrı yönüdür. Türkiye gibi gelişme halinde olan ve kırlardan şehirlere büyük bir göç olayı yaşayan ülkelerde bu dönüşümü yaşayan insanların, kırsal çevreye kıyasla şehirsel çevrenin sunduğu daha geniş alanlar ölçeğinde insan eli ile düzenlenmiş mekânların algısal örgütlenmesine adaptasyonu önemli bir sorun teşkil etmektedir. Şehir uygarlığının kompleks yapısını aksettiren şehirsel fizikî çevre bu adaptasyonu zorunlu kılmaktadır.

Bu gelişme sonucu ülke şehirleri yer yer metropoliten alan ölçeğinde düzenlenme aşamalarına eriştikçe, bu ölçekte bir imaj yaratabilmek tamamen yeni şehirsel kompozisyon sorunları ortaya çıkaracaktır. Teknolojik gelişme ile şehirsel yığılma arasındaki, henüz yeterince sanayileşmemiş ülkelere özgü dengesizlik bu konuda önemli güçlüklerle beraber olma durumundadır.

Ayrıca metropoliten alan ölçeğinde bir bilinçli görsel düzenleme, ölçek büyüklüğüne bağlı birtakım sorunları da beraberinde getirecektir. Örneğin, bu ölçekte kendi içinde tutarlı bir imaj yaratılabilir mi, ve yine bu ölçekte bir imaj onu yaşayanlarca ne dereceye kadar değerlendirilebilir, vb... gibi. Fakat tarihleri boyunca insanların gerektikçe algılanma alanlarını daima genişletebilmiş

olmaları bu konuda şüphesiz ümit verici bir husustur.

Bugünün şehirleri metropoliten alan ölçeğine eriştikçe, insan eli ile düzenlenmiş şehrsel elemanlar gittikçe artan yoğunlukları ile böyle büyük ölçekte alanlar içinde dahi doğal siti geniş ölçüde gizlemekte ve dolayısı ile topoğrafya ve doğal sit eski algısal önemini yitirmektedir. Sanayileşmiş toplumlarda genellikle görülen bu durum bir süredir ülkemiz büyük şehirlerinde de gözlenmeğe başlanmıştır; ancak bu ölçekteki alanlar üzerinde doğal sitin yerini alacak bilinçli düzenlemelerin gerektirdiği organizasyonel ve teknolojik olanakları henüz oluşturamamış bizimki gibi ülkelerde durum amanla gerçek bir görsel kaosa dönüşmektedir.

Şehrin algısal yönden bilinçli olarak düzenlenebilmesi için şehir formunu analiz ederek hangi formların kuvvetli algılar doğurduğunu tespit etmek gerekir. Genel olarak denebilir ki, şehrsel çevrenin kuvvetli bir algılanma yaratabilmek için ifade gücü ritim, çok yönlülük gibi bazı temel özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikler görsel strüktürasyonu kolaylaştırır.

Kuvvetli imajlar verme doğrultusunda bilinçli olarak düzenlenen bir şehrsel çevrede, bütünlüğü olan ve güçlü bir alan içinde yer alan yoğun, rijid, gösterişli veya çevre ile anlamlı bir kontrast yaratan elemanlar etkili olanlardır. Örneğin, şehir mekânının soyut biçimleri içinde bitki ve su gibi doğal elemanlar genellikle kuvvetli ve olumlu algılama gücüne sahiptirler. Doğal elemanlara özgü ses ve kokular bunların algısal gücünü arttırlar. Ayrıca, geniş bir mekâna a-

çılan panoramik görüşler de kuvvetli bir algılama gücü taşırlar. Ancak bu bilinçli düzenleme içinde şehir formunun karakteri sadece genel hatları ile verimli ve her şehirlili bu hatlar çerçevesinde kendi tercihlerine göre bireysel algısını oluşturabilme esnekliğini bulabilmelidir.

Şehrsel imajı bilinçli olarak düzenleme çabasını gösterirken, bu imajı şehir ölçeğinde bir bütünlüğü olan ve zaman içinde devam edip gelişen bir strüktür olarak görmek zorunludur. Bu görüşle organize edilecek bir şehir formu çok yönlü, kesiksiz, global ve değişken bir strüktüre sahip olacak ve bireylerin algısal alışkanlıklarına adapte olabilmeye esnekliğini taşıyacaktır. Böyle bir şehir formu fonksiyon ve anlam değişimlerine açık, yeni bir biçim dilinin gelişmesini izleyebilecek kadar güçlü ve en önemlisi, günümüz şehirlerinde çok defa eksik olan o şiir ve sembolizm ile yüklü olacaktır.

**

Kısa Bibliyografya :

Bourding, Kenneth E., THE IMAGE, Ann Arbor, University of Michigan Press, 1956

Halbwachs, Maurice, LA MEMOIRE COLLECTIVE, Paris, Presses Universitaires de France, 1950
Itten, Johannes, MEIN VORKURS AM BAUHAUS, Ravensburg, 1963

Jaccard, Pierre, LE SENS DE LA DIRECTION ET L'ORIENTATION LOINTAINE CHEZ L'HOMME, Paris, Payot, 1932

Kepes, Gyongy, THE NEW LANDSCAPE, Chicago, P. Theobald, 1956

Langer, Suzanne, FEELING AND FORM : A THEORY OF ART, New York, Scribner, 1953

Metzger, Wolfgang, GESETZE DES SEHENS, Frankfurt/M., 1953

Moles, André Abraham, THEORIE DE L'INFORMATION ET PERCEPTION ESTHETIQUE, Paris, 1958

Morris, Charles W., FOUNDATIONS OF THE THEORY OF SIGNS, Chicago, University of Chicago Press, 1938

Sachs, Curt, RHYTHM AND TEMPO, New York, Norton, 1953

Sandström, Carl Ivan, ORIENTATION IN THE PRESENT SPACE, Stockholm, Almqvist and Wiksell, 1951

Sökmen, Polat, GESTALTPSİKOLOJİ, Mimarlık Dergisi, 1968/Sayı 8

Whithead, Alfred North, SYMBOLISM AND ITS MEANING AND EFFECT, New York, 1958

IKLİM PLANLAMA VE PEYZAJ MİMARLIĞI

Güngör UZUN

Adana Ziraat Fakültesi Peyzaj
Mimarisi Kürsüsü Asistanı

Peyzaj mimarlığı, peyzaj içinde her çeşit inşai objelerin yerleştirilmesini organize ederek çeşitli materyaller (canlı - cansız, tabii, suni) yardımıyla içinde yaşadığımız mekânın karakterini muhafazaya çalışan veya onu geliştiren plânlayıcı bir meslektir. Gelişim, mekânın fiziki karakterini etkiler. Bu etki büyük ölçüde mühendislik çalışmalarını kapsadığı gibi, tabiatın doğal güzelliklerinin de korunmasını gerektirebilir. Peyzaj çalışmaları, belli plânlama prensiplerinin ışığı altında, saha potansiyeli ve iklim karakteri üzerine oturtulur. Doğal etkenlerin tesiri altındaki bütün unsurlar ve onun etkilediği dış mekân, peyzaj mimarının plânlama ve tertip kılavuzudur. Bunların etüd ve analizleri peyzaj çalışmalarının temelini teşkil eder. Bu etkenler plânlayıcılar tarafından kullanılması gereken, plânlamanın temel unsurlarıdır.

Teknolojik gelişmelerin sağladığı çeşitli olanaklar yanında yan etkileri, asrımızda ve gelecekte peyzaj çalışmaları için düzenli ve kullanışlı bir yaşama ortamı yaratma (meydana getirme) gereğini ortaya koymaktadır (şehir ve denizlerin, ırmakların endüstri artıklarıyla kirlenmeleri, kırsal peyzaj içinde teknolojik yatırım ve faaliyetler, trafik ve gürültü gibi). Bu nedenle, gelişmiş ülkelerde, mühendislik, mimarlık, bölge plânlayıcıları meslek disiplinleri arasında peyzaj mimarları girerek bir grup meslekler disiplini çalışması meydana gelmiştir. Memleketimizde 1950 lerde başlayan şehirleşme (gecekondulaşma) ve endüstrileşme hareketleri bir çok ana sorunlar meydana getirerek, Türkiye'de de gerçek plânlama anlayışı içinde bir grup çalışması gereğini hissettirmeye başlamıştır.

Dış mekân üzerinde çalışan tüm disiplinlerin ortak amacı, içinde yaşadığımız ortamın, her türlü ihtiyacımıza cevap verebilecek nitelikte olması ile gerekli huzur ve rahatlığı temin etmesidir. İlk amaç mekândaki enerjinin ısraf edilmeden muhafazası, depolanması ve onun başka ihtiyaçları için kullanılmasıdır. Sözü edilen bu enerji, çeşitli iklim faktörleriyle beraber onların, kaynağını teşkil eden güneşten gelmektedir. Bu enerjinin insanlara bitkilere, hayvanlara ve çevremize ulaşması, depolanması ve insan konforu için kullanılması plânlayıcıların dikkatlerini üze-

rinde topladıkları bir konudur ki iklime göre plânlama ve iklimin canlıların konforu için müsbet yönde geliştirilmesi, değiştirilmesi çalışmalarını içine alır.

Teknik metod ve prensiplerin tatbiki ile dış mekân üzerindeki çalışmalar dış çevremizde yapılan çeşitli faaliyetler peyzajda köklü değişiklikler yaratabilirler. Bunlara yalnızca insan üzerinde etkili olmayıp diğer (hayvanlar, bitkiler, tarım mahsulleri) canlılar üzerinde de etkili olurlar. Ekolojik değişimler, iklimi etkiler veya ona paralel faaliyetler (uygun tertip ve plânlamalar) üzerine çok yönlü olarak tesir ederek çeşitli faaliyetler için düzenleyici bu rol oynar; bitkilerin çeşitlerini ve dolayısıyla lokal besini, işlenebilecek araziye, modern dünyamızın endüstrisi için ham maddeyi, yeni şehirler için yerleşme yerleri, karayolu güzergâhları ve hava alanlarının yer seçimini, konumunu kontrol eder.

Peyzaj mimarlığı ve iklim arasındaki ilişkileri belirtmek istersek, günümüzde peyzaj plânlaması, enerji dengesi olarak düşünülmelidir. Bu, tamamiyle iklimin bir fonksiyonudur. Mekânda insan için kullanılmaya hazır enerjiyi arttırmak peyzaj mimarını başarıya götürür. Şöyle ki; konforlu rahat bir dış mekân tertibi, park, bahçe ve dinlenme yerleri, rekreasyon tesisleri, estetik olduğu kadar üretici ağaçlamalar, gölge yeşillikleri, rüzgâr siperleriyle (kırınlar) tarım mahsullerinin artırılması gibi. Bütün bunlar canlılar için geniş anlamda konforu garanti etmek ve iklimi geliştirmektir.

İklim geliştirme, küçük ölçekte, kısmen değiştirme esaslarına girmeden ve en önemli iklim faktörlerini peyzaj çalışmaları yönünden incelemeye başlamadan önce iklimsel ölçüleri kısaca ele alalım. Bu ölçülerin sıralanması, etkiledikleri alanın kapsamı (saha olarak) ile sıralanmışlardır.

A — Makroklima: Geniş bir alan (bir ülke) üzerinde hüküm süren iklim ölçüsüdür. Bir çok iklim çeşitlerini içine alır. Meselâ Türkiye iklimi gibi.

B — Mesoklima: Örneğin Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerin yerleşim alanları üzerinde hüküm süren bir iklim ölçüsüdür.

C — Mikroklima: Küçük bir saha ve kısa bir zaman için yerden 80 - 90 cm yükseklikteki hava tabakasının iklimini ifade eder ve yine binalar arasındaki avluyu, bir vadi içini, kuytu bir köşeyi de kapsamına alır. Mikroklima, fiziksel faktörler; rüzgâr hızı, hava sıcaklığı, nem, yağış, buharlaşma, kar, toprak, nem, yön, meyil ve bitki örtüsü ile değerlendirilir ve topoğrafik değişimler, su kitleleri, zemin örtüleri ve yakındaki insai kitlelerde mikroklimayı etkileyebilir.

D — Cryptoklima: Bir oda içinde, salonda meydana gelen çok lokal küçük bir iklim ölçüsüdür' Peyzaj çalışmalarında biz daha çok mesoklima ve mikroklima ölçeği içinde kalmaktayız. İklim ölçekleri üzerindeki bu kısa açıklamalardan sonra, iklimi meydana getiren faktörleri ve sonra da iklim elementlerinin fizikî plânlamada önem etkilerini inceleyelim.

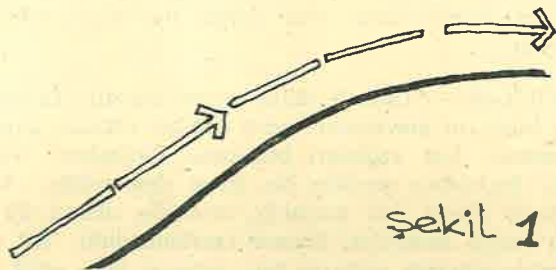
İklim Faktörleri :

ARZ DERECESESİ: Bir yerin ekvatorundan uzaklığının ifadesidir ve bütün sene boyunca gün uzunluğunu tayin edici bir faktördür.

DENİZDEN YÜKSEKLİK: Bilindiği gibi denizden yükseldikçe hava sıcaklığı ve bitki örtüsü değişir. Yüksek yerlerde gün ışığı yoğunluğu çok yüksektir. Büyük ölçüdeki günlük sıcaklık değişme derecesi dolayısıyla serin geceler meydana gelir. Ağır kar ve yağmur yağışları ve soğuk kış hüküm sürer. Bu bölgelerde güneş ışınlarına karşı geceyi ılık tutmak için kritik plânlama, linear plân ve ağır konstraksiyon gereklidir.

RÜZGÂR YÖNÜ VE HIZI: Plânlamada en önemli bir iklim faktörüdür ve aynı zamanda iklim elementidir. Burada rüzgârların meydana geliş neden ve çeşitlerinden bahsetmeyeceğim. Fakat genel olarak rüzgârın dış mekân plânlama çalışmalarında oynadığı önemli rolü izah etmeye çalışacağım.

Rüzgârlar yön ve hızlarıyla belirlenirler. Fakat her zaman aynı yönde esmezler ve hızları da yükseklik ve topoğrafyaya bağlı olarak değişir. Burada topoğrafyanın rüzgâr üzerine etkisini biraz daha açıklayalım. Bir dış mekânın - Peyzajın - değeri topoğrafya ile beraber değişir. Değişik çizgilerden ve kitlelerden meydana gelen peyzaj daha güzeldir. Ondüleli arazilerde rüzgâr yönü topoğrafya ile yakından ilgilidir. (yüksek rüzgârlar hariç). Çıplak tepelerde rüzgâr bu tepeleri tırmanırken hiç bir maniaya çarpmazsa büyük bir hız kazanarak tepeyi aşar ve topoğrafik çizgileri takip ederek akışa devam eder (Şekil 1). Böyle değişik morfolojik yapıya sahip alanlarda kurulan tesislerde rüzgâr oldukça çetin plânlama problemleri ortaya koyar. Çıplak tepeler üzerindeki yerleşme yerlerinde (köyler, yeni şehirler veya yeni iskân sahaları, parklar, yollar gibi) rüzgârın yarattığı uygun olmayan ortama fizikî plâncıyı disiplinlerin çareler aramaları gereklidir. Böyle alanların rüzgârdan korunması ve geliştirilmesi peyzaj mimarının çalışmaları içindedir. Bu sahalarda rüzgârkıran ağaçlamaları insan yapısı unsurlar ile tabii formlar arasında geçit unsurlarıdır ve iklim üzerinde katkısı büyük-

Şekil 1

tür. İskoçya'daki Cumberland (Newtown) şehrinde bu problem açık bir şekilde ortaya çıkmış ve şehir kurulmadan rüzgârkıran ağaçlandırmasına gidilmiştir. (Rüzgârkıranlar bir sonraki yazımızda tek başına ele alınacağı için detaylarına burada girilmeyecektir.) Bu yeşil tamponlar (rüzgârkıranlar) iklimin (meso ve mikroklima ölçeğinde) çeşitli maksatlar için müsait duruma getirilmesinde, önemli olduğu kadar, bunlar kırsal peyzajı geliştirerek kalitesini yükselten peyzajın yeşil kordeleleridir. Şehir içinde rüzgârkıranların tesisi rüzgâr hızını azaltmak için pek tesirli değildirler, fakat şehrin periferisindeki açık yeşil sahalara, parklara, golf sahalarına, spor alanları için gereken fonksiyonlarını çok iyi yaparlar. Kara ve demiryolları güzergâhların da rüzgâr etkileri iyice tesbit edilmelidir ve güzergâhlar buna göre seçilmelidir. Ayrıca enteresan manzaralara sahip noktalardaki dinlenme parklarında rüzgârlara karşı tedbirlerin plânlanması da önemli konudur.

Kırsal peyzaj içinde aşırı rüzgâra karşı alınacak plânlama tedbirlerinde olduğu kadar şehir içinde de rüzgâr aynı derecede önem kazanan bir sorundur. Şöyleki mekân içinde rüzgârların lokal hava şartlarının üzerinde direk serinletici etkisinden bahsedebiliyoruz. Başta insan olmak üzere vücuttan ısı kaybı geriye verilen radyasyon ile olur. Bu ısı kaybı, bilhassa mutedil yağışlı iklimlerde vücudun soğuma derecesi rüzgârlar ile çabucak değişir. Meselâ altı derece şiddetinde donma noktasındaki (0°C) bir rüzgâr, sakin havada -18°C derecesi kadar soğutma kuvvetine sahiptir.

Şimdi rüzgârın fizikî plânlama esasları üzerine etkilerinden söz edelim :

- Rüzgârlar şehirlerin organik dokusu üzerinde çeşitli kullanımlar için yer seçiminde en önemli bir etkidir. Daimi ve mevsimlik rüzgârların yönü ve şiddeti şehir formunu etkiler.
- Şehir içinde meydana gelebilecek hava kirlenmesinin kontrol altında tutulması bakımından önemlidir. Rüzgâra karşı iyi yönlendirilmiş şehirlerde ve iskân alanlarında kirli hava rüzgâr akım yönünde temizlenir ve dağılır.
- Rüzgârlar yapı emniyeti bakımından üzerinde durulması gerekir. Kuvvetli rüzgârların hâkim olduğu bölgelerde rüzgâr yükleri önemli mühendislik problemleri ortaya koyar.
- Rüzgârların kar ve yağmur gibi yağışların dağılımına tesiri büyüktür. Plânlamada bu hususu hesaba katarak bina ve yolların yağışlara karşı düzenlenmesi ve yönlendirilmesi gerekir.
- Nakliyat fazla rüzgârlı yerlerde problem olabilir ve çok rüzgâr tutan yollarda kamyonların uçtuğu -nu sık sık duyabiliriz.
- Hava alanlarının yer seçimi, yönlendirilmesi ve gürültüsünün meskun alanlar üzerine taşınması rüzgârın etüdünü ilk plâna getirir.
- Salgın halde olan haşerelerin yayılmasında rüzgârlar önemli rol oynarlar. Bu yayılış iskân ve tarım sahalarını istilâ edebilir.
- İskân sahaları dışında veya içinde kalan yerlerde meydana gelebilecek fena kokuların da rüzgârlarla şehir içine nakli veya onların uzaklara gayri meskun yerlere dağılması rüzgârların önemini plânlama açısından bir kat daha artırır.
- Kırsal çıplak sahalarda toz ve kum fırtınalarının sebeplerinden biri de rüzgârlardır.

k) Fazla rüzgârlı yerlerde yaşamak insanın sinir sistemi üzerinde menfi tesir yaratır ve sağlık üzerine etkiler yapar, tarım ürünlerine, ağaçlara, köprülere, yüksek bacalara zararlı fiziki etkiler yapabilir.

TOPOGRAFYA — Önemli bir iklim faktörüdür, mikroklima yaratır, binalar üzerinde radyasyon yüklemesini değiştirir çünkü gölgeyansına ve hava sirkülasyonuna tesir eder.

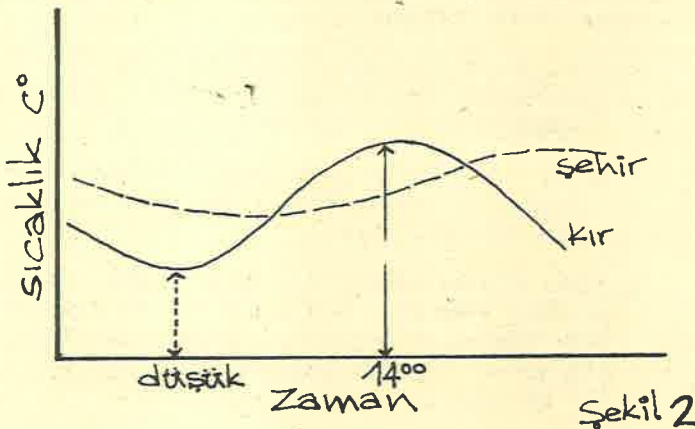
TOPRAK TİPİ — İklim üzerine tesirlidir. Koyu renkli topraklar açık renkli topraklara nazaran daha çok güneş ışınlarını emerler. Kuru topraklar, nemli topraklara nazaran çabuk ısınır ve çabuk soğurlar. Toprağın örtü bitkilerine tesiriyle, yağışın yeterli olduğu yerlerde kireçli topraklar üzerinde ormanlar yerine çayırlar meydana gelmektedir. Bu misal toprak tipinin tesirini gösterir.

BİTKİ ÖRTÜSÜ — İklim ve bitki örtüsü iki yönden karşılıklı birbirlerine tesir ederler. Sık vejetasyon buharlaşma ile kaybettiğini yağışlarla geri kazanır, yağış temin eder, gölge yapar, geniş radyasyon yüzeyi yaratır. Rüzgârları kıran hızını azaltır, yönünü değiştirir.

MÜHENDİSLİK ÇALIŞMALARI — Mühendislik meslek disiplini tarafından dış mekân üzerinde büyük ölçüde köklü değişimler yapılır ve bunlar iklim faktörleri gibi iklimin yapımcıları olarak incelenebilir şöyle ki; barajlar, sedler, kara yolları köprüler, topografya üzerindeki büyük kazı ve dolgular, mekâna yeni iklim karakteri kazandırabilirler. Bu insai çalışma ve tesislerin tabiatla uyumunu ve onların tabii fizyonomi içinde en az tahrip etmeyle gerçekleştirilme çalışması ve plânlaması önemli peyzaj plânlama ve iklimin plânlaması konularıdır. Büyük ölçekli mimarlık çalışmalarda iklim faktörleri gibi ele alınmalıdır. Yeni kurulan şehirlerdeki iklim bölgenin iklimine nazaran oldukça farklılık gösterirler. Şöyleki; öğleden sonra kırsal sahalardan bir şehir içine girilince bilhassa güneşin batışı sıralarında şehrin sıcak havası olduğu hissedilir. (Şekil 2). Çünkü güneş enerjisi binaların duvarları tarafında gündüz emilir ve gece tekrar havaya yükselir. Şehir ile kırsal alanlar arasındaki bu sıcaklık farkı 10°C ye kadar bulunabilir Bu konu şehir içi ev bahçeleri ve yeşil sahaları tanziminde önemlidir. Ev bahçelerinde bitkilerin kırsal sahalara nazaran daha erken çiçek açmaları gerçeği bu durumun en basit doğruluğusudur.

İKLİM ELEMENTLERİ:

Aşağıda kısaca izah edilecek elementler bir çok iklim faktörleri arasındaki münasebetler neticesi meydana gelirler. Bunları ısı, hava nemi yağmurlar, ıkar, çığ kırağı (sis rüzgâr hızı, güneşlenme müddeti olarak sıralayabiliriz

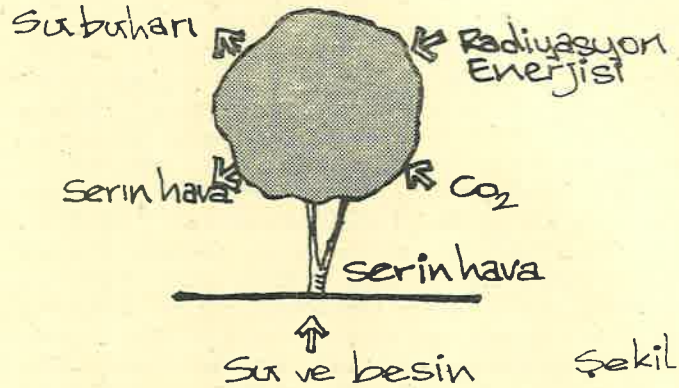
ISI — Dünyamızın ısı kaynağı güneştir ve bu solar radyasyonla olur. Solar radyasyon dalga boylarına göre üç çeşit insandan teşekkül eder bunlar;

Isı ışınları — Dünyamızı ısıtır.

Işık ışınları — Dünyamızı aydınlattığı gibi bunlar bitkilerin yaşamaları için mutlak lüzumludur.

Isı her canlı için hayatın başlangıcıdır. Peyzaj çalışmalarında ısı sonucu meydana gelen sıcaklığın önemi peyzaj canlı malzemesi olan bitkiler yönünden önemlidir. +5°C'nin üzerinde bitkilerde gelişme başlar ve fotosentez vuku bulur, sıcaklık ile artar fakat 30°C dereceden sonra büyüme azalır fazla sıcaklarda durur ve bitkide aşırı su kaybı başlar. Sıcak iklimler ve soğuk iklimler ayrı ayrı ısı plânlama özelliği gösterirler. Soğuk iklimlerde ısı muhafazası ve enerji tasarrufu önemli olduğu halde sıcak iklimlerde fazla ısıya karşı plânlama tedbirleri alınır. Fiziki plânlama çalışmalarında iklimlere göre materyal ve sahha seçimi ısı ve ışığa göre çok önemlidir. Zemin örtüsü (canlı - cansız) öğleden sonraki sıcaklığa tesir ederek mekânda rahatlık konfor özelliğine tesir eder. Yeşil örtü (ağaç çalı, çim) radyasyonu azaltır fakat serin gece sıcaklığı meydana getirir. (Şekil 3) Çünkü bitkiler emme ve yansıtma özellikleriyle güneş radyasyonunu değiştirirler. Örnek olarak şehir içi parklarının şehir merkezine nazaran 6°C de sıcaklık farkı gösterdikleri tesbit edilmiştir.

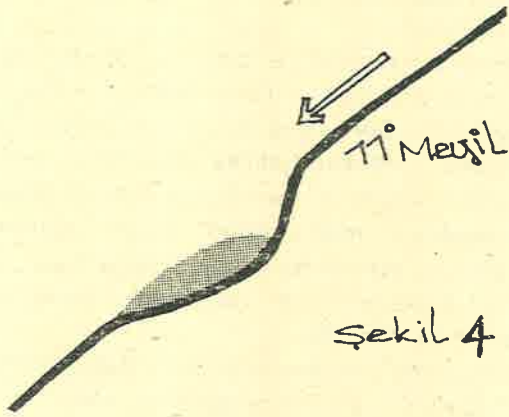
Bazı iklimlerde ışık plânlaması kritik olabilir. Fazla ışık gözü alır ve yorar, kimyasal bozulmalar başlar, yağlı boyalar solar ve asfalt yollar yumuşar, buna kitleleri arasındaki dilatasyon boşlukları genişler ve konstrüksiyon güçlüğü ortaya çıkabilir. Yine fazla ısı çatılarda su buharı basıncı meydana getirerek asfalt kaplamalar üzerinde kabarcıklar ve bozulmalar yapar. En mühimi fazla ısımadan dolayı yaşama mekânı rahatsız edici bir hale girer. Bütün bu avantaj ve dezavantajlar, hesaba alınarak plânlama çalışması yapılmalıdır. Bilhassa canlı malzemenin (Bitkilerin) seçiminde güneşi sevenler ile gölgeyi sevenler iyice etüd edilerek plânlanmalıdır.

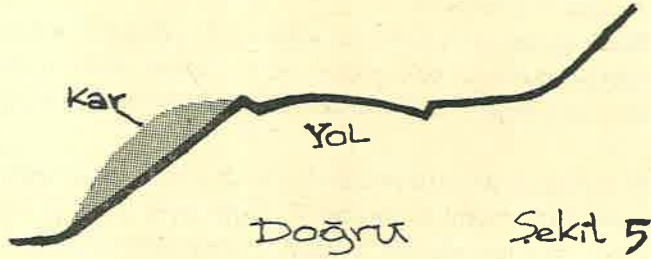
HAVA NEMİ — Canlıların tabiat içinde yaşayabilmeleri için nemin atmosferde bulunması gereklidir. Bunun oranı iklime özellik verir. Nem rüzgâr durumuna tabi olarak değişir.

YAĞIŞLAR — Önemli iklim elementleridir. Tarım yönünden bunların mevsimlere göre dağılışı dikkate alınacak bir husustur. Kar yağışları plânlama yönünden önemle üzerinde durulması gereken bir iklim elementidir. Karın yerde kalış süresi, kar kalınlığı, ortalama olarak ilk ve son kar yağışı zamanları önemle incelenmelidir. Yol plânlama çalışmalarında yolların buz tutması iyice etüd edil-

meli böyle yollara verilecek meyiller ve plânlanacak kar perdeleri için kar birikmesi, dağılış paterni rüzgâr yönüyle beraber iyice incelenmelidir. (Şekil 4, 5, 6) Çiğ, kırağı ve sis de iyice araştırma istiyen iklim elementleri arasındadır.

Şekil 4

Doğru Şekil 5

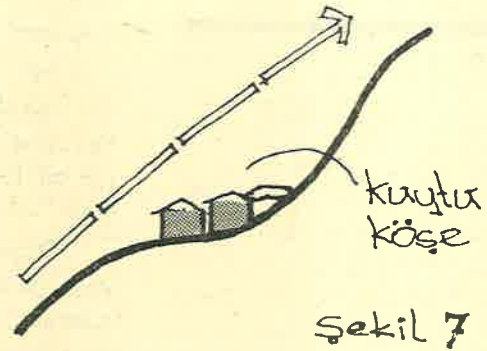
Yanlış Şekil 6

GÜNEŞLEME MÜDDETİ VE BULUTLULUK — Güneşleme müddeti de önemli bir iklim elementidir. Bu müddet günlük ısıyı tayin eder. Bulutlulukta bu konu içinde hesaba katılabilir. Güneşlenme müddeti gün uzunluğunu tayin eder ve mekânın karakterine tesir ederek bitkiler ve hayvanlar üzerinde etkilidir.

SONUÇ

Her memleketin ve yerin kendine özgü iklim plânması özellikleri vardır ve peyzaj mimarı için muhitin iklimine karşı sarfedilmesi lâzım olan gayret peyzaj içinde yer seçimi ve konforlu mekân tanzimini için gereklidir. Geçmişte iklime uymayan çeşitli proje ve plânlamalar günümüzde şahit olmaktayız. Ve mahsurlarını görmekteyiz. Eskiden kurulmuş yerleşme alanları tetkik edilirse iklime istifade ve onun iyi kavrandığı gerçeği açık olarak ortaya çıkar. Anadolu'daki köylerin çoğu güneye bakan hafif meyilli yerlerde iklim avantajından istifade için, kurulmuşlardır. (Şekil 7). Bunun yanında sıcak bölgelerde düz alan üzerinde kurulan eski yerleşme unitelerinde ise sokakların dar evlerin cumbalı ve birbirlerini karşılıklı kucaklar gibi olduğu gerçeği iyi bir serin hava sirkülasyonu için düşünülmüş ve iklime göre plânlanmıştır.

Netice olarak bütün fizikî plânlayıcıların ortak hedefi iklim faktür ve elementlerini iyice etüd ederek daha iyi yaşama koşulları, iyi yer seçimi, tabiatı korumak, iklim faktörleri ve elementlerini gayeleri için değerlendirip tabii enerjinin israf edilmeden maksada uygun olarak kullanmaktır.

Şekil 7

LİTERATÜR

«Climatology» by A. Austin Miller London 1965, Methuen and Co Ltd. ILA Journal «Climate and Landscope Architecture» by Prof. Gordon Manley.

Sheffield University «Environmental science lectures» by Prof Page 1969.

çevre değerlerinin toplum için önemi (var mı?)

İnsanın yaşadığı çevrede, etkileri sayısal çerçevede olmayan bir çok unsur var. Çevre plâncısı bu unsurları da plânlayacak veya bunlara öncelik tanıyacak mı?

Tanıyacak ise, bu yönteminin toplum tarafından kabul edilip edilmediği, tedbirlerine para ayrılıp ayrılmayacağı ve bu konuda ne gibi kavramların kullanıldığı sorunları ortaya çıkar.

Eğer çevre düzeni bir ülkede bir kaç bahçe meydana getirmekse, böyle bir uğraşının toplumca içerilmesi zor olmaz. Fakat çevreyi konu edinen mesleklerin iddiaları daha büyüktür. Buna karşılık da günümüzde birdenbire amaçsız kalmış gözükmektedir. «Birkaç bahçe» konusunu tekrar ele alacak olursak, bu durumda eskiden kalma alışkanlıkların kolayca devam ettirilmesi, ve herkesi memnun bırakması mümkündür. Fakat, «insan için nasıl bir çevre?» ve ne gibi amaçlar sorularına galiba zamanımızda bir cevap veremiyoruz. On, oniki yıl evveline kadar vereceğimiz cevaplar şimdiki «Sophistication»ımızın gerisinde kalmıştır.

Bu durumda, günümüzün düşüncü çerçevesinde çevre değerlerinin yeni olup olmadığı bile sorulabilir. Örneğin, kumsalda görünen mavi bir denizden heyecanlanmak ilkel bir «hiziplik» midir? Yoksa bir «bourgeois» değeridir? Eski toplumlarda doğa unsurlarına ne kadar yüksek din veya simge değerleri verilirse verilsin, bu unsurlarda «paysage» değerlerinin arandığına dair belli bir kayıda rastlamadık.

Günümüzde herhalde doğadan etkilenmede «lâik» bir yaklaşım arayacağız. Dinî ve benzer değerler doğayla çok yoğun ve heyecanlı ilişki kurabilirler. Fakat biz heyecanı bu çeşitli değerlerden arınabildiği durumlarda arıyoruz.

Ankara gibi yeknesak bir şehri amaçlarımızdan uzak saymak ve örneğin Mardin'i tercih etmek günümüzde mümkün müdür? Eğer öyle ise, Mardin gibi çevreler yaratmayı programımıza alabilir miyiz? Veya Mardin'de bulduğumuz heyecana benzer yüzeyler verecek, fakat, şimdiye kadar rastlanmamış yeni çevreler düşünebilir miyiz?

Eski toplumlarda olduğu gibi yeni toplumlarda da ancak geçim sınırında yaşayan kişilerin çevre değerleri ile uğraşacak bir tutum zaman ilişkisine kavuşmaları güçtür. Fakat gelir tabakaları ve toplum sınıfları da bu açıdan ille bir fark getirmemektedirler. Billhassa kendi ülkemizde gezerken, gezi amacının «etraf görmek» olduğuna inanan kişilere pek fazla rastlamadım.

Diğer taraftan, Atlantik kıyısı ülkelerinden bir çok iş adamı belirli bir yaşa gelince dünyadaki «çevreleri» görmek için geziye çıkmaktadır. Bu iş adamlarının çevre ile bir alışverişi olabilmekte midir? Günümüzün dünyası bu adamların yarattıkları görüş açısından mı yürüyecektir, yoksa başka bir yere mi sapacaktır?

Türkiye, bu yazılardaki anlamda çevre değerine önem verme konusunda bir çok taraftan sınırlanmıştır. Üstüste yüzyıllar boyunca toprak ve üretim araçları düzenini ayakta tutabilmek bile mümkün olmamıştır. Düşük üretime ve küçük topluluk ilişkilerinin sert düzenine bağlı kişiler için çevrenin niteliklerine kadar az önemli olabilirse, bir o kadar da son 40 yılda yüksek geliri şehir sınıfının amaçları ve eğitimi bu niteliklere yönelememiştir. Gene 40 yıldır süregelen «imar» gelenekleri ise daha çok berbat bir çevre yaratmağa yönelmiştir. Şimdi de, bütün bunların üstünde, çevre nitelikleri üstünde serbestçe amaç seçmeğe imkân vermeyen plânlama kurumları ve dünya düzeni gelişmektedir.

Bir çok ülkede çevreyi koruma çabaları şimdiye kadar görülmüş en yüksek düzeye çıkarken, geniş «turizm» ve dinlenme programları öngörülürken, çevrenin nitelikleri üstünde Kuramsal kavramlarımızı incelemek ve aynı zamanda tehlikeli bulduğumuz gelişmelere ve kuramlara karşı çıkmak mecburiyetindeyiz.

Bir kere, zamanımızdaki toplumcu yaklaşımlarda, şimdiye kadar geliştirilmiş çevre niteliklerinin yalnız eski güdücü sınıfların değerlerinden ibaret olup, olmadığı iyice açıklanmaktadır: Bazan toplumcu yaklaşımlar veya kenli şüpheler var.

Aydın GERMEN
Şehir ve Bölge Plâncısı

Çevre düzeninde kaynaklar konusu karşımıza daha ziyade bir kaynak aktarma sorunu olarak çıkmaktadır. Mimarlığın ve benzer mesleklerin çevre niteliğini masraflara orantılı olmaktan çıkarabilmeyi öğreneceklerini kabul etsek dahi, bu nitelik bakım gerekleri yüzünden oldukça pahalı bir şekilde sağlanmağa devam edecektir. Toplumların artan gelirlerini bu yöne ayıracabilecekleri henüz belli değildir. Konuya ancak başka açılardan yaklaşırsak günün birinde çevre nitelikleri için kaynak ayırma sorununu önemli bir toplum işi haline getirebiliriz.

Önemli bir sorun, plânlama ve programlamanın katılık veya ayrıntı derecesi. Toplum için gerekli bir çok çeşit plânlama yapılamaz iken, çevre düzeninde tehlike tersine, aşırı plânlamaya gitmek olabilir. Çevre düzeninde hatırlamamız gereken nokta, temelin psikolojik tepkiler olduğu ve bu tepkilerin de çok «nazik» ve oynak ilişkilere dayandığıdır. Bir Akdeniz avlusu ile bir hurma ağacı yanyana düşerse ilginç bir çevre verebilir, fakat cici bir şekilde plânlanırsa hiç bir etkenliği kalmayabilir. Bu bayağı örnekle şu noktaya gelmek istiyoruz :

Günümüzde çevre yaratma, büyük bir hız ve hacim kazandı. Bu hız bir kere işçilik seviyesini düşürmektedir (işçilik seviyesinin düşmediği durumlarda ne gibi sorunlar yaratıldığına dokunmayacağız). Bu yaratma çabaları plânlanmadığı takdirde, günümüzde iyi sonuç elde edildiği ileri sürülemez. Plânladığı takdirde ise zoraki ve cici değerlere yönelmek çok olağan. Bu durum sanırım ki, günümüzde çevrenin nitelikleri üstünde amaç seçmemizi güçleştiren en önemli bir nokta. Kısacası, eğer mesleklerimizi her geçen yıl yeniden değerlendirmeye tabi tutan kişiler isek, projelerimizde kendi seçtiğimiz çevre amaçlarının plânlamamızın mekanikliği yanında bir başka çeşit mekaniklikten geldiğini hissedebiliriz.

Konuyu şehircilik açısına kaydırırsak : Büyük şehirleşme temposu başlamadan evvel, çoğu ülkede şehircilik tutumu vardı, ve bu tutum yavaşça, mimarî bir şehircilik anlayışı tarafından değiştiriliyordu. Bu anlayışta yaklaşımı mimari açı ile ilişkili sanmak doğru olmasa gerek; bu ikinci dönemde daha ziyade işi alan meslek adamları mimarlıkla ilgilidir, yaklaşım açısı değil.

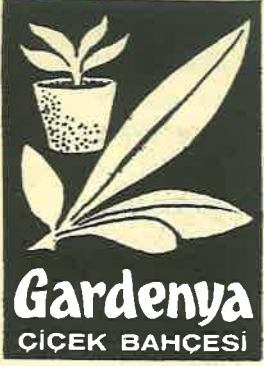
Hemen arkadan şehir plânlamayı mimarlar baskısından kurtaracak dönem gelmiştir. Şehir plânlama kendi yöntemlerine kavuşurken, büyük şehirleşme temposu da aynı dönemde bastırılmıştır. İlkel veya mimarîci şehircilik yeni meslek karşısında iflâs zaten ediyordu, yeni şehirleşme yızı karşısında hiç bir görevi kalmamıştır. Fakat sanırım ki, bu hız aynı zamanda analitik ve bilimci plânlamaya da büyük darbeler vurmuştur. Son on beş yıl zarfında bu çeşit plânlama yazıları toplum için amaç önermekten uzaklaşıp ancak eğilimleri izleyecek ve mevcut eğilimleri övecek bir duruma düşmüş, en iyi ihtimalde ancak bazı süreçleri açıklayıcı coğrafyaya benzer bir bilim olmuştur.

Önemli olan bu gelişmeler sırasında çevre ile ilgili amaçların da zayıflaması, kurumasıdır. Bugün yeni bilim çerçevesi içinde insanın yaşayacağı çevrenin niteliklerinden pek bahsedilmemektedir. Uygulanan amaçlar eski dönemden kalmıştır. Şimdi olsa olsa, bütün bu nitelikler İngilizce «Amenities» teriminin içinde var sayılmaktadır. Oysa, amenitiesden esas kastedilen sıhhi tesisat, yapı için yardımcı araçlar, yapı niteliği mahalle içi gidiş - geliş sorunları gibi şeylerdir. Yani, amenities çevre nitelikleri değil, kolaylıklardır. Çevreci amaçlar nasıl objektifizm kaygıları içinde zayıflıyorsa, şehir plânlamanın diğer önemli (ve objectivist) amacı olan maliyeleri düşürücü plânlama da mevcut iktisat düzenleri karşısında kullanılmaktadır.

Böylece, bilinçli çevre yaratmaya ve korumaya az kaynak ayrılması ve bir çok değerli çevrenin bozulması yanında, meslek çevrelerinde de çeşit-dini toplumcu addedenler çevre değerlerini gereksiz kıstaslar sayarmış izlemi vermektedirler. Çevre değerleri bir tarafa kaynaklar plânlamasında bile arazi rant'ları kıstasının önünde hiç bir şey durmamaktadır.

Şehir plânlamanın ise değer yargıları taşımayan yerleşme eğilimleri hesaplarından başka şeylerle meşgul olabileceği üstünde anlaşma yoktur.

Bütün bu unsurlar bizzat çevre yazılarına da girmiştir. Gelecek yazıda bunlara dokunmağa çalışacağız.

Rino Disperati

Fatih Caddesi, İmar Sokak, No : 4
YALOVA
Telefon : 374

- TÜRKİYEDE
- İLK DEFA OLARAK
- SİSLEME İLE
- ZEYTİN VE
- SÜS FİDANI ÜRETİMİ

«oOo»

GARDENYA

ÇİÇEK BAHÇESİ

PAMUK TARLALARINDA :

En tesirli ilaçlar KORUMA'DA

Yabancı ot ilacı :

TREFLAN®

Prodenia ve kırmızı örümçeklere

CYOLANE®

Diğer insektisidler

KORUMA % 25 DDT EM,

KORCİDE 50

KORCİDE 3. 10. 0

KORCİDE 3. 10. 40

KORCİDE 10

K. HEPTACHLOR

DIKOMET

KORVİN

K. ENDRİN

Akarisidler

KELTHANE® EC

TEDİON V - 18

Ve sistemik mayi yaprak gübresi

WUXAL®

Koruma Tarım İlaçları A. Ş. Salıpazarı Dursun Han kat 6
Tel. 49 91 50 - Satış 49 42 50

MARLA Kollektif Şirketi

M. Kemal Veliagağil ve H. Tahsin Veliagağil

B. K. 23 - ANTALYA

Telefon : 11 74

PEYZAJ PLÂNLAMALARINDA BİTKİSEL MATERYAL OLARAK :

Anemone blanda
Cyclamen cilicicul
Cyclamen neopolitum
Eranthis cilicica
Fritilaria imperialis

Galanthus
Gladiolus sp.
Leucojum aestimum
Lilium candidum
Tulipa appeldorn

KIR ÇİÇEKLERİMİZ

Prof. Dr. Kerim Ömer ÇAĞLAR
A. Ü. Ziraat Fakültesi Toprak
İlmi Kürsüsü Öğretim Üyesi

● Dikmen'de yabani keten çiçekleri — (G. Akdoğan)

Çiçek sevgisi insanın tabiatında varsa da bunun gelişmesinde kültürün büyük payının da olduğu muhakkaktır.

Çocukluğumda evimizin bahçesinde mevsiminde bol çiçek bulunurdu. Anam, babam kardeşlerim ve en küçükleri olan ben imkânlarımız oranında bu çiçeklerle uğraşır ve bahçede babam ve annem için, çevrelerinde biz çocukları olduğu halde, kahve ve sigara içmek doyulmaz bir zevk teşkil ederdi.

Avrupa'ya tahsile gidinceye kadar ben çiçeği bahçenin veya saksının malı olarak bildim. Çünkü çiçek koparmanın biz çocuklara büyük kabahat olduğu telkin edilmişti. Yalnız ilkyaz tarlalarda çiğdem, kır menekşesi kiraz mevsiminde de gelincik toplayabilirdik. Bunlar da elde solar giderdi. Güller, menekşeler, karanfiller, bahçede, sardunya- lar, küpeçiçekleri saksılarında çiçek açar ve her çiçek, kendi dalında kuruyup giderdi. Olsa olsa, babamın yakasına takmak üzere annem veya hemşirelerim, mevsimine göre bir çiçek koparırlardı.

Bu şekildeki çiçek anlayışım 1925 yılında Devlet hesabına Avrupa imtihanını kazanıp ihtisas için Paris'e gidinceye kadar devam etti.

Paris'te çiçeğin bahçeden lokal masalarındaki vazolara geçtiğini görünce böyle bir şeyin düşünülmüş olmasına adeta çok memnun olmuştum. 1926 da Berlin'e geçince, aileler yanında kiraladığımız odalarda da çiçeğe vazoda yer verildiğini gördüm. Bu muhakkak ki Fransa'da da böyle idi. Fakat Paris'te öğrenciler otel odalarında kaldıkları için bu âdete şahit olmamıştık.

Avrupa dönüşü (1929 da) Kocamustafapaşa'daki geniş bahçemizde büyük ablamın merakla yetiştirdiği çiçekleri oturma odamıza bardak içinde ilk koyan ben oldum. Memleketten uzak kaldığım 4 küsur yıllık devre içinde Beyoğlunda bir çiçekçi dükkânı açılmış burada karanfil ve gülden başka, beğendiğim, fakat adlarını bilemediğim bir çok dalından koparılmış çiçek satılmaya başlanmıştı. Ankara'da da şehir çiçek evi adını taşıyan bir dükkânda çiçek satılmaya başlandığını sevinerek gördüm.

Bu üstünden en az 50 ve daha fazla yıl geçmiş bir hatıradır.

Şimdi artık Türkiye'de de çiçeğe lâyık olduğu önem verilmekte, düğünlere çiçek göndermek, yapılan ziyaretlere bir çiçek buketiyle icabet etmek güzel adetlerimiz arasına girmiş bulunmaktadır.

**

1930 yaz mevsiminde eşimi yanıma alarak Vekâletin emriyle Kayseri'den başlamak ve İzmir'de bitmek üzere büyük bir tura çıkmıştım. Yeni evlenmiştik ve hanım da Avrupa'da okumuş biriyle evlendiği için balayı seyahatimizi Almanya veya Fransa'da yapacağımızı sanıyordu. Benim de niyetim aslında bu iken Bakanlığın ani bir emriyle Anadoluya gitmek zorunda kalmıştık.

O tarihte tren Kayseri'ye kadar uzanırdı. Biz yolculuğa trenle başladık. Kayseri'ye bir durak kala kompartımanımızın kapısı vurularak genç bir adam içeri girdi. Elinde tuttuğu kır çiçeklerinden derlenmiş bir buketi benden izin alarak hanıma uzattı ve bize Kayseri'de sahibi bulunduğu Sivas - Safa otelinde rahat edebileceğimizi söyleyerek, yanında kalacağımız bir akrabamız yoksa oraya inmemizi salık verdi.

Bu olay beni bir taraftan Kayserilinin zekâsı yönünden diğeri taraftan İstanbul'da Anadolu halkı hakkında telkin edilen fikirlerin yanlışlığını ortaya koyduğu için çok etkiledi. Demek ki benim Paris'te öğrendiğim çiçek sevgisini Anadolunun göbeğinde büyümiş bir yayla çocuğu atadan gelen bir kültürle doğduğu günden beri biliyordu. Buna ne kadar sevindiğimi anlatamam.

Elimdeki buket birbirinden güzel birbirinden tatlı renkte üç türlü çiçekten derlenmişti. Bu yüzden 2 bin kilometreden fazla süren gezimiz esnasında her bölgede ben dikkatle kır çiçekleri üzerine eğildim ve bu sonradan benim için pek zevkli bir meşgale haline geldi.

**

Şimdi yılımı tam olarak hatırlayamıyorum. Ya 1942, ya 1943 yılında, herhalde çok şiddetli geçen bir kışı takip eden bir ilkbahardı. Ankara'nın yakın, uzak bütün tarlalarını, o güne kadar ne gördüğüm, ne tanıdığım bir çok kır çiçeği, çok renkli bir Hereke halısına çevirmişti.

Gezilerde tarlalarımızı, bayırlarımızı, yol kenarlarına kadar her tarafı her mevsimde, baharın ilk günlerinden, güzün oldukça geç günlerine kadar süsleyen kır çiçeklerini doyasıya seyretmek insanda ne güzel duygular uyandırıyor.

Ankara'da toprak üstündeki kar tabakasını kaldırarak güzel sarı rengi ve masum görünüşüyle tarlalarda görülen ilk çiçek çiğdemdir. Onu kıpkızıl, pembe ve beyaz gelincikler ve aralarında türlü renklerde başka kır çiçekleri takip eder.

Ama dediğim yılda kırlarda çiğdemden önce açan çiçekler görülmişti. Evimiz arkadaşlarla birlikte kurduğumuz Ziraat Mahallesinde olduğu için komşularımızla bu tarla çiçeklerini vazolarımıza koymak için adeta yarışırđık.

Toprağı yoğun şekilde örten bu doğa halı, toprak altında yıllarca elverişli ortamı beklemiş tohumlardan meydana gelmişti. Belki on yıl, belki daha uzun süre, güneş yüzü görmeden, toprağın karanlık atmosferinde yeşerme gününü belki de tohumunun belli derecede donmasını bekleyen bitki türleri var. Memleketimizde bunların pek çok olduğu anlaşılıyor.

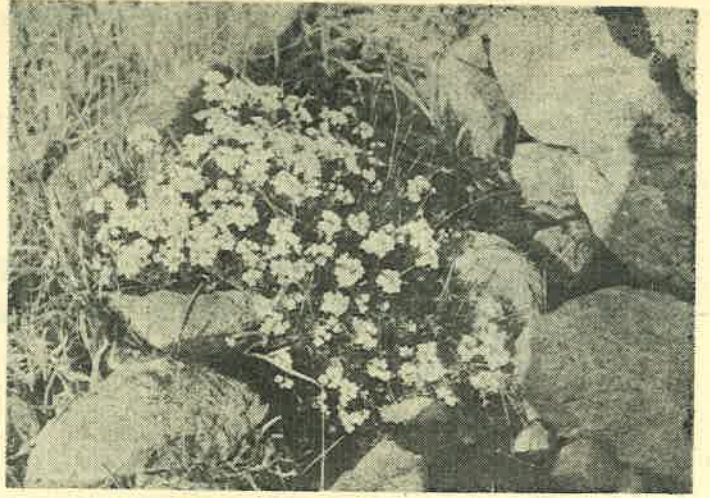
Geçen yıl Haziran ortalarında, Türkiye Toprak İlmi Derneğinin Erzurum Atatürk Üniversitesinde tertipleği bilimsel toplantıya katılmak üzere bir otobüs dolusu arkadaşla Ankara - Erzurum arasını iki tam günde almış ve bir çok yerlerde mola vererek iklim ve toprak şartları kademeli şekilde değişen bin kilometreye yakın bir mesafede türlü renklerde birbirinden güzel, hattâ bir kısmı nefis kokulu kırçiçeği görmüş, sevmiş ve bazı arkadaşların kafemize katılan çocukları bana bir de güzel buket hediye etmişlerdi. Bu bukette öyle çiçekler vardı ki bunları herhangi bir ıslah işlemine tabi tutmadan parklarımızın ve evlerimizdeki bahçelerimizin çiçek tarhları arasına alabilir ve kullanabiliriz.

Bu arada bayır sırtlarında öyle yoğun bir vejetasyon gördük ki bu, aynı zamanda güzel çiçekleri olan bitkileri, erozyonu önlemek için pekâlâ kullanmak mümkündü. Bu bitkiler derine giden köklerini kaya yarık ve çatlakları arasına soktukları için, yaprak döktükten sonra da toprağı tutabilirler. Koyu menekşe renkli çiçekleri olan bu kaplama bitkisinin örtüsüne Suşehrini Fırat havzasından ayıran dağları aştıktan sonra, bütün vadi boyunca her iki yakada kilometrelerce mesafede devam ettiğini gördük. Bu vadinin kuzeyi, adı üstünde, çiçekdağı etekleridir.

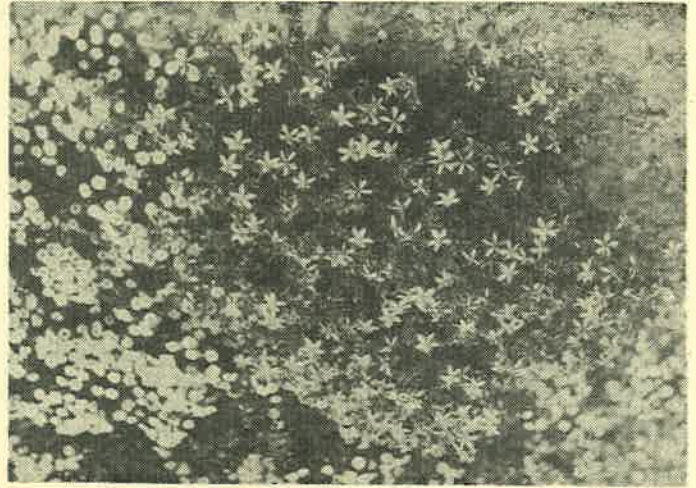
Başta lâle olmak üzere yurdumuz pek çok bitkinin ana vatanıdır ve bilindiği gibi Hollandalılar bu lâle soğanlarını toplatarak her yıl tonlarcasını Hollanda'ya sevketmekte ve gene malûm olduğu gibi Hollanda çiçekçileri bunları Hollanda'da ve Arjantin'deki çiftliklerinde ıslah ve çoğaltarak soğanlarını bütün dünyaya satarlar.

Türkiye de anası bizden olan Hollanda lâlesini ithal etmekte ve ne kadar ayıp, bu lâleler bahçevanlarımız kadar Devlet Müesseselerimizce de üretilip halka satılmaktadır.

Rahmetli Başbakan Recep Peker çiçek meraklısı idi. Bir gün Parti Genel Sekreterliği odasında masasını süsleyen bir lâle buketini bana iftiharla göstererek, bak demişti, bunları Orman Çiftliği yetiştiriyor. Ne güzel değil mi? Ona lâlenin ana vatanının Türkiye olduğunu ve bizim malımızı bize nasıl sattıklarını anlatınca pek üzölmüşti.

● Karagöl'de yabancı arabisler — (G. Akdoğan)

● Çamkoru'da yabancı krizantemler — (G. Akdoğan)

Türkiye'nin, ilki İstanbul'da Yeşilköy'de 45 yıl kadar önce kurulmuş ve sonra, iklim şartlarına uyularak Yurdun dört bir yanında faaliyete geçirilmiş Tohum Islah Müesseseleri vardır. Bu kuruluşların tahıllar, yumrular, yağ bitkileri ve daha başka endüstri ürünleri, ve hayvan yemleri üzerinde başarılı çalışmaları vardır. Ancak bunlarda çiçek ıslahı ile ilgili bir çalışma olduğunu, hiç değilse, ben bilmiyorum. Cehaletime verilmezse bizde Zakkumlar hariç, bugünkü şekil ve görünüşleriyle, tohumları gene bizden derlenip Avrupa'da ıslah edildikten sonra Yurdumuza ithal edilen çiçeklerden kat kat üstün olan yabancı çiçeklerimizin bir ikincisini park ve bahçelerimizde görmediğimi söyleyeceğim.

Gönül arzu eder ki pek zengin bir hazine durumunda olan kırçiçeklerimizi ele alarak bunları ıslah edelim, bütün memleketi yayalım ve hattâ müesseselerde çoğaltarak yabancı ülkelere satabilelim ve yurda yeni bir kazanç kapısı açalım.

Bu işi Tarım Bakanlığı Müesseseleri, ezcümle Devlet Üretme Çiftlikleri yapabileceği gibi bu işe ayrı ayrı iklim şartlarında kurulmak şansına sahip Ankara, İzmir, Erzurum ve Adana Ziraat Fakültelerimiz de önayak olabilirler. Başka yerlerde olduğu gibi özel teşebbüs bu işe teşvik de edilebilir.

Ankara Üniversitesinde bir peyzaj mimarisi bölümü, diğer üç fakültede de peyzaj kürsüleri vardır. Bu fakülteler mezunu Ziraat Yüksek Mühendisleri bu işi üzerlerine alabilirler ve hem kazanarak hem yurda hizmet ederek büyük bir davayı yürütebilirler.

Hiç şüphe etmem ki, bana varıncaya kadar, pek çok meslektaş ve vatandaş kır çiçekleri konusu ile ilgilenmişlerdir ve ilgilenmektedirler. Arkadaşlarımın kır çiçeklerimiz hakkında muhakkak çalışmaları da vardır. Bunları ben ve

başkaları bilmiyorsak kabahat kimdedir? Çünkü bir derdimiz de yapılamı yapıldığı yerde bırakıp duyurmamak değil midir?

Bu yazıdaki görüşlerin yanlışlığını öğrenmek bana sonsuz huzur ve zevk verecektir.

Ben Hollanda lâlesinden, Fransız ve İngiliz güllerinden artık bıktım. Güzel yurdumun çiçeklerini bahçemde ve vazolarımda görmek ve koklamak istiyorum.

toprak muhafazasında yağmurlama ile sulama

Prof Dr. İ. AKALAN

A. Ü. Ziraat Fakültesi Toprak İlmi Kürsüsü Öğ. Üyesi

Su, kurak ve yarı kurak bölgelerde üretimi tayin eden en önemli gelişim faktörlerinden biridir. Yağışların zaman ve miktar itibarıyla elverişli olduğu yıllarda fazla mahsul alındığı herkesin malûmudur.

Sulama, «toprağa bitkilerin ihtiyacı olan rutubet şartlarını temin etmek maksadı ile sunî yollarla su ilâvesi» şeklinde tarif edilmektedir.

Sulama çeşitli şekillerde uygulanmaktadır. Bunlar; yüzey sulaması, toprak altında sulama ve yağmurlama olarak üç ana bölüme ayrılır. Taşırma ve border usulu yüzey sulamalarında su oldukça düz arazilerde tatbik edildiğinden, yeknesak bir su yayma mümkün olmaktadır. Fakat, bu metodlarda fazla miktarda suya ihtiyaç hissedildiğinden, suyu kıt bölgeler için israfkâr usullerdir. Ayrıca masraflı arazi tesfiyesine de ihtiyaç gösterirler. Fazla su tatbiki sonu bitki besin maddelerinin yıkanıp kaybolma ihtimali artar. Bazen bu tip sulamalar, arazinin toprak ve topografik yönden müsait olduğu yerlerde taban suyu yükselmesi ve tuzlamalara yol açabilir.

Daha meyilli yerlerde karık ve çizi yüzey sulaması usulü kullanılır. Bu metodlarda su dağılımı muntazam değildir. Yüzde beşden daha meyilli arazilerde % 50 ye kadar varan su kayıpları olur. Sulama suyu bazı meyilli karıklarda ve çizilerde erozyona da sebep olabilir.

Toprak altından sulama çok nadir olarak, organik ve geçirimli mineral topraklarda uygulanan bir usuldür.

Yağmurlama suretiyle sulama iyi bir şekilde planlandı ve tatbik edildiği takdirde, her türlü meyilde, hiç bir

yüzey akışa ve dolayısıyla erozyona meydan vermeden uygulanabilir. Fazla bir tesfiyeye ihtiyaç göstermez. Arazi bu sistemin kurulmasına müsaade edecek derecede düz olduğu takdirde mesele halledilmiş demektir.

Aşağıda toprak muhafazasının önemli olduğu yerlerde uygulanması tavsiye edilen yağmurlama sisteminin özellikleri hakkında pratik bilgiler verilmiştir.

İyi Tersim Edilen Bir Yağmurlama Sisteminin Avantajları

- 1 — Erozyonu önlemek için daha iyi su kontrolü sağlanmaktadır.
- 2 — Yüksek sulama randımanı vermektedir
- 3 — Minimum seviyede gübre ve bitki - besin maddesi kayıplarına sebep olmaktadır.
- 4 — Drenaj problemi doğurma ihtimali pek azdır ve fazla suların boşaltılma problemi yoktur.
- 5 — Ağır tesfiye işlemlerine ihtiyaç göstermez.
- 6 — Kumlu topraklarda ve dik meyillerde de emniyetli ve yararlı bir sulamaya imkân verir.

Mahsulları

- 1 — Sistemin ilk yatırım masrafı yüksektir
- 2 — Ağır topraklara, yavaş, su alımı dolayısıyla iyi adapte olmaz
- 3 — Sabit su kaynağına ihtiyaç gösterir.
- 4 — Sistem nispeten kısa bir ömre sahiptir
- 5 — Yüksek, enerji masraflarına ihtiyaç gösterir.
- 6 — Sıcak ve fazla rüzgârlı sahalara iyi adapte olmaz.

Su Kaynağı

- 1 — Sistemin tersim kapasitesine eşit veya daha yüksek kapasiteli sabit bir su kaynağına ihtiyaç vardır. Genel olarak bir dekar arazi için dakikada 5-8 lt/dekar yarayışlı su verebilen bir kaynak yeterlidir. Sistemin kurulduğu yerin iklimi ve yetiştirilen bitkiler hakiki ihtiyacın miktarını tayin eder.

Yağmurlayıcılar

- 1 — Yağmurlayıcılar toprağın emebileceği miktarın üzerinde su yağdırmamalıdır. Genellikle her yağmurlama şutu, orta tekstürlü topraklarda dakikada 30 litreyi, hafif tekstürlü topraklarda 50 litreyi geçmemelidir.
- 2 — Eğer arazi meyli fazla ise yukarı verdiler küçültülür.
- 3 — 12x18 m aralıklı, 30 lt/dakika verdili bir yağmurlama başlığı saatte takriben 7,5 mm lik su verir. Sekiz saatlik çalışmada verilen total su miktarı 60 mm, 12 saatlik çalışmada 90 mm, 24 saatlik çalışmada 180 mm dir. Aynı aralıklara sahip 50 lt/dakikalık bir başlık saatte takriben 12 mm lik su vermektedir.
- 4 — İyi bir su dağılımı temin etmek için, yağmurlama aletlerinin tersim basıncı sınırları içinde çalışması lazımdır. Bu basınç başlıkta ölçülmek şartıyla, 2,5 kgr/cm²-3 kg/cm² arasında olmalıdır.

Lateraller

- 1 — Lateraller, yetiştirilmesi mümkün her türlü mahsül kombinasyonunun azami su ihtiyacını karşılayacak sayıda olmalıdır.
- 2 — Lateraller bütün yağmurlama boşluklarında aynı basınç temin edilecek surette yerleştirilmelidir. Maksimum varyasyon % 20 yi geçmemelidir.
- 3 — Lateraller meyillerde tesfiye eğrilerine mümkün olduğu kadar paralel olmalıdır. Meyil aşağı yerleştirilmek mecburiyetinde kalınan laterallerde meyil boruda sürtünme suretiyle meydana gelen basınç kaybı ile dengelenecek şekilde ayarlanmalıdır.
- 4 — Meyil yukarı yerleştirilmek mecburiyetinde kalınan laterallerde, fazla basınç varyasyonlarından kurtulacak şekilde bir plân yapılmalıdır.
- 5 — Ana hatta bağlı laterallere verilecek aralıklar 18 metreyi geçmemelidir.
- 6 — Rüzgâr tarafından sebep olunan hatalı su dağılımını dengelemek için ilâve borular ve dirsekler kullanılmalıdır. Bu suretle hem laterallerin, hem yağmurlama başlıklarının yerleri değiştirilebilir.
- 7 — Eğer hâkim rüzgâr hep aynı istikametten esiyorsa, laterallerin hâkim rüzgâr istikametine dik olarak yerleştirilmesi lazımdır.
- 8 — Her laterale bir basınç manometresi yerleştirilmesi tavsiye edilir.

Ana Boru Hattı

- 1 — Devamlı olarak yerleştirilen ana boru hatlarında genellikle çelik borular kullanılmaktadır.
- 2 — Taşınabilir ana hatlarda, kolay taşınmanın sağlanması için alüminyum borular kullanılır.
- 3 — Çelik ana borular kullanıldığında bunların, üzerlerinde en az 50 cm toprak örtüsü bulunacak derinliğe yerleştirilmesi tavsiye olunmaktadır.

- 4 — Eğer borular yerleştirilip, kontrol edildikten sonra derhal gömülecek ise kaynaklı ekler kâfidir.
- 5 — Eğer borular bir yıl açık bırakılacaksa veya üzerlerine örtülecek toprak kalınlığı 50 cm den az olursa sıcaklık değişmelerine karşı genişleyip daralabilecek tarzdeki contalar kullanılmalıdır. Contaların arasındaki maksimum mesafe 125 metreyi geçmemelidir. Dresser tipi contalar, bunlarla birlikte beton bloklar veya kaynak edilmiş köşeli kelepçeler kullanılmadığı takdirde tatminkâr sonuç alınmamaktadır.
- 6 — Pompa ana hattın ortasına yerleştirilmektedir.
- 7 — Ana hat öyle yerleştirilmelidir ki, pompadan hattın sonuna kadar olan mesafede meydana gelen basınç kaybı 0,3 kgr/cm² den fazla olmasın.
- 8 — Daha geniş boru kullanmak, daha az enerji masrafına ihtiyaç gösterdiği için, uzun yıllar kullanıldığında daha ucuza gelir. Enerji ihtiyacı ve boru çapı, en ekonomik dengeyi verecek surette tesbit edilmelidir.
- 9 — Borunun dayanabileceği maksimum basınca ilâveten, ani basınç değişmelerine karşı % 200 lük bir emniyet payı da düşünülmalıdır.
- 10 — Ana boru hattında her alçak noktada bir dren valfi bulunmalıdır.

Pompa Tesisi

- 1 — Elektrik genellikle en tatminkâr ve uygun kuvvet kaynağıdır.
- 2 — Elektrik akımı kullanıldığında ve 5 beygir gücünden fazla güç talep edildiğinde, genellikle trifaze akım kullanılmalıdır.
- 3 — Devamlı olarak bir yerde vazife görecektir olan pompalar beton bir yatak üzerine sıkı bir şekilde tespit edilmeli ve üzerine bir muhafazalık yapılmalıdır.
- 4 — Pompa ve motor, güç kaybından, su kesilmesinden ve fazla su basınçlarından; otomatik düşük voltaj regülatörleri, basınç ayarlayıcılar ve çek valflarla korunmalıdır.
- 5 — Pompaya da bir basınç manometresi yerleştirilmelidir.
- 6 — Su pompaya girmezden önce kum, yosun ve diğer artıklardan temizlenmelidir.

Yağmurlama Sisteminin Çalışması

- 1 — Lateraller plânda gösterildiği tarzda hareket ettirilmelidir.
- 2 — Lateralleri, ekili bulunan bitkilerin kök bölgesini doyuracak müddetle çalıştırmalıdır.
- 3 — Bütün lateraller kapandığı zaman motor ve pompa çalışır vaziyette bırakılmamalıdır.
- 4 — Sistemi, bütün lateraller yalnız gündüzün yer değiştirecek surette plânlanmalıdır.
- 5 — Yağmurlama sisteminde dahi, fazla sulamanın; su, kuvvet ve kıymetli bitki besin maddelerinin kaybına sebep olacağı akıldan çıkarılmamalıdır.

REFERANSLAR

- 1 — Gray C. E. - 1961 - Sprinkler Irrigation handbook - Rainbird sprinkler MFG. Corporation - Glendore - California
- 2 — Israelsen, O. W. - 1956 - Irrigation principles and practices - John Wiley N. Y.
- 3 — U.S.D.A. - 1964 - Sprinklers for conservation irrigation - Scs 7 - L - 14000 - 34.

ansiklopedik bilgiler

Şehirlerde açık mekânlar için oturma üniteleri

1. Londra'da küçük bir meydanda
2. Stuttgart'de Hohenheim Üniversitesinde
3. 4.5 Batı Berlin'de meydan ve park da
6. Stuttgart'da Sholossgarten'da

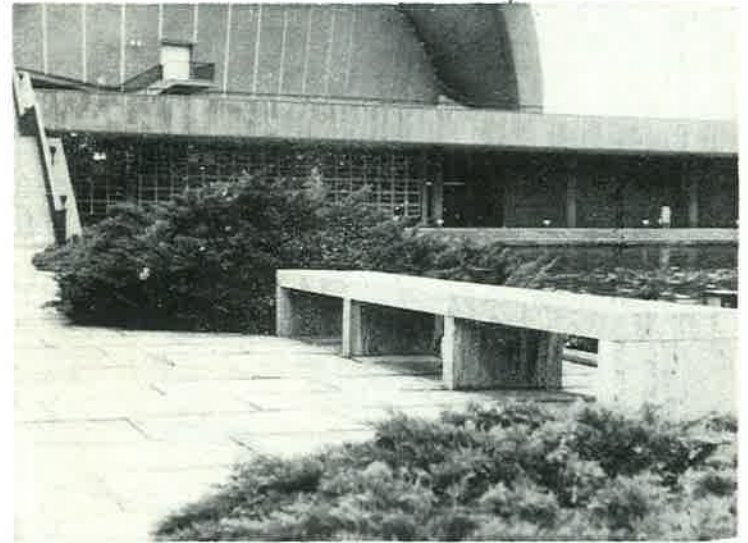
4

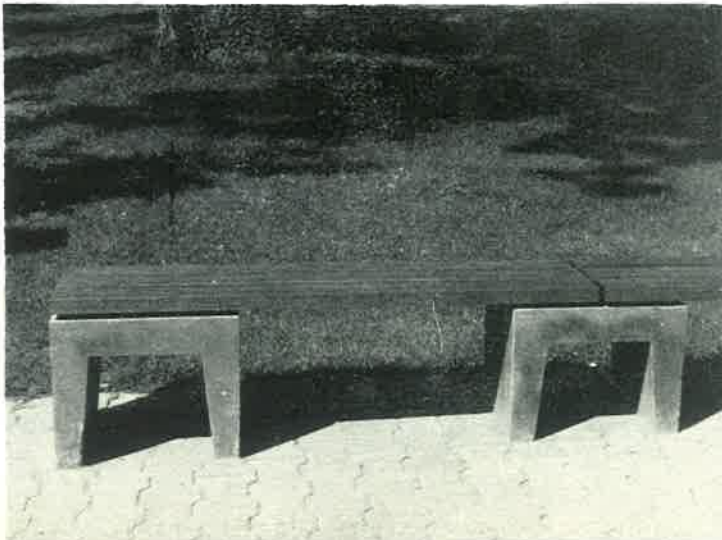
5

1

6

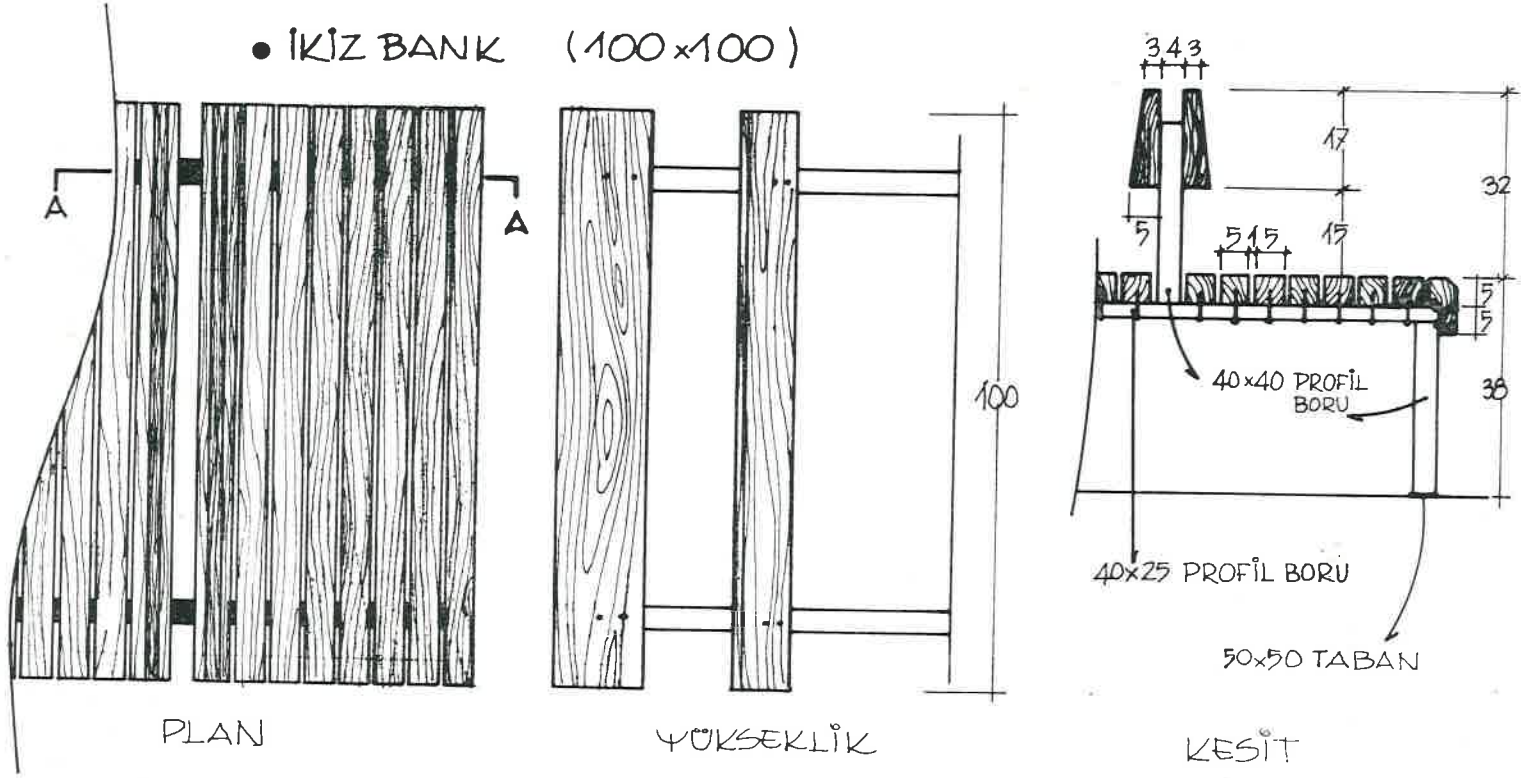
2

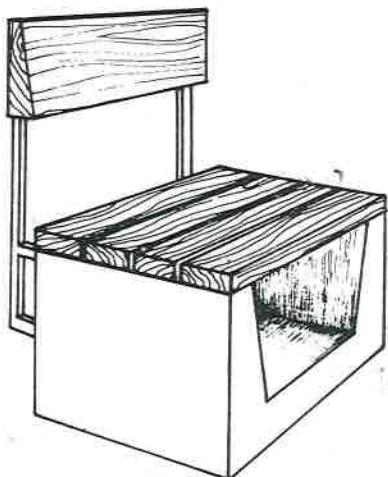
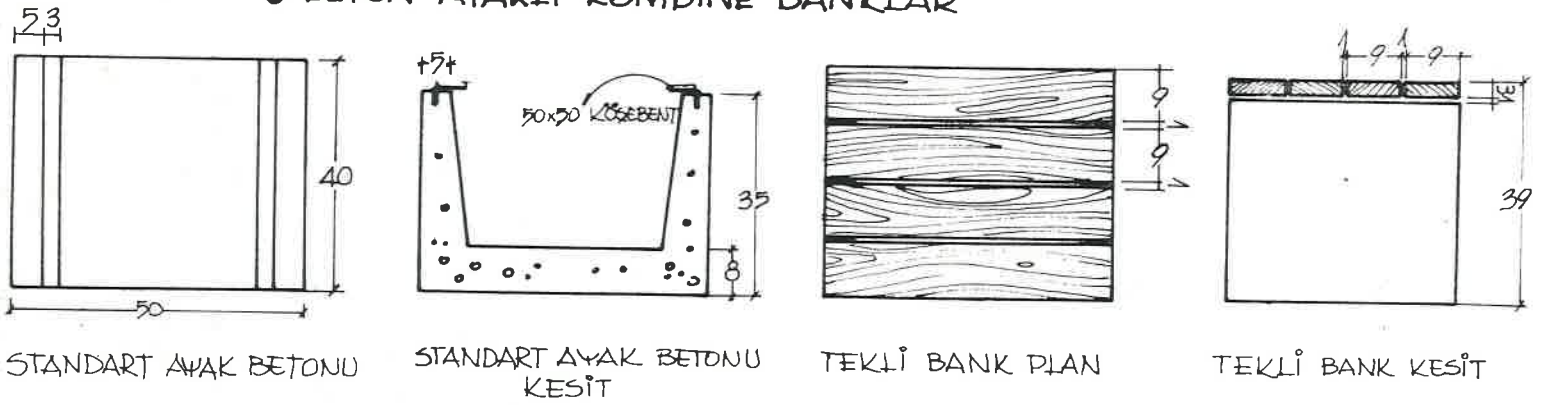
● KONSTRÜKSİYON DETAYLARI

* BANK DETAYLARI

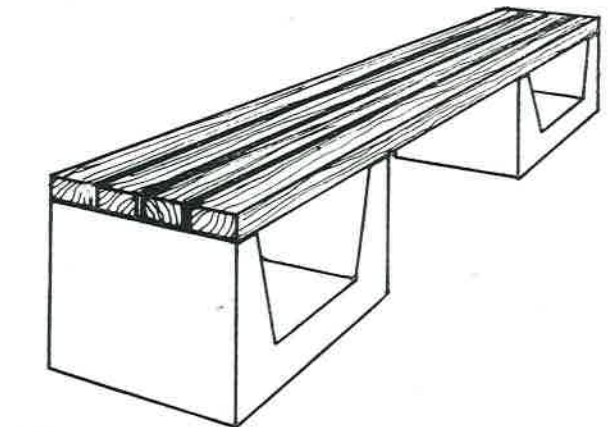
● İKİZ BANK (100x100)

● BETON AYAKLI KOMBİNE BANKLAR

ARKALIKLI TEKLİ BANK PERSPEKTİF

İKİ AYAKLI KOMBİNE BANK P.

● BITKİ TANIMI

KARTOPU

Viburnum (Lat.)

Familyası : CAPRIFOLIACEAE

Genel Özellikleri : Yaprğını döken veya herdemyeşil çalı veya nadiren ağaç formunda zarif süs bitkileridir. Hemen bütün *Viburnum* cinsine dahil olan bitkiler, peyzaj sanatı bakımından değerli çok dekoratif elemanlardır. Yaprakları basit ve karşılıklı dizilmişlerdir. Çiçekler yayvan veya küre şeklinde kümeler halinde bazan da salkım durumunda dal uçlarında teşekkül ederler. Çiçek renkleri genellikle beyazdır, bununla beraber, açmamış halde iken pembe renkli tomurcuklar ayrı bir renk özelliği kazandırır. Bitkinin habitus güzelliği yanında, yaprak, çiçek ve hattâ meyve güzelliği değerini artırıcı belli başlı özelliklerdir.

İklim ve Toprak İstekleri : Genellikle nemli, zengin, derin tınlı toprakları tercih ederler. Herdemyeşil türleri mutedil iklimlerde barınırlar. Yaprğını döken çeşitler ise kuraklık ve soğuklara daha fazla dayanıklıdır. Bu bakımdan özellikle memleketimizde kıyı bölgelerde herdemyeşil türler çok iyi sonuç verirlerken (*V. tinus*, *V. rhytidophyllum*, *V. davidii* gibi) Orta Anadolu şartlarında daha ziyade yaprğını döken türleri seçmek gerekir (*V. opulus sterile*, *V. lantana* gibi). Herdem yeşil türlerden Orta Anadoluya yegâne dayanıklı olanı *V. rhytidophyllum*dur.

Peyzaj Sanatında Kullanış Yerleri : Şehir içi ve kırsal peyzaj plânlaması için geniş bir kullanım yeri vardır. Ev bahçelerinde, parklarda, bulvar orta şeritlerinde tek veya grup halinde kullanılabilir. Yaprğını dökmeyen türler koyu yeşil renkleri sebebiyle iyi fon bitkisi olurlar. Karayolları orta şeritlerinde de büyük kitleler halinde çok iyi bir ışık perdesi ve çok dekoratif bir çit olurlar.

Üretimi : Hemen bütün türleri çelikle üretmek mümkündür. Yeşil veya odun çeliği yapılabilir. Tohum ile de üretilebilir. Daldırma da çok uygulanan bir üretime metodudur. Aşı ile üretilen *V. opulus*, *V. dentatum* ve *V. Lantana* anaç olarak kullanılır.

Önemli Türleri : *Viburnum tinus* : Defne yapraklarına benzer yaprakları dolayısıyla *Tinus laurifolius* da denir. 3 - 4 m boylanan, çalı formu çok dekoratif bir bitkidir. Yaprakları ovalimsi yumurta şeklinde, üst yüzü koyu parlak yeşil, alt yüzü tüylüdür. Çiçekler beyaz veya pembemsi beyazdır, hafifçe kokuludur. Çiçekler bazan Aralık ayından başlayarak bütün kış devamlı olarak açarlar, Nisan ayına kadar çiçekte kalırlar. *V. tinus variagatum* yaprakları sarı alacalı çok gösterişli bir varyetesidir.

Viburnum rhytidophyllum 3 - 4 m. boylanan ve iklim ekstremelerine daha fazla dayanıklı olan bir türdür. Yapraklar daha uzun ve büyük üst yüzleri kıvrıkcık alt yüzleri hafifçe tüylüdür. İlkbaharda büyük soluk beyaz kümeler halindeki çiçekleri Mayıs ayında açar ve parlak turuncu meyveler verir. Özellikle bu renkli meyve kümeleri ile çok cazip bir bitkidir.

***Viburnum opulus* :** Yaprğını döken güzel bir türdür. 3 - 5 m. boylanır. Yaprakları 3 - 4 bazan 5 lobludur ve Akçağaç yapraklarına çok benzer. Üst yüzü koyuca yeşil ve parlakça alt yüzü ise hafifçe tüylü ve daha açık renklidir. Çiçekler büyük yuvarlak kümeler halinde beyaz renklidir. Bütün bitki Nisan veya Mayıs ayında beyaz toprakla donanır. Meyveleri açık kırmızı renkte ve çok gösterişlidir. Yapraklar sonbaharlarda pembemsi renk alırlar. *V. o.* sterile çok dekoratif bir varyetesidir.

***Viburnum lantana* :** Gülbüz bir çalı ve bazan küçük bir ağaç gibidir. 4 - 5 m. boylanabilir, yaprğını döken bir kartopu çeşididir. Avrupa ve yurdumuzda yerli bitkidir. Orta Anadolu'da, Ankara çevresinde tabii olarak yetişir. Yaprak rengi (sonbaharda kırmızı), çiçek ve meyve güzelliği için parklarda ve kırsal peyzaj plânlamasında kullanılabilir. Dayanıklı oluşu değerini artıran önemli bir faktördür.

SOKUCU İĞDE

Eleagnus Pungens (Lat.)

Familyası : ELEAGNACEAE

Genel Özellikleri : 3 - 4 m boylanan, herdemyeşil çalı formu çok dekoratif bir iğde çeşididir. Peyzaj sanatında daha ziyade parlak koyu yeşil ve bir çok varyetelerinde olduğu gibi alacalı yaprakları için kullanılır. Sarı renkli çiçekleri kokuludur.

İklim ve Toprak İstekleri : Vatanı Japonya olan bu bitki oldukça dayanıklıdır. Süzek, kireçli toprakları ve güneşli yerleri tercih ederler.

Peyzaj Sanatında Kullanış Yeri : Ev bahçelerinde parklarda, bulvar orta şeritlerinde kullanılabilir. Bilhassa alacalı çeşitleri koyu parlak yeşil bitkilerin yanında kontrast etkisine sahiptir.

Önemli Çeşitleri : *E. Pungens aurea variegata* çok renkli bir çeşittir. Yapraklar bazan 12 cm uzunlukta 5 cm genişlikte ve üzerleri koyu sarı renkte alacalı olur. Diğer güzel varyeteleri; *E. pungens reflexa* (yaprakların altı kahverengi pullu), *E. pungens aurea* (yaprak kenarları çok sarı renkte).

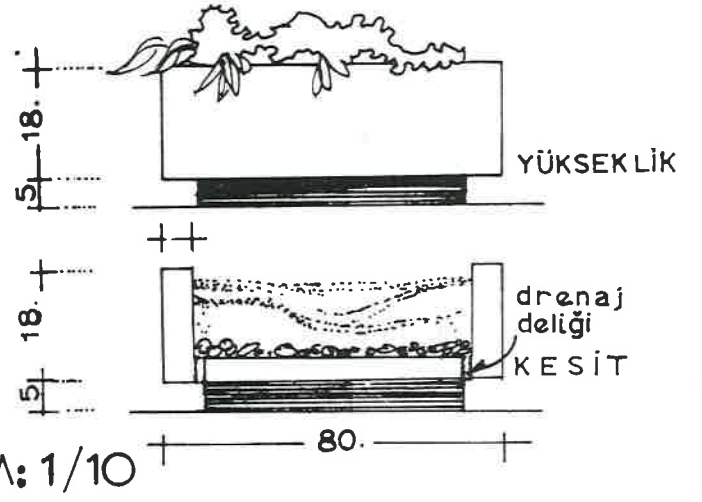
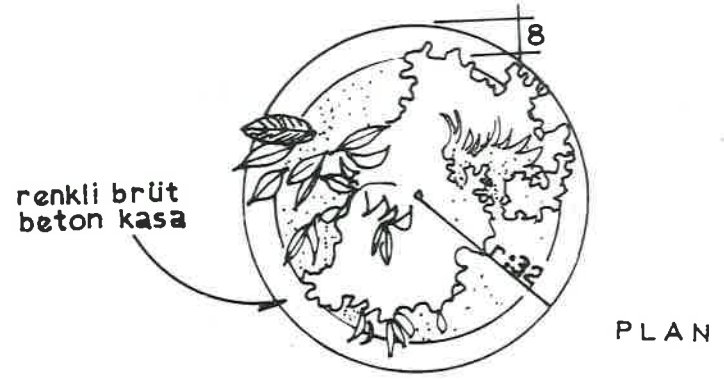
Üretimleri : Tohum, çelik veya aşı ile olur. Herdemyeşil türler daha çok çelikle üretilirler. Alacalı varyeteleri aşı ile çoğaltmak gerekir.

● PRATİK BİLGİLER

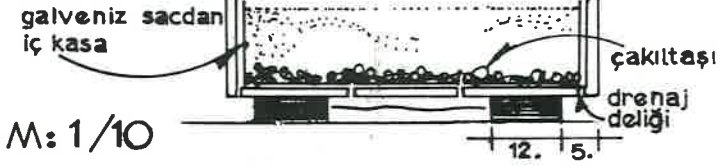
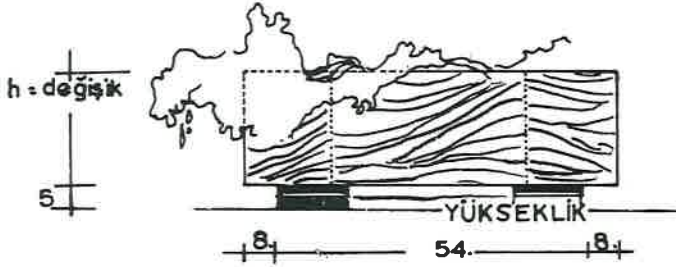
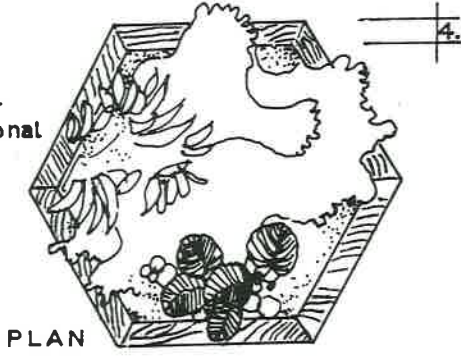
EVLERDE ÇEŞİTLİ ÇİÇEK

KASALARI - ÇİÇEKLİKLER

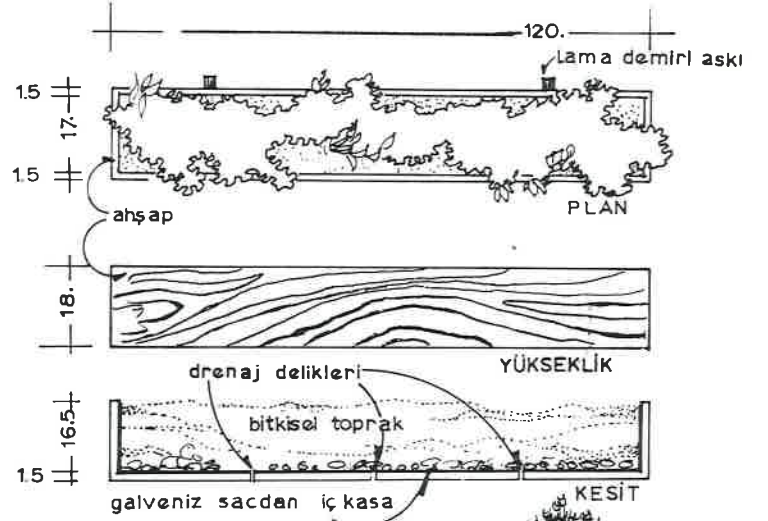

Beton çiçek kasası

mat renkte ahşap poligonal kasa

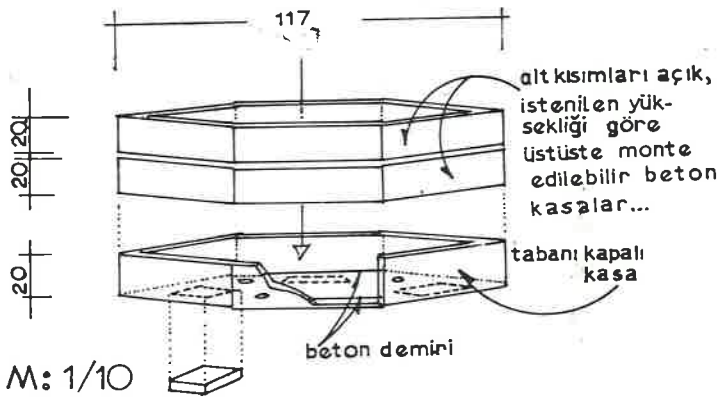

Teras ve bina antreleri için çiçek kasası

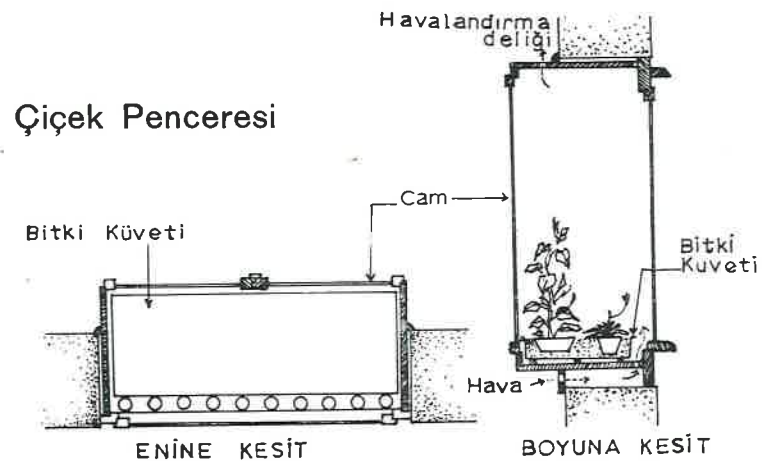

YAN CEPHE VE KESİTİ

Pencere ve balkon için çiçek kasası

Beton çiçek kasası

Çiçek Penceresi

ENİNE KESİT

BOYUNA KESİT

Türkiye Peyzaj Mimarisi Derneği 14.1.1972 tarihinde vefatetmiş olan değerli bilim adamı, büyük bir tabiat aşığı olan Prof. Dr. Hikmet Birand'ı burada anmayı bir borç bilir.

hikmet birand

1906 yılında Karaman'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada yaptı. İstanbul'da Halkalı Yüksek Ziraat Okulunu bitirdi. Almanya'da Bonn Üniversitesinde tabiiye konusunda ihtisas ve felsefe doktorasını verdi.

Yurda döndükten sonra Yüksek Ziraat Enstitüsünde ve Üniversitede öğretim üyesi oldu. Sırasıyla Doçent, Profesör...

Prof. Birand, Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği, Fen Fakültesi Dekanlığı, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü yapmıştır. Fen Fakültesi Botanik Enstitüsü Müdürü iken vefat etmiştir.

Birand, yurdumuzun bilhassa kurak bölgelerinde yetişen nebatlar ve bunların hayatlarıyla uğraşmış, bu konuda sayısız inceleme ve araştırma yazıları yazmıştır. Yapıtları : Büyük Adanın Yeşil Örtüsü (1936), Ankara'nın Floru (çeviri, 1937), Kel-tepe Ormanlarında Bir Gün (1948), Bitki Fizyolojisi ve Gösterileri (çeviri, 1948), Bitkilerde Ekonomi Prensipleri : Biriktirme ve Arttırma (1950), Türkiye Bitkileri (1952), Nebatlarda Cemiyet Hayatı ve J. Broun - Blanquet (1955), Anadolu Manzuraları (1957) Alıç ağacı ile sohbetler (1968) Karapınar olayı ve Erozyon (1969)...

Avrupa ve Ortadoğuda yaygın bir üne sahip olan Prof. Dr. Hikmet Birand'ın Almanca, İngilizce dillerinde pek çok inceleme ve araştırma yazıları çıkmıştır. Almanya ve Hindistan'da çıkan iki büyük botanik dergisinin yazı kurulu üyesi idi.

Büyük Türk bilgini ve feylezofu Mevlâna Celâlettin'in uğrak yeri olan tarihi kasabamız Karaman'ın bizlere armağanı Hikmet ile, 50 seneye ulaşan bir can yoldaşlığımız var.

Sonsuz tabiatın azametini hepimizden daha iyi tahlil etmesini bilen, kuvvetli bir tabiat bilgini, yani haddini bilen gerçek insan HIKMET BİRAND.

Canı tenine sığmayacak kadar engin, iç varlığı dış görünüşünden çok zengin, sesinden ziyade mânalı gözleriyle konuşur ve duygularını derin bakışlarıyla ifade eder, tıpkı kendisi gibi sakin ve sessiz duran bitkilerle halleşir ve onları konuşturmasını bilirdi.

Şehrin sunî atmosferine bir türlü alışamadığı için, avcılığını bahane ederek, sık sık tabiata sığınır ve ancak orada huzur bulurdu.

Büyük Türk ve fezofunun dediği gibi :

Ten öyle bir annedir ki, can çocuğuna hamiledir.

Vakit erişince onu muhakkak doğuracaktır.

Gerçek Hikmet de 66 yıllık esiri olduğu teninden kurtuldu. Senelerdir hasretini çektiği tabiat anaya kavuştu. Ne mutlu ona...

İhtimamla yetiştirdiği onbinlerce talebeleri koca bir gençlik ordusu, onun en canlı şahitleri ve vatana bıraktığı paha biçilmez mirastır.

MEVLÂ Rahmet eyleye

Prof. Dr. SADRI ARAN

ALİÇ AĞACI İLE SOHBETLER'den:

Kırkbeş yıl önce bir yüksek okula yazılmak için İstanbul'a gidiyordum. İstanbul'u, denizi ilk defa görecektim, seviniyordum. Trenin penceresinden geçtiğimiz yerlere tecessüsle bakıyordum. Bütün gün bozkırlar içinden geçmiştik; yadırgadığım bir manzara görmeden karanlık çökmüş akşam olmuştu.

Ertesi sabah ortalık ağarınca pencereye doğruldum. Gözlerime ilişen manzara şaşırtmıştı beni; büyülemişti sanki.. Arifiye'ye ya da Sapanca'ya doğru ilerliyorduk sanıyorum. Yeşillikler içinde geçiyorduk. Trenimizin kıvrıla dolana ilerlediği ve iki yanından yükselen sırtları yamaçları örten ağaçların, çalıların yeşilliği, bir gün önceki bozkırlar gibi değil, değişikti. Bu benim görmediğim, bilmediğim bir başka güzellikti. Gece karanlığından sabah ışığında birden karşıma çıkıveren, o zamana kadar tanımadığım bu yeşil dünyanın bendeki şaşırtıcı izlemine hâla hoş ürperti ile hatırlarım. Ama bir gün öncesine göre Anadolu'nun o kesimindeki bu değişiklik nedendi? Bunu düşünmüş olacağımı sanmıyorum, hatırlamıyorum. Gel zaman git zaman Anadolu'nun her yerini geze gözetleye anladım ki memleketimizin her kesiminin ayrı bir özelliği, nasıl söyleyeyim, her bölgesinin ayrı bir ruhu var. Öyle bir şey ki ne elle tutulur, ne gözle görülür, kimi zaman toprağın altındaki su gibi derinlerde, ya da havadaki buğu gibi dağınk ve yükseklerde, kimi zaman yaptığından ettiğinden belli olan bir kuvvet, ya da yansımada ışıldıyan bir ışık, kimi yerlerde belki bir buğday başağında, belki bir pamuk kozasında, belki de bir yavşan otunun kokusunda, belki bir köknarın koyu, bir kayının açık yeşilinde, belki de bir koyun maviliğinde.. çünkü her koyda deniz bir başka mavi. Bu ruh, yitirilmemeli memleketle birlikte ebede kadar yaşamalıdır. Dikmen Alıç'ın sohbetlerini işte bunun için yazdım; onu okuyan, dinleyenler, Anadolu'

da gezerlerken, gözlerine ilişen değişik güzellikleri, benim o zamanlar yaptığım gibi hayran hayran bakıp geçmesinler, severek sevinerek, bozulmuş olanları da üzümlere gözetlesinler, Anadolu'ya özgü renklerin, özelliklerin yapıcısı olan otların çimenlerin, ağaçların, ormanların, tüm bitkilerin yaşayış düzenini, o düzenin bize ettiği iyilikleri anlasınlar, ona karşı davranışlarına saygılı bir çekidüzen versinler ve Anadolu'da şimdi birçokları gibi çırılçıplak olan Çal dağının tepesinde de bir zamanlar bir alıç ağacının yaşadığını hatırlasınlar diye yazdım.

— Öyle ise buradan başlayalım. Burası, senin ilgilendiğin konuyu aydınlatmak için oldukça uygun bir yerdir.

— Anadolunun bitki örtüsünü değil mi?

— Evet, eski bitki örtüsünü anlamak için de elverişli burası. Bak şuradan batıya, Ahlatlıbel'e doğru.. Ne görüyorsun orada?

— Seyrek olmakla beraber epeyce ağaç görüyorum. Ben orayı bilirim. Eskiden orada bir kaç sefer avlandım; çoğu ahlat ağacı onların. Ahlatlı Bel adı da bu yüzden olacak.

— Gezdiğine göre, başka ağaçlar görmedin mi orada?

— Evet, Ahlatlı Bel'de tek tük ama, buradaki, Çaldağın,daki ağaç ve çalı türlerinin hepsine rastladım.

— Çok iyi, burada hangi ağaç türleri var, biliyorsun demek.

— Sayabilirim size: Siz, alıç türü, sarı alıç ve kırmızı alıç, ahlat, badem, ardıç, her iki türü de, kara çalı, kadın tuzluğu, cehri, sarı yasemin, pempe ve sarı gül. Bunlar ağaç ve çalıların belli başlıları.

— Birimizi, en önemlilerimizden birini unuttun.

— Ha... Meşe.

— Hangi meşe ama, Anadolu'da çok meşe türü var, hangisi?

— Eskiden çok vardı ondan burada...

— Neden ama tüylü meşeyi, en önemlilerinizden biri olarak belirttiniz?

— Onu biraz sonra anlatacağınız. Şimdi bir de güneye, Moğan gölüne doğru bak.

— Ama Dikmen bağ ve bahçelerindeki meyve ağaçlarını saymadık.

— Onları hesaba katmıyacağız, çünkü onları siz ektiniz, siz yetiştirdiniz. Göçler üzerine yaptığımız sohbette de söylemişim, size onlara kültür bitkileri adını taktınız. Onların arasında yabancı olanlar da vardır belki. Biz, seninle şimdi memleketin bitki örtüsü üzerine konuşuyoruz. Her memleketin bitki örtüsü, o memlekette kendi kendine yetişen bitki türlerinin kurdukları birliklerden örülür. Kültür bitkilerini bundan dolayı hesaba katmayız.

— Bitki örtüsü, bitki birliklerinden meydana gelir, dediniz.. Demek sizde de birlikler ve toplumsal bir yaşayış düzeni var.

— Var tabii, bizim de toplumsal bir yaşayışımız, bizim de sosyal şuracıkta bir kaç bitki birliği... Moğan gölüne doğru bak da gördüklerini söyle bana demiştin.

— Güneye, Mogan gölüne doğru uzanan engebeli sırtın üzerinde de bir çok tek ağaç var. Onlar da birliklerimiz var. Göstereyim sana alıç, ahlat olacak:

**DİKMEN ALIÇININ
ARDINDAN**

Dikmen alıçının sohbetlerini yazıp bitirdikten sonra Çal dağına gittim. O ağacın renkli bir resmini çekmek ve kitabımın kapağına bastırmak istiyordum. Onu son ziyaretimden bu yana beş yıl geçmişti. O uzun beş yıl içinde orada epeyce değişiklikler olmuş. Keklik pınarından tepeye bir yol, tepenin hemen doruğundaki kayalığa da bir kireç ocağı açılmış. Dikmen deresinin içini dolduran gecekondu da dere-den yukarı taşmışlar, Çal tepesinin eteklerine tırmanmaya başlamışlar. Bunlar iyiye alamet değil!

Keklik pınarından tepeye çıkmaya başladım. Epeyce yükselmiş, ağacın her zaman gözüktüğü yüksekliğe çıkmıştım. Ağaç gözükmü-

yordu. İçime bir kuşku düştü. Tepeye çıktım Ağaç yoktu. Dediği olmuştu: Bir gün gelirsin, bakmışın ki ben yoğun. Ağır bir hüznün çökmüştü içime, duramadım orada. Günlük hayatımızın tatsız hayhuyundan ara sıra uzaklaşmak için onu sayesinde kunduğum güzel yalnızlık tahtı onunla birlikte yıkılmıştı. Tepeden kederli, düşünceli inerken Atatürk'ü hatırladım ve onun çifliğinde yok edilmiş olan yaşlı bir iğde ağacı için duyduğu üzüntünün ne kadar içten olduğunu daha iyi anladım. Atatürk, çifliğini kurarken sık sık oraya gider, yapılan işleri denetler, yapılacakları da tarif edermiş. Bir seferinde Akköprü yolundan çiftliğe gitmiş. Çubuk çayı boyunca ekilen fidanların tutup yeşerdiklerini görmüş, sevinmiş. Çubuk çayı ile çiftlik arasındaki yol açılmakta ve iki yanına ağaç dikilmekte imiş. Atatürk, bu yol üzerinden geçerken birden şoförüne durmasını söylemiş, arabadan inmiş. Yolda çalışanlara, burada bir iğde ağacı vardı, ne oldu diye sormuş. Ağacın ne olduğunu bilmediklerini söylemişler. Keyfi kaçmış birden: «Ah, yazık, yaşlı bir ağaçtı; baharda buradan etrafa güzel kokular saçardı.» demiş. Çiftliğe vardıktan sonra yeni yapılmış olan işçi hamamını gezerken de ilgililere iğde ağacının ne olduğunu sormuş, ama zavallı ağacın akıbetinden haber veren olmamış. O'nun ne kadar içli bir duygu adamı olduğunu, hayvan bitki, bütün canlıları ne kadar sevdiğini, onların sessiz varlık ve yaşayışlarına ne kadar saygılı olduğunu, bir bahar dalı için söyledikleri de ne iyi anlatmaktadır. Tutulduğu amansız hastalık O'nu yatağa düşürdüğü zaman Keçiören'den getirilen çiçekli bir badem dalını Prof. A. İnan bir vazoya koyarak odasına götürmüştü. Atatürk pek sevinmiş: «Demek bahar gelmiş, ne güzel o bahar çiçekleri.» dedikten sonra yüzü düşünceli bir hal almış ve şunları söy-

lemiş: «Ama yazık, o güzel çiçekler birkaç gün gözlerimizi okşadık-tan sonra kuruyup gidecekler.» Atatürk, çiçeklerin güzelliklerine hayran olunken, dalında solan her çiçeğin taze bir hayata can vermekte olduğunu da unutmuyor ve vazodaki çiçeklerin o kutsal görevlerini başarmak imkânından yoksun bırakıldıklarına üzüliyor.

Tabiatın yüceliği üzerine büyük düşünce ve sanat adamlarının söyledikleri derin anlamlı güzel sözler, toplansa, bir cilt tutacak kadar çoktur; ama Atatürk'ün uykusuz geçen gecelerinin birinde tabiat üstüne düşündüklerini özetleyen sözleri gibi saydam olanı pek azdır. Bir gün bir dostuna der ki Atatürk: «Dün gece uykum kaçmıştı. Düşündüm, Birader, tabiat önünde insan bir hiç... ama hiç...»

Ömrünün en güzel zamanlarını, gençlik çağlarını, cephelerde, Balkanlardan Trablus çöllerine, Boğazlardan Arabistan'a Suriye'den Kafkas dağlarına kadar tabiatın en değişik, en çelişik kesimlerinde birbir serencamla geçiren, tabiatın yaratıcı dehasını da, kahredici kudretini de iş üstünde, gören gözlerle gözetleyen Atatürk, tam anlamıyla bir tabiat çocuğu idi.

Askerlerimizin tabiat sevgisi, görevlerinin gereği yaşantılarının büyük kısmı, tabiat içinde geçtiğinden olacak, daha köklüdür. Nerede olurlarsa olsunlar, en olumsuz yerlerde bile garnizonlarını ve çevrelerini ağaçla donatmaya, yeşertmeye özenmelerinin nedeni, sanıyorum ki, budur. Eski devlet başkanlarımızdan Orgeneral Cemal Gürsel, Milli Birlik Komitesi Başkanı olarak 1960 yazında İzmir'e gittiği zandan uçaktan inince Yamanlar dağında çam ormanlarının yanmakta olduklarını görmüş, pek üzülmüş. Bir demecü almak için önüne çıkan gazetecilere Yanmalar dağına gös-

tererek, böyle yürekler acısı bir manzara karşısında ne söylenebilir, ancak susulur, diyerek hava alanından ayrılmış.

Büyük Alman devlet adamlarından Bismarck, her fırsatta yediği halefi Von Kaprivi'nin, başbakanlık evinin bahçesinde birkaç ağaç kestirildiğini duyuya pek kızmış. Anılarında der ki onun için: «Eskiden benim, şimdi onun evinin bahçe tarafındaki yaşlı ağaçları kestirttiğini duydum duyulmuş halefimin karakterine olan güvenimin sarsıldığını saklıyamıyacağım artık. Kayser I. Wilhelm, muhafız alayının eski subaylarından birinin Berlin ve çevresinde bile eşleri bulunmayan sevgili yaşlı ağaçlarını kestirdiğini duysaydı, mezarında rahat yatamazdı. Bu ağaç düşmanlığı, bir cermenin değil, bir slavın karakter çizgisini belli ediyor. Bay Von Kaprivi'nin bazı politik görüş ayrılıklarına göz yumabilirim, ama yaşlı ağaçları böyle pervasızca tahrip edişine asla...»

Cermenler, ağaçları kutsal sayarlar, ağaçları tahrip edenleri de korkunç tarzda cezalandırırlarmış. Bir ağaç kesmek, bir adam öldürmeye bedelmış. Bismarck da işte onun için kızıyor.

Goethe de ağaç kesenlere Bismarck gibi pek kızar. Manastırın bahçesindeki yaşlı ceviz ağaçlarının, yeni rahibinin emri ile kesildiklerini duyan Werter'i: «Nee... kesmişler mi. Onlara baltayı ilk vuran köpeği öldürebilirim.» diye isyan ettirir. Goethe, daha çocukluğunda cermenlerin ormanların tanrı evi olduğuna, ağaçların tanrılara adandıklarına inandıklarını öğrenince, bunun kendisi için bir ışıklanma olduğunu anlatır ve der ki: «Tabiatla başbaşa karşılıklı halleşmek sonucu yüreğimizden kopan, resim meşim gerektirmeyen, böyle kutsal bir tanrı saygısı kadar güzel bir şey olamaz.»

YURDUMUZDA TURİSTİK GELİŞME VE KAYBOLAN DEĞERLERİMİZ

Doç. Dr. Günel AKDOĞAN
A. Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj
Mimarisi Bölümü Öğretim
Üyesi

Son yıllarda yurdumuzda gittikçe daha aktüel hale gelen bir takım deyimler ortaya çıktı. «Turistik Gelişme», «Turizm Endüstrisi», «İç Turizm, Dış Turizm», «Turistik Restoran», «Turistik Otel», «Motel», «Turistik Eşya» derken «Turist Dövizi»ne kadar konu enine boyuna, derinliğine ele alınmağa başlandı. Fakat bütün ilmî incelemelere, ekonomik sörvey, analiz ve değerlendirmelere rağmen, «Turizm» ya da «Turistik» kelimesinin girdiği bütün uygulamalar başarısızlıktan da fazla, yürekler acısı bir anlam kazanmaktan ileriye ulaşamadı.

Şimdiye kadar çeşitli yayın organlarında bu başarısızlıkların sebeplerini çeşitli yönlerden eleştiren ve çözüm yolları öngören bir çok yazılar çıkmıştır. Benim burada üzerinde özellikle ve önemle durmak istediğim hususlar, turizm anlayışımız ile kaybolan değerlerimiz; el değmemiş tabiat hazinelerimiz, tarihî, sanat eserlerimiz ve geleneksel yerleşme motiflerimizdir.

Yurdumuzda bir kültür ve tabiat yağması halini alan turizm plânlama ve uygulamasının asıl başarısızlık sebebinin, «Turizm Endüstrisi» deyimini yanlış veya tek taraflı tanımlanması kadar, turizm hedefinin ya da amacının doğru tayin edilememiş olmasında aramak gerekir.

Turizmi, esas itibariyle toplumun moral, kültürel, sosyal eğitimi için bir hizmet aracı olarak görmek yerine, en kısa zamanda en fazla kâr getiren ve sermayesi tabiat, tarih, kültür değerleri olan bir faaliyet, daha doğrusu «İş veya Endüstri» olarak kabul etmek, başarısızlığı kaçınılmaz bir akıbet haline getirmektedir. Zira turizme bir «Endüstri» dalı olarak bakmak ve böyle tanımlamak, bizim gibi turizm konusuna yakınlığı son senelere ait olan bir ülke için çok tehlikeli sonuçlar yaratmaktadır. Nitekim, turizm konusu «Endüstri» eki sebebiyle, çoklarıncı ve özellikle kısır görüşlü Turizm Plâncılarınca sadece üretime dayanan, üretim anlamında bir endüstri olarak ele alınmakta, sadece bir yatırım, kredi ve tesis sorunu olarak görülmekte ve bütün plân ve uygulamalar bu baza dayandırılmaktadır. Ülkemizde sorumlularca sadece veya başlıca «ekonomik bir fırsat» olarak görülen ve kabul edilen «Turizm» in, toplum

için insanca yaşamanın bir gereği, sosyal kültürel ve hepsinden önemli, moral bir hizmet olduğunu unutmamak gerekir.

Turizme vesile teşkil eden doğal, kültürel ve tarihî değerler, bir ülkenin sahip olabileceği millî mirası meydana getirirler ve toplum bu değerlere sahip olduğu müddetçe vardır demek yerinde olur. Diğer taraftan bir ülkenin turizm potansiyelinin varlığı ve devamlılığı bu değerlerin titizlikle korunması ve geliştirilmesine bağlı bulunmaktadır. Konuyu ekonomik yönden aldığımız zaman bile «Turizm Endüstrisi» için sermaye olan bu değerlerin ne kadar itina-ya, bakıma ve korunmaya ihtiyaçları olduğu ortaya çıkar. Zira bunlar öyle değerlerdir ki, bir ülkenin maddî kaynakları ne kadar bol veya maddî refahı ne kadar üstün hale gelirse gelsin bir kere yok edildiler mi, yerlerine koymak imkânsızdır. Bu da netice olarak turistik potansiyelin ortadan kaldırılması, turistik çekim alanlarının ve konularının toplumlar için ebediyen yok edilmesi demektir.

Şimdiye kadar turizm ile ilgili kuruluşlarca yapılmış bütün çalışmalar ile D.P.T. Birinci, İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Plân çalışmalarında turizmin amaç ve hedefleri, birinci derecede mümkün olduğu kadar fazla yabancı turisti yurda çekecek ve barındıracak tedbirler ve özellikle konaklama ve tanıtma konularına dönük olmuştur. Bu bütün plân dönemlerinde hemen hemen böyle ele alınmıştır. Turistik potansiyelin korunması veya geliştirilmesi ile ilgili bir iki teklif ve tedbir ise garnitür olmaktan ileri gidememiştir. Böylece «Turizm» sözcüğünün halk tarafından da benimsenmiş olan fantazi ve yanlış anlamı dolayısıyla, doğal ve kültürel peyzaj varlıklarımız gittikçe korkunç bir tahrip çarkı içine girmiştir.

Şurasını iyice bilmek lâzımdır ki, gerekli tedbirler alınmadığı takdirde, ileride yurdumuzda turizm endüstrisinin ideal plânlaması yapıldığı zaman, artık pazarlayacak hiç bir turistik değerimiz kalmamış olacaktır.

Bu bakımdan ilgilileri tekrar uyararak ve bazı konularda aydınlatmak için, fizikî plânlama açısından turizm ile ilgili önemli peyzaj plânlama sorunlarını şu şekilde özetlemeği uygun gördüm:

Yerleşme Alanlarının ve Doğal Özelliklerin Turizm Yönünden Peyzaj Plânlama Sorunları

Yurdumuzda düşük standartlı da olsa yol yapım faaliyetlerinin artışı sonucu, büyük bir kitle mobil duruma girmiş ve yurdun güzel, el değmemiş veya çok az değmiş çeşitli yerleri müthiş bir akına uğramıştır. Gittikçe artan bu iç turist akını dolayısıyla, konaklama tesislerine olan talep fazlalığı, bir takım kişilerde az masraflı, gecekondularla bu ihtiyaçlara cevap verme ve kısa zamanda servet biriktirme hirsını uyardırmıştır. Gittikçe artan bir süratle küçük sevimli kıyı şehir ve kasabalarımızın gerek doğal güzellikleri, gerek yapı ve yerleşme motifleri olumsuz yönde değişmeye başlamıştır. Kontrollü ve bilinçli bir plânlama ile çok az zedelenebilecek olan bu özellikler, insafsız, haşin ve değersiz bir değişime yerini bırakmıştır. Diğer taraftan, yerli halkın yanısıra, hemen hemen her yerde kıyıda bir yer veya ev sahibi olma arzusu ise, müthiş fırsatçı bir grubun ortaya çıkmasını sonuçlandırmış ve alabildiğine yükselen arsa fiyatları parsellasyonun ölçüsünü küçültmekle kalmamış, yapı standardını da düşürmüştür. Türk halkının geleneksel mekân kullanımını ifade eden sempatik köy, kasaba, şehir evleri, sıkışık veya bitişik nizamda, sabun kalıplarına benzer, bir takım anlamsız, yüksek katlı yapı gruplarına dönüşmüştür. Ayrıca bu geleneksel veya tarihi yapılar form, kitle, ölçü, renk, yapı malzemesi v.s. bakımından asıllarından tamamen farklı ve genellikle hiç bir fonksiyon ve estetik mülâhaza ile telif edilmeden kitlelere dönüşmektedirler.

Turistik çekim alanlarındaki yerleşmelerin yapıları ile dış mekânları arasında mevcut geleneksel bağların ortaya koyduğu desenleri de bozulmaktadır. Yapı kitlelerinin belirli parsel içinde yatay ve düşey yönde hacim kazanması, Kitle - Boşluk veya Yapı - Yeşil ikilisi arasındaki dengeyi birincisinin lehine bozmaktadır. Nitekim, Ankara, İstanbul, İzmir gibi belli başlı büyük şehirlerimizden sonra bütün güzel sahil şehirlerimizde ve kasabalarımızda (özellikle Mersin, Antalya'da) mahallî Belediyelerin keyfi tatbikatları ve İmar Kanununun yetersizliği sebebiyle, büyük bahçeler içindeki tek veya iki katlı eski yapılar, yerlerini 8-9 katlı bahçesiz apartmanlara bırakmaktadır.

Diğer taraftan belediyelerin ellerindeki yeşil ve açık alanlar ekonomik mülâhazalarla satılmakta veya başka kullanışlara ayrılmaktadır. Sonuç olarak asgari yeşil saha standartlarından yoksun şehirler, başı bozuk düzende büyüyüp gelişmektedirler. Ayrıca vaktiyle kıyılardan oldukça içerilerde olan orijinal yerleşmeler spekülâtif arsa oyunları ile güzel kıyılara adeta akmış, yığılmıştır. Böylece, korkunç denebilecek bir yapı düzeni, gittikçe yeşillikleri ve diğer doğal güzellikleri iterek gelişmeğe başlamıştır. Doğru Karadeniz'den başlayarak, bütün kıyı boyunca ve Akdenize doğru artan bir hız ve sıklıkta bu gelişme olmuş ve olmaktadır. Bütün kıyı güzelliklerini yok etmeye yö-

nelmiş bulunan bu vandalizm, mevzuat yetersizliğinden ve özellikle imar kanununun boşluklarından hız ve cesaret almıştır. Maalesef mahallî belediyelerin görüşü ve bilgi yönünden olan noksanlıkları, bu müstesna yerlerde, değişmeğe olumlu bir yön vermek şöyle dursun, başıbozuk gelişmeyi teşvik edici rol oynamıştır.

Mevcut imar mevzuatı yetersizdir. Yeni İmar Kanununda özellikle turistik potansiyeli olan yerleşmeler için yapı ve çevre düzenini kontrol edici özel müeyyidelerin konması zorunludur. Genel İmar Kanununda şehirlerin tarihi, geleneksel veya diğer bazı özelliklerine göre, belirli gruplar için ayrı yeşil saha standartları tesbit edilmelidir.

Turistik konaklama tesislerinin iç mekân plânlamaları hakkında çok defa lüzumsuz sayılabilecek bir takım standartlar tesbit edilmiş olduğu halde, çevre düzenlerine ait hemen hiç bir hususa yer verilmemiştir. Bunun sonucu olarak, sadece şehir içindeki değil, hattâ tamamen kırsal peyzajda bile, asgarî ölçüdeki dış yaşama mekânından yoksun veya fonksiyonu ile zıt düşen, son derece bilinçsiz bir şekilde veya hiç bir düzenlemeğe yer verilmemiş konaklama tesisleri gecekondularla bir düzen içinde sıralanmaktadır. Bunların yapı kaliteleri ve çevre düzenlemeleri konularında, artistik bir plânlama özelliğine sahip olmaları için her şeyden evvel gerekli mevzuatın getirilmesi zorunludur.

Diğer taraftan «Tabiatı Koruma» ile ilgili hiç bir kanun ve müeyyidenin bulunmaması dolayısıyla rekreatif sebeplerle şehirlerden kıra koşan insanların korunmuş bir «yağma»yı andıran «Doğa ile ilişkileri» sonucunda bir çok gözde peyzaj alanları potansiyellerini tüketmek tehlikesi ile karşı karşıya gelmişlerdir. Ayrıca halen «Orman Kanunu» kapsamı içinde kalan «Millî Park»larda da kâh müeyyide noksanlığından tabiat değerleri tahrip edilirken (bitki örtüsünün yok edilmesi, hayvan otlatma, taş ocakları açılması v.s.) Millî Park'ın peyzaj potansiyelini ve turistik değerini azaltıcı, olumsuz yönde etkileyici bir takım alt ve üst yapı hizmetlerine (geniş asfalt yollar, beton elektrik direkleri, abidevi kalıplar, düz çatılı kurşunî v.s. sevimsiz renklerde küskütük büfe, helâ, barınak v.s. yapılar...) yetkililerce yer verilmektedir.

Çok değerli bir millî miras olan ve aynı derecede önemli turistik çekim konusu olan «doğal özellik ve güzelliklerimizi» koruyacak bir kanunumuz yoktur. Millî Parklar ve Tabiatı Koruma Kanunu Tasarısı senelerdir T.B.M.M. de Komisyondan komisyona devredilmektedir. Korkunç bir yağma halini alan doğal güzellikleri tüketme faaliyetlerinin bir an önce durdurulması için gerekli kanunun ivedilikle hazırlanıp çıkarılması, turizm konusunda yapılacak işlerin en önünde gelir kanısındayım. Zira bütün Batı ülkelerini bir tarafta bırakın, Asya ve Afrika ülkelerinden bir çoğu, tabiat ve tarih değerlerini koruyacak kanunları çoktan çıkarmış bulunmaktadır.

Tarihî ve Sanat Yapılarının Peyzaj Plânlama Sorunları

Memleketimiz için çok önemli bir kültür hazineleri topluluğu olan eski eserlerin içinde ve çevrelerindeki başıbozuk gelişmeyi sınırlandıracak, tayin edecek mevzuat yetersizdir. Bu sebeple, tarihi ve sanat yapılarının içinde veya çevrelerinde, karakterlerini zedeleyecek mekân kullanışları ve tanzimleri yer almaktadır. (Meselâ, tarihi bir çok kalenin içinde yer alan pejmürde iskân, sebze, meyve veya süs bahçesi halinde düzenlenen bir çok arkeolojik alanlar; mabetler yakınındaki gecekondular, sinema, gazino gibi tesisler).

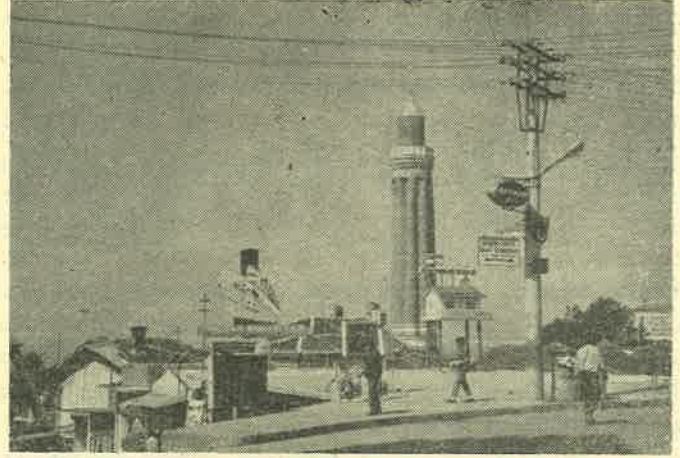
Diğer taraftan tarihî değerlerini veya karakterlerini muhafaza ve ifade eden bir tek eski saray, köşk, yalı konak bahçesi kalmamıştır. Büyük bir turistik potansiyeli de olan bu yapıların çevrelerinin eski kaynaklarından yararlanarak uzmanlarına rölevelerinin yaptırılarak restore edilmeleri veya eski karakterlerinde yeniden tanzimleri gerekir.

Karayollarının Turizm Yönünden Peyzaj Plânlama Sorunları

Turistik potansiyeli olan bölgelerden geçen Karayollarının güzergâhının tesbitinde, çevre arazisinin fonksiyonel ve estetik yönden peyzaj arazi kullanış etüdüleri yapılmamakta ve sonuç olarak bir taraftan yolun kendisi doğal çevre içinde bir yara görünüşü kazanmakta, diğer taraftan dolaylı olarak sebep olduğu gecekondular gelişim sonucu, pek çok doğal ve kültürel peyzaj değerleri kaybolmaktadır. Fevkalâde doğal güzelliklerden geçen karayolları için yol geometrik standartlarının çok dikkatli ve teknik prensiplerinin yanısıra bazı artistik ve bilimsel görünüşlere göre tayini gereklidir. Gerek güzergâhın tayini ve gerek standartların tesbitinde yol mühendislerinin peyzaj mimarları ile sıkı bir işbirliği içinde olmaları şarttır. Ancak böylece yol ve çevre arasındaki ilişkiler turizm politikamızın amaçlarına uygun şekilde ayarlanmış olabilir. Doğal güzelliklere ait gerçek bir envanterin hemen yapılması ve buralardan geçecek yolların bir «manzara koridoru» içine alınması ve bu koridorlar içindeki her türlü gelişmeyi tayin ve kontrol eden prensiplerin tesbiti ile gerekli mevzuatın konması son derece önemlidir.

Karayollarının yakınlarından geçen yerleşme alanları ile fiziksel ilişkileri son derece olumsuzdur. Çoğunlukla trafiğin emniyet ve sürati için «Çevre Yolu» olarak geçirilen yollarda bile kısa bir süre sonra iskânın yola aktığı, yola birleştiği ve gecekonduların yol boyunu sardığı görülmektedir. Yol ile yerleşmeler arasında tampon bölgelerin (tarımsal arazi, rekreasyon alanları veya herhangi bir açık saha kullanışı) ayrılmasını sağlayacak mevzuata ihtiyaç vardır. Yol istismâk şeridinin bu gibi yerlerde çok geniş tutulması, diğer bir çözüm yolu olabilir.

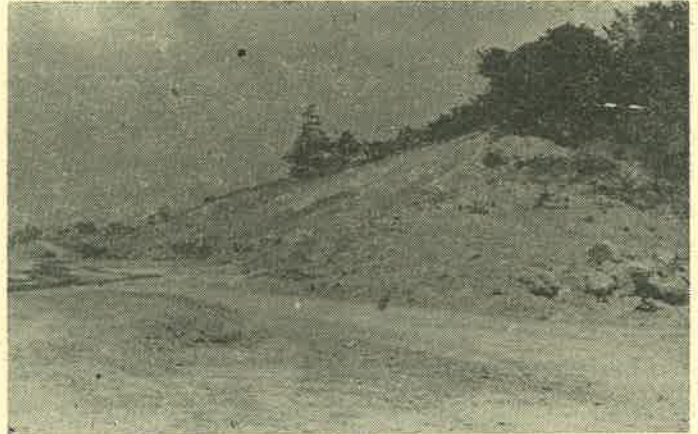
değişen çirkinleşen antalya, (şekil 4, 5, 6, 7)

1 — Sanata ve tabiata saygısızlık — (Antalya)

2 — İstanbul'da gecekondular ve tabiat anıtları — (Çamlıca)

3 — Olumsuz yol tabiat ilişkileri

4

5

6

7

Karayollarının arazi plâstliğini ve tabii özellikleri dikkate alınmadan çok defa teknik mülâhazalarla geçirilmeleri sebebiyle, yol faaliyetleri geniş ölçüde tabiatı tahrip etmektedir. Özellikle tabii bitki örtüsünün tahribi sonucu ortaya çıkan erozyon alanlarının tabii örtünün motifine uygun şekilde tamiri şarttır.

Yol boyunca petrol istasyonları ve çoğunlukla bunlara ek olarak gelişen konaklama (otel, motel, kamping v.s.) restoran, rekreasyon tesisleri gerek görünüş, gerek miktar ve kapasite bakımından yetersizdir. Bunlara ait tam bir envanter tesbiti yapılmamıştır; en kısa zamanda ele alınması zorunludur. Bunların belirli mesafelerdeki dağılımları da yanlıştır. Yapı ve çevre düzenleri, geçekonu görünümünde ve çok defa içler acısıdır. Tesislerin dağılışı yapı ve çevre düzeni plânlarını yüksek ve artistik standarta ulaştırılması özellikle turistik çekim merkezlerini birleştiren yollar için kaçınılmaz bir zarurettir.

Özellikle Petrol Ofisi Gn. Md. ait petrol bayiliklerinin tevziinde bazı müeyyidelerin konması, kredilerin verilmesinde belirli standartlarda yüksek kaliteli yapı ve çevre düzenlerinin istenmesi düşünülmelidir.

AKDOĞAN Günel, 1967 Ankara, İstanbul Karayolu güzergâhının Peyzaj özelliklerinin Etüdü ile Peyzaj plânlaması yönünden ele alınması gerekli problemler ve tanzim esasları

Bayındırlık Bakanlığı Karayolları Gn. Md. Yayın No: 158.

AKDOĞAN Günel, Millî Parklar ve memleketimizde bu konudaki gelişmeler A. Ü. Ziraat Fakültesi yillığı, 1966 yıl : 16 Fasikül 1 - 2

BREMAN, F.G. 1971, Europes'e changing Landscapes, Nature in Focus 1971 Number 9 Summer

STEERS Prof. J.A. 1971 «Conservation of Ceasts» Nature in Focus Number 9 Summer

WINKLER Dr. E, 1971, Townscape and Landscape in Europe Nature in Focus 1971 Number 10 Autumn 1971

T. M. M. O, B, Mimarlar Odası İstanbul Şubesi 1960 Tabiat, Tarih, Kültür Değerleri ve Turizm Endüstrisi

ŞEHİR Çiçek Evi
İ. Sabuncaki ve Ortakları

KOLL. ŞTİ.
ULUS-KAVAKLIDERE

BÜTÜN DÜNYAYA ÇİÇEK
INTERFLORA
FLEUROP

ULUS : Anafartalar Cad. 5/H Tel.: 11 41 55 - 10 71 27
KAVAKLIDERE : Vali Dr. Reşit Cad. 11 Tel.: 12 26 18
İSTANBUL : Beyoğlu, İstiklâl C. 239 Tel.: 44 17 58 - 44 82 36
Şişli, Büyükdere Cad. 3 Tel.: 48 33 00
Kadıköy, Mühürdar C. 25 Tel.: 36 24 97 - 37 55 79
Bakırköy, Türkçü Cad. 28 Tel : 71 05 10

bahçe sanatından peyzaj mimarlığına

Dr. İsmet GÜRSES

Kanada Millî Parklar
Teşkilâtı

Gerçekler

Bindokuzyüzellilerde bakanlık makamına oturmuş bir zatın, «bu mevzuda ne oluyor ki» deyip kişisel kaprislerine peşkeş çektiği bir şubenin Tarım Bakanlığımız bünyesinde hâlâ belini doğrultamamış olması üzüntü ile seyredilecek durumdur. Gerçi bu şube, bugün, sebzeçilik ve şayet denilmek zahmetine katlanılıyorsa süs bitkileri adı altında var görülmektedir. Fakat şube, idarî anlayıştan ve destekten yoksun bir ortamda, ehil elere tevdi edilmemiş olmasının kısır sonuçlarıyla karşı karşıyadır. Süs bitkileri yetiştiriciliğinin hem ekonomik ve hem de sosyal - kültürel hayatımızdaki yerinin anlaşılmasında sükût yolunu tercih eden ve bu yolda direnmeye devam eden meslektaşlarımız vardır, aramızda.

Kaldı ki, bu şubenin sadece süs bitkileri kültürlerinde değil, Tarım Bakanlığı Kuruluş Kanununda belirtildiği gibi, sanat çalışmalarını teşvik ve ileri uygulama örnekleri vermekle, bahçe mimarisi konularında da önderlik etmesi beklenirdi. Ama ne

yazık, bahçe mimarisi de süs bitkilerine benzer, onun tamamen özel teşebbüs işi olacağı zannı altında ihmal edilmiş bulunuyor. Gün geçtikçe kötüye giden bir ekonomik bünye içinde, bahçe sanatı çalışmalarının kişi çıkarlarına hizmete yarayan örnekleri kılığına girmesini, buna karşılık mesleğin gerçek amaçlarının iyice tanıtılmamasını da bu ilgisizliğin diğer nedenleri arasına katalım. Şu anda tarımın çeşitli kollarında ve hem de yabancı ülkelerde ihtisas yapmış binlerce eleman varken, süs bitkileri ve bahçe mimarlığı konularında yetişmiş elemanlar sayısının bir elin parmakları kadar az oluşu, idarecilerimizi ve fakülte üyelerimizi düşündürmeli ve hattâ üzmelidir. Kısaca, mesleğimiz en geri düzeydedir ve ziraatçi, peyzaj mimarlığını hâlâ bahçıvanlık adesesinden görme kompleksi içindedir..

Nüfus yığılımları ve hayat standardı artışlarının yanısıra tabiat kaynaklarının ve zenginliklerinin rasyonel kullanılması, asrımızın özellikle ikinci yarısında önem kazanmış bulunuyor. Tabiat, şehir mekânının ortaya koyduğu çeşitli dengesizlikler yanında sadece üretim ortamı değildir; fakat, kitle insanının fiziksel, sosyal ve kültürel yönlerden hasletini çektiği biyolojik

«Henüz memleketinizi tanıımıyorum, fakat, uçaktan gördüklerim dahi bana telkin etmiştir ki, siz bilhassa peyzaj mimarları bu ülkede büyük sorumluluklar yüklenmelisiniz.»

F. Almanya İmar Bakanı Lücke'nin Ankara'yı ziyaretinde söyledikleri.

denge faktörüdür. Zaten onun, millî mekân politikasında en önemli unsur oluşu da bu gerçeğe dayanır. Türkiye böylesine bilinçli ve çok yönlü kullanma evresine henüz girmemiş olduğu gibi tabiat kaynaklarından ve zenginliklerinden faydalanmaya ilişkin hayatî sorunları yönünden diğer ülkelere kıyasla çok daha yaygın ve ciddi olan marazlara sahnedir. Örneğin bir erozyon, kurak ve çoraklaşma, bitki örtüsünün tahribi gibi Akdeniz çevresi ülkelerinde asırlardır süregeldiğini bildiğimiz canlı davranışına özgü tahripler zincirine yeni halkalar eklemekte belki de ön safta bulunmaktayız. Bu bakımdan bizde dış mekân tanziminin başta gelen sorununu, aile ve şehir düzeninin sınırları içinde mahsûr kalmış bahçe ve yeşil saha tanzimi kavramlarının ötesinde olmak gerekir. Peyzaj plânlamasının ve tanziminin görevi, günlük hayatımızın dayanağı: toprak, su, bitki, iklim ve insan kaynaklarımızın düzenli kullanılması amaçları içinde tanımlanmalıdır.

Başka ülkelerde insan hayatı ile çevresi arasındaki bu bağ çok iyi takdir olduğundan, bahçe sanatından peyzaj plânlamasına geçiş de bir mesleğin muhtaç olduğu maddî ve manevî ortam eşliğinde vücuda gelmiştir. Tek-

nolojik gelişmelerin, yeni hayat icaplarının yaşama çevremiz üzerindeki zorlamaları, peyzaj mimarisi ve plânlaması sınırlarını yaymakla ve onu diğer uygulayıcı sektörler arasında bağlayıcı, yöneltici bir disiplin haline getirmekle kalmamış, üniversite programlarını da değiştirerek onları peyzaj mimarlığı öğreniminde yeni teknikler, uğraşı alanları bulmaya yöneltmiştir. Bu ülkelerde bilimin mahiyeti, hayat ve teknoloji gereklerinden ayrımlı değildir..

Ne var ki, ülkemizin gerçekleri onlardan daha önemli. Aslına bakarsanız, peyzaj bilimi ne dogmatik bir kavram ve ne de fikrin ve duyularımızın fantazi alanıdır. Ve tabiat gerçek dertleri ve sorunlarıyla karşımızdadır: Kaynak ve nüfus dengesizliği, şehirleşme, erozyon, doğal varlıkların tüketilmesi, su ve hava kirlenmeleri ve daha bir çok bildiğimiz nesnelere, ülkemizin bir mekân ibunalımına girdiğinin açık seçik delilleri değil midir? Kır yörelerimizin acı gerçekleri yanında ya şehirlerimizin haline ne demeli? Geleceğin Türkiyesine ait şehirleşme sürecinde artan nüfusun büyük bir payının düzensiz yığılma merkezlerine - metropoliten demeğe dilim varmadı, çünkü onun bilimsel tarifi bizdeki duruma pek uymaz - düşeceği hesaplarını da katarsak, şimdiden bilinen o bünyevi diyagnozların nasıl müzminleşeceğini kestirmek hiç de zor olmayacaktır.

Burada, ökoloji ve çevre düzeni örneklerinin verilmesi ayrıntılara yönelme olacağından, sözü, yine de peyzaj plânlamasının sorumluluk sınırları içinde tutmayı ve bu amaçla da mesleğimizin ünlü kişilerinden Sylvia Crowe'un yazdıklarına getirmek istiyorum.

Niçin Peyzaj Plânlaması ? :

Sylvia Crowe der ki :

Peyzaj plânlaması, yeryüzünde ve sınırlı alanlar üzerinde yaşayan insan için en iyi kullanma yollarının bulunmasında

sürekli oluşumu temsil eder; amacı, zıd arazi kullanma isteklerini uzlaştırmaktır ve peyzaj içinde canlı eylemlerini, uygarlığımızı en üstün seviyede tutacak şekilde, tabiat ve kültür kaynaklarımızı tahrip etmeksizin yöneltme olmalıdır.

Tabiatın bu biçimde idrâki ve peyzaj potansiyelinin bu yönde anlaşılması yaratıcı bir koruma faaliyetidir.

Ve yine aynı yazara göre :

Peyzaj plânlaması arazi kullanma plânlamasının bir unsurudur. İnsanın mevcut peyzajı değiştirmekte olduğu her yerde, terk edilmiş endüstri alanlarında, tabiat bütçesi bozuk arazi parçalarında... onların düzenli gelişmeleri ve tekrar hayatiyetlerini kazanmaları için peyzaj plânlarına ihtiyaç vardır. Nüfus artışları ve şehirleşme ile yeni sosyal ve teknolojik isterlerin organik peyzaj bütünlüğü içinde bir arada ve uyumlu şekilde temsili peyzaj plânlamasının görevleri arasındadır. Ve yaşama şartlarındaki değişiklikler, dinlence (rekreasyon) gerekleri için yer tahsisleri ile birlikte, peyzaj plânlamasının geleceğe ait görev sınırlarını çizer. Görevin mahiyeti ne olursa olsun peyzaj plânlaması, fiziksel ve vizüel faktörleri dikkate almakla, teknolojinin isterleri ile topluma ait gerekleri dengelendirme amacındadır.

Sonuç

İleri ülkelerde kişilerin ve özel kuruluşların inisiyatifleri altında güç kazanmış peyzaj plânlaması ve korumasının bizde gerçek hüviyetini kazanması, başlangıçta devletin bu konularda göstereceği anlayışla mümkündür. Bu amaca uygun «tabiatı koruma ve peyzajı plânlama» adı altında üst seviyede bir örgüte ihtiyaç vardır. Ayrıca, uygulayıcı devlet sektörleri içinde peyzajın özel sorunları ile yükümlü üniteler vücuda getirilmelidir. Görev ve sorumluluk sınırlarının anlaşılması için ise:

tabiati ve tabiat anıtlarını koruma, kır yörelerinin imarı ve denetimi, millî parklar gibi bazı kanunların çıkarılmaları herşeyin başında gelir.

Salık verdiğimiz ana kuruluşun adı geçen kanunlar ve ona bağlı yönetmelikler eşliğindeki görevler genel çizgileriyle şunlar olabilir:

- (a) Flor, fauna, jeomorfoloji ve tarih zenginlikleri yönünden potansiyel arzeden peyzaj bütünlüklerinin tanımı ile bu alanlar hakkında uzun vâdeli gelişme ve koruma plânlarının hazırlanması;
- (b) Ülke ölçüsünde ya da kalkınma plânlarının öngördüğü bölgelerde, metropoliten alanlarında alınacak çok yönlü arazi kullanma kararları ve güdülecek politika için peyzaj potansiyeli araştırmalarının yapılması ve kullanma kriterlerinin ortaya konulması;
- (c) Yol, şehir, iskân, tarım ve dinlence amaçlarına yararlı her türlü peyzaj değişikliğini getiren ve peyzajı zorlayan projelerde gerekli danışma görevinde bulunma, sektör çalışmalarına yardımcı olma ve uygulamalarında koordinasyon;
- (d) Erozyon, bitki örtüsü tahribi, endüstri artıkları, hava ve su kirlenmeleri ile temsil olunan hassas bölgelerde, marjinal alanlar üzerinde strüktür yetersizliklerinin teşhisi ile ya doğrudan doğruya ya da ilgili sektörlerin aracılığı ile karşıt tedbirlerin alınmasının temini.

İnsanına, toprağına ve geleceğine değer veren bir ülkede yaşıyorsak, yapıcı, düzenleyici ve koruyucu icraatı ile peyzaj plânlamasına, kalkınma ve imar politikamızın içinde gereken önemi vermeliyiz. Yoksa işimiz gücümüz, yıllardır süregeldiği gibi, lâf ebeliği yapmaktan ve nefes tüketmekten öteye geçmez.

bahçede çiçek :

lale - Tulipa (Lat.)

Fam : Liliaceae

Latincede Tulipa olarak isimlendirilen Lale, Farsça tol bent veya tolban denilen ve Türkçeye tül bent olarak geçen kelimeden alınmıştır.

Kültür lalelerinin Anadolu'da çok eskiden beri yetiştirildiği, sevilen ve öne mverilen bir çiçek olduğu, Osmanlıların çeşitli minyatür ve giysilerinde lale motiflerine sık sık rastlanılmasından anlaşılmaktadır. Literatürde lalenin Anadolu ya Türkistan ve Kırım'dan geçmiş olduğu belirtilmektedir. Kanunî Sultan Süleyman zamanında, Avusturya Elçiliği yapan Busbecq tarafından Avrupa'ya götürülüp tanıtıldığı mektup ve notlarından bilinmektedir. Yine Busbecq'in mektuplarında Türklerin laleye karşı gösterdikleri aşırı ilgiden bahs olunmakta ve güzel bir lale soğanına sahip olmak için pek çok para vermekten çekinmediklerini belirtmektedir.

Lalenin Avusturya'dan çeşitli Avrupa memleketlerine yayılmasında, yetiştirilmesinde ve yeni tiplerin elde edilmesinde 1591 yılında Hollanda'da kurulan Leiden Üniversitesinde, botanik profesörü olan Carolus Clusius'un büyük gayret ve emeği geçmiştir. Bundan sonra lale Fransa, İngiltere ve İtalya'ya götürülmüştür.

Lalenin Türkiye'den Avrupa'ya götürülüşünden takriben 165 yıl sonra lale meraklısı olarak bilinen Damat İbrahim Paşa tarafından Hollanda'dan tekrar getirildiği bilinmektedir. Böylece tabii yayılış bölgesi olan Anadolu'dan Avrupa ya götürüldükten sonra III. Ahmet zamanında tekrar Türkiye'ye getirilen lale, hiç bir memlekette görmediği rağbet ve ihtimamı görmüştür. Bilhassa Lale Devrinde bu bitki Türk edebiyatına ve güzel sanatlarına başlı başına konu teşkil etmiştir.

Bu devirde Lalezar Şeyh Mehmet tarafından hazırlanan listeden 1323 lale tipi mevcut olduğu bilinmektedir.

Türklerin lale yetiştiriciliği ve yeni çeşitlerin elde edilmesi hakkında geniş bilgileri vardı. Laleye olan hayranlık Osmanlı tarihinde 1718 den itibaren en yüksek seviyeye ulaştığı halde, Avrupa'da özellikle Hollanda'da lale yetiştiriciliğine olan hırs ve hatta lale soğanı satışlarındaki büyük spekülasyonlar 1634 - 1637 yılları arasında en büyük seviyesine ulaşmıştı. Bu yıllardan sonra lale spekülasyonunun zamanla ortadan kalkmasına rağmen, Hollanda bu güne kadar dünya soğan üreticiliğinin merkezi olarak kalmıştır.

T ü r ü

T. armena Boiss.
T. biebersteiniana R. et Sch.
T. Bithynica Griseb.
T. brachyanthera Freyn.
T. ciliatula Baker.
T. concinna Baker
T. foliosa Stapf.
T. galatica Freyn
T. gesneriana L.

T. hageri Heldreich
T. hayatii O. Sch.
T. hellespontica Degen
T. heterochroa Freyn
T. kaghzamnica Fomin
T. lutea Freyn
T. montana Lindl.

T. mucronata Fomin
T. oculus St. Amans.
T. orphanidea Boiss.
T. oxypetale Stev.
T. praecox Ten.
T. pulchella Genzl.
T. saxatilis Sieber
T. sintenesii Baker
T. sprengeri Baker
T. stapfii Turritt
T. suaveolans Roth.
T. techitounyi Aznavour
T. undulatifolia Boiss.
T. violacea Boiss-Bushe
T. whittallii
T. willmottae Freyn

Metin BAŞAL

A. Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Bölümü
Asistanı

Lalenin genel yayılış alanı; Himalayalarda 4000 m yüksekliklerden, Doğu ve Orta Asya, Çin, Japonya, Sibiryaya, Anadolu, Kuzey Afrika ve Avrupa'nın Akdeniz sahillerine kadar olmak üzere geniş bir alana dağılmıştır. Bu yayılış alanı içerisinde takriben 150 kadar türe sahiptir. Memleketimiz lale yabancı türleri bakımından çok zengindir. Bu güne kadar tesbit edilmiş bulunan ve literatürde adı geçen yabancı lale türlerinin sayısı 32 kadardır.

Bunların tür isimleri ile Türkiye'de bulunduğu yerler aşağıda belirtilmiştir :

Bulunduğu Yer

Merzifon, Doğu Anadolu, İzmir, Salihli
Elmalı, Güneybatı Anadolu, Toroslar, Çanakkale
Batı Karadeniz ve Ege
Amasya civarı
Toroslar
Batı Toroslar
Nemrut Dağı
Amasya, Merzifon
Doğu Anadolu, Gümüşhane, Erzurum İspir
arası
Gelibolu, İzmir civarında Tartalis Dağı
Ege Bölgesi, İzmir
Doğu Trakya, Çatalca yakınında Dermenköy
Amasya yakınında Karaman Dağında
Doğu Anadolu, Kars, Kağızman
Amasya
Doğu Anadolu, Van, Bitlis ve Erzurum İspir
arasında
Kars, Oltu
İzmir, Çeşme civarında
Gelibolu, Çanakkale, İzmir civarında
Toroslar
İstanbul, İzmir, Çeşme civarı
Orta ve Doğu Toroslar
Güneybatı Anadolu, Gölbaşı
Erzurum civarı
Amasya yakınları
Anadoau
Toroslar, Doğu Anadolu, Yukarı Fırat vadisi
Doğu Anadolu, Van Gölü yakınında Varak dağı
İzmir civarında ve Bozdağda
Güneydoğu Anadolu, Adana civarı
İzmir civarı
Doğu Anadolu, Van Gölü civarı

1753 yılında İsveçli botanikçi Carl Von Linne bütün kültür lalelerini *Tulipa gesneriana* adı altında toplamıştır. Kültür lalelerinin esas menşei kesinlikle bilinmemekle beraber, *Tulipa gesneriana* ve *Tulipa suaveolens* olarak kabul edilmektedir. Günümüzde tescilli yapılmış 6600 lale çeşidi bulunmaktadır. Hollanda'da takriben 320 standart çeşidin büyük ölçüde üretimi yapılmaktadır.

Lalenin botanik vasıfları :

Botanikte lale soğanı, toprak altında küçülmüş bir gövde (tabla) ve bunun etrafını saran etli yapraklar olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyimle soğan, metamorfoza uğramış bir yıl sonrası için besin depo etmiş yer altı gövdesidir. Bu depo besin maddeleri ile dolu yaprak taslakları gelişerek yaprak, gövde ve yeni soğanları oluştururlar. İyi gelişmiş lale soğanlarının elde edilebilmesi için, yaprakların uzun müddet yeşil olarak kalmasına çalışılmalıdır. Olgunlaşan soğanlar, müteakip vegetasyon dönemine kadar bir istirahat devresi geçirirler.

Lalede gövdecik genellikle daldanmamış olup az yaprak ihtiva eder. Sap üzerindeki yaprak sayısı bir ile üç arasında değişir. Yaprakları dar, uzun veya oldukça geniş damarları birbirine paraleldir. Yapraklar genellikle kalın, mavi yeşil renkli olup kenarları ekseriya düzdür.

Çiçekleri kadeh şeklinde veya hemen hemen huniye benzer bir görünüş arzeder. Çiçekleri çok güzel form ve renkte, genellikle yukarıya ve nadiren aşağıya doğru yönelmiştir. Çiçeklerin iç kısmı dibe doğru ekseriya lekeli. Polen keseleri uzun - dar, yukarıya doğru yönelmiştir. Yumurta uzunca ve üç gözlüdür. Olgunlaşmış meyve içerisinde bol miktarda tohum bulunur.

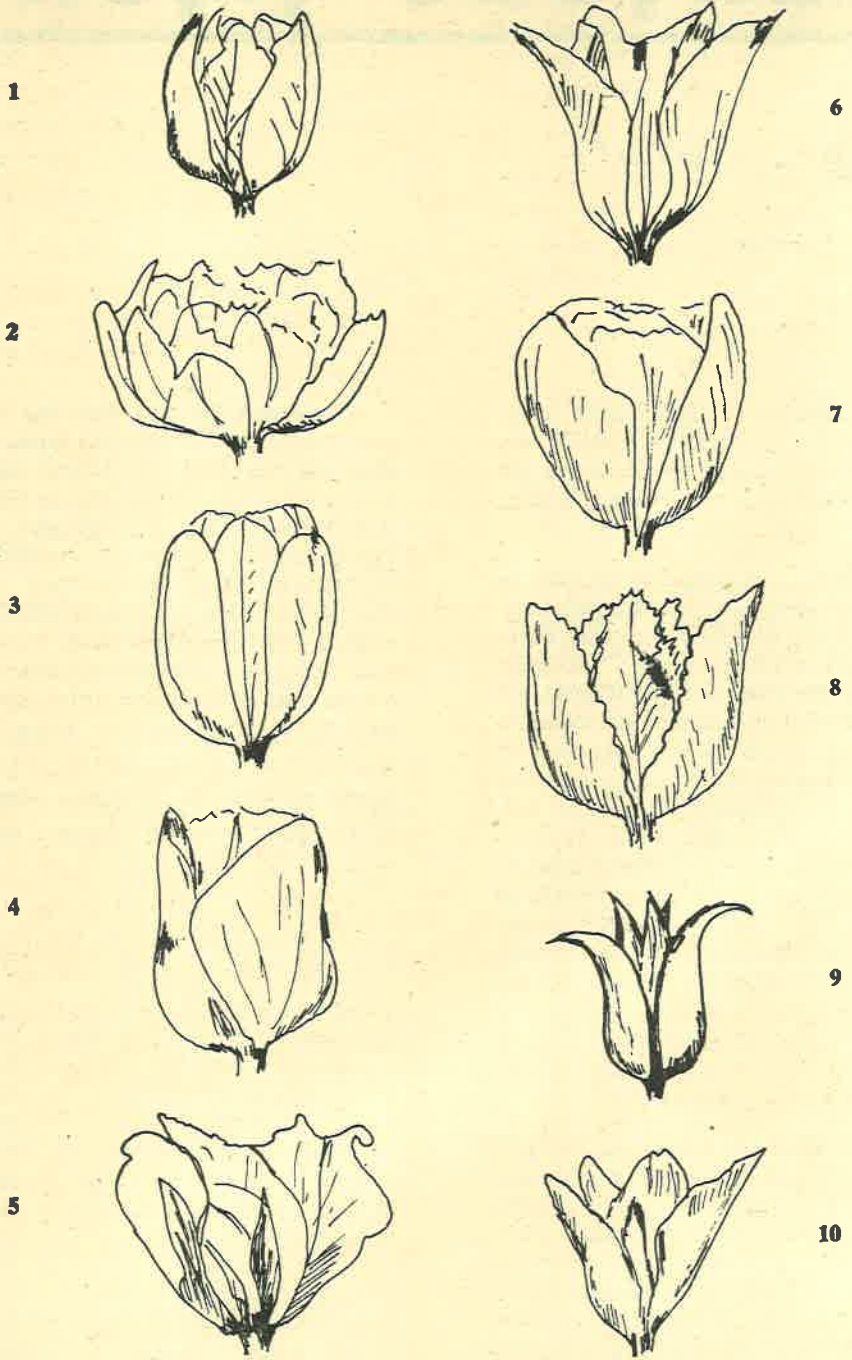
Kültür laleleri, kaynakları ve karakterlerine göre değişik şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bunlardan Encke'nin yaptığı sınıflama şöyledir :

I. ERKENCİ LALELER

1. **Duc van Tol Laleleri:** Çok erken çiçek açan lalelerdir. 15 cm. boyunda olan bu laleler sadece tarihi kıymete sahiptir.

2. **Yalınkat erkenci laleler.**

3. **Katmerli erkenci laleler.**

1 — Basit erkenci lale, 2 — Doldurmuş erkenci lale, 3 — Triumph lalesi, 4 — Darwin lalesi, 5 — Breeder lalesi, 6 — Liliium (Zambak) gibi lale, 7 — Cottage lalesi, 8 — Papağan lalesi, 9 — Türk lalesi, 10 — Botanik lale.

II. YARI ERKENCİ LALELER

4. **Mendel Laleleri :** Çiçekleri yalınkat olup, nadiren 50 cm den fazla boylanır Duc van Tol Darwin melezleridir.

5. **Triumph Laleleri :** Yalınkat erkencilerle, geç çiçeklenen lalelerin melezleridir. Mendel lalelerinden daha kuvvetli gelişme gösterirler. Çiçekleri yalınkattır, boyları da nadiren 50 cm.yi geçer.

III. GEÇ ÇİÇEKLENEN LALELER

6. **Darwin Laleleri :** Yalınkat çiçekleri enine kesitte genellikle dört köşedir.

7. **Darwin Hibritleri :** Çiçekleri yalınkattır. Darwin laleleri ile *T. fosteriana* ve bu türün çeşitlerinin çaprazlamasından meydana gelmişlerdir.

8. **Breeder Laleleri :** Çiçekleri yalınkat, oval veya kadeh görünüş-

li, sarımsı turuncu, kahverengi, kırmızı veya mor renkli, dip kısmı beyaz veya sarı, bazan mavi yeşil veya siyah alacalıdır.

9. Zambak çiçekli Laleler : Yalınkat çiçeklerinde, yaprak uçları sivri ve geriye doğru kıvrıktır.

10. Cottage Laleleri : Çiçekleri yalınkat, ekseriya uzun veya yalınkattır.

11. Rembrandt Laleleri.

12. Bizarre Laleleri : Çiçekleri yalınkat çizgili veya kahverengi, bron, sarı üzerine siyah veya kırmızı alaca renklidir.

13. Bijbloemen Laleleri : Çiçekleri yalınkat beyaz üzerine, pembe, mor veya kırmızı alacalıdır.

14. Papağan Laleleri : Kıvrıkcık çiçek yaprakları olan yalınkat lalelerdir.

15. Geç çiçeklenen katmerli Laleler : Bitkiler boyu çiçekleri katmerlidir.

Soğanlı bitkiler yetiştiriciliği ve soğan üretimindeki son gelişmeler incelendiğinde, bilhassa son yıllarda bu konuda değişikliklerin yapıldığı görülmektedir. Bunlar : Uygun çeşitlerin elde edilmesi için yapılan ıslah çalışmaları, yetiştiricilikten önce soğanların muayyen ısı şartlarında bulundurularak turfanda lale elde edilmesi, ve lale kültürünün

geliştirilmesi konularında olmak üzere üç yöne teksif edilmiştir.

Lalelerin üretimi tohum ve yavru soğanlarla yapılır. Tohumla üretim genellikle sadece ıslah çalışmalarında tatbik edilir. Çimlenme kabiliyetine sahip olan tohumlar, Şubat içerisinde, hazırlanan kasalara sera şartlarında ekilir, üzerleri 1 cm kalınlığında kumlu toprak ile örtülür.

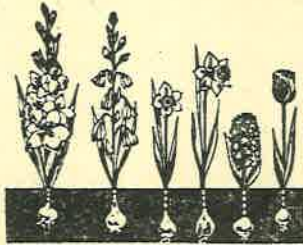
Tabii yayılış alanları incelendiğinde, lalenin dona, kuraklığa ve sıcağa dayanıklı bir bitki olduğu görülür. Ayrıca güneşleme ihtiyacının da fazla olduğunu hatırlamak icabeder. Step bitkileri gibi ilkbaharda çiçeklenen lale, gelişme periyodu içerisinde rutubetli, soğanların olgunlaşma devresinde ise sıcak hava şartlarını sever. Taban suyu seviyesi 60 - 80 cm olan, kireçli, hafif geçirgen, killi kumlu, organik maddece zengin topraklar lale yetiştiriciliğine elverişlidir. Lale soğanının üretiminde, farklı toprak şartlarının soğan gelişimine, erken veya geç çiçeklenmeye ve çiçek sapının uzunluğuna etkisi bulunmaktadır. Ayrıca iklim faktörü de, lalelerin karakterleri ve üretilmeleri bakımından adaptasyonları yönünden etkili olduğu görülmektedir. Lale yetiştiriciliği için en uygun toprak Ph'sı 6,5 - 7,2 dir.

Lale yetiştiriciliğinde iklim ve toprak gibi yetiştirme muhiti faktörleri yanında soğanların uygun şartlar-

da depolanmasında üzerinde titizlikle durulacak hususların başında gelir. Söküldükten sonra 25.5C° de sık sık havalandırılan depolarda kurutulmalıdır. Bu işlemin bir haftada bitirilmesi gereklidir. Soğanlar rutubetsiz serin bir depoda saklanmalıdır. Serada turfanda lale yetiştiriciliği için soğanların muayyen periyodlarda bulundurulacakları ısının önemi büyüktür. Son yıllarda geliştirilmiş olan + 5°C ve + 9°C de muhafaza şekilleri, bazı çeşitlerde erkencilik yönünden son derece başarılı olmaktadır. Soğanların depolanması bir istirahat dönemi olarak düşünülürse de, aslında bu dönem soğanda meydana gelen bir değişme periyodudur. Zira sökülen olgunlaşmış bir lale soğanında çiçek taslağı henüz meydana gelmediği halde, depolama sırasında belli periyodlarda çiçek taslakları, yapraklar, ve eşeysel organlar meydana gelmektedir.

Başarılı lale yetiştiriciliğinde, sıhhatli, iyi gelişmiş, ve olgunlaşmış, tekniğine uygun bir şekilde depolanmış soğanın rolü büyüktür. Ancak önemli olan husus soğanın büyüklüğü değil, iç kısmının kalitesi ve sıklığıdır.

Soğanlar üretme maksatlarına göre, seraya, sıcak yastığa veya tarlaya dikilmeli, gelişme sırasında gerekli bakım işlemleri ile zararlılarla mücadele aksatılmadan yapılmalıdır.

ÇİÇEK SOĞANCILIK KOLLEKTİF ŞİRKETİ

M. KEMAL VELİAĞAĞIL VE ORTAKLARI

Fatih Caddesi, İmar Sokak, No : 4 - YALOVA

basından haberler

• TABİATI KORUMA KONULARI

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

29.12.1971

Milliyet

«Kirli havada bulunan benzopyren, kansere sebep olabilmektedir. Endüstrileşmiş şehirlerin havasında bu madde bulunmuştur ve miktarı da kış aylarında, yaz aylarına göre daha fazladır. Bu kışın apartmanlarda kaloriferlerin yanması ile ilgilidir... Hava kirlenmesine motorlu taşıtların payı yüzde 25'tir...»

HAVA KİRLENMESİ BİZİ DE TEHDİT EDİYOR

29.12.1971

Milliyet

(Ankara Veteriner Fak. Öğ. Üy.)

Yazan : Doç. Dr. Kemal OZAN

Yediğimiz gıdalar, içtiğimiz sulardan sonra nihayet doğumdan ölüme kadar, her an teneffüs ettiğimiz hava da kirlendi. İşte Yirminci Asrın plânetinde bizi besleyen yeryüzü nimetlerinin hali.

Hava, her canlıya, sosyal adalet prensibine uygun olarak sunulan bir temel gıda maddesidir. Böylece zengin veya fakir, ne olursa olsun, her normal insan günde 12 metreküp, yani 16 kilo kadar hava sarfeder. Bu hava, kan tarafından çok bol bir şekilde sulanan 100 metrekarelik akciğer yüzeyinden geçer. Bu yüzey, çok çabuk emme özelliğine malik olduğundan, hava içine karışmış zararlı maddelerin çok az bile olsa, sağlığı ne kadar büyük bir tehlikeye maruz bırakacağını kolayca izah eder.

İnsan oğlu diğer gıdalarını seçerek alma yetkisine malik olmasına rağmen, havayı ister temiz, isterse kirlili olsun, yaşayabilmesi için teneffüs etmek zorundadır. İşte bu sebeple, havanın insan sağlığına zararlı zerrecikler ve dumanlarla kirlenmesi konusu dünya sağlık organizasyonlarının önemli bir sorunu haline gelmiştir. NATO'nun «Modern Toplumun Yarattığı Meseleler» komitesi kararınca, havanın kirlenmesi probleminin incelenmesi ele alınmıştır. Bu maksatla pilot bölge seçilen üç şehirden biri de Ankara'dır.

Uzmanlar heyetince yapılan incelemeler sonunda hazırlanan rapor NATO Komitesine sunulmuş olduğundan, Ankara havasının kirlenmesi sorunu yine tekrar günlük basına aksetmiş bulunmaktadır.

Hava kirlenmesinin zararlarına insanlardan başka, hayvanlar, bitkiler, hattâ cansız tabiat bile maruz kalmaktadır. Bir vakitler dış etkilere 30 yıl dayanan

çinko çatılar, bugün mazot yakılan yerlerde intişar eden sülfür dumanları sebebiyle sadece 10 yıl dayanabilmektedir.

Hava kirlenmesine en duyarlı yaratıklardan biri de bazı süs ağaçlarıdır. Zira Paris bulvarlarını süsleyen bazı ağaçların, hava kirlenmesinin çok arttığı yıllarda çiçek açmadığı, havanın nispeten pek az kirlendiği yıllarda ise çiçek açtığı görüldü. Kirli havada ağaçların çiçeklenmesine engel olan unsur motorlu taşıtlardan yayılan karbon monoksit ve etilen buharlarıdır.

Tedbir olarak, fabrikaları, dumanlarının rüzgâr veya ısı değişikliği ile şehre taşınmayacağı bir bölgede kurmak; evlerde kok, gaz elektrik gibi az duman çıkaran veya dumansız yakacak kullanmak; kömür veya mazotun kükürdünün alınması; halka kömürü tam yakmaya elverişli iyi kaliteli sobalar sağlanması gibi hususlar düşünülebilir.

Motorlu taşıtların havayı kirlenmesine engel olmak için de, taşıtların rölantisine sebep olmayacak şekilde bir trafik tıkanıklığının önlenmesi gerekir.

Alınacak diğer tedbirler arasında, hayvan kadvraları ve bulaşık çöplerin yakılması, nükleer denemelerin durdurulması da unutulmamalıdır.

TABİATIN KİRLENMESİ

21.1.1972

Cumhuriyet

Hazırlayan : Vecdi KIZILDEMİR

Son günlerde bütün dünyayı ilgilendiren konulardan biri de tabiatın korunması meselesidir. Gerçekten de yıllardan beri insan, doğayı şu veya bu yollarla kirlenmekte ve dünya üzerindeki dengeyi bozmaktadır.

Yıllardan beri atmosfere yayılan kömür dumanları ve bunların içinde bulunan zehirli gazlar devamlı olarak toplanmakta, tehlikeli bir durum yaratmaktadır. Son yıllarda havanın kirlenmesinin yanında deniz, nehir ve dere sularının da kirlenmeye başlaması ilim adamlarının bu konu üzerine eğilerek düşünmelerini gerektirmiş ve ciddi araştırmalara girişilmiştir.

Bu konu ile ilgili olarak bir çok memlekette yeni kanunlar çıkarılırken bir çok memleketteki yüzlerce kuruluş da Tabiatın Kirlenmesini önlemek için milyonlarca lirayı araştırmalara ayırmaktadırlar.

Hava kirlenmesi ile ilgili bir kaç yeni buluşu ilgilendiren çalışmalarımızdan sütunlarımıza alıyoruz:

80,467 Kilometre

Biri aile tipi ve diğeri ikisi lüks sürat aracı olan üç otomobil 87 kilometrelik bir yol boyunca 80,467 kilometre tutacak bir yolculuğa çıkarak egsoz gazlarını büyük ölçüde azaltan sistemin denemesini yapacaklardır.

Egzos Gazlarının % 97'si

ICI yetkilileri, «otomobillere yerleştirilen iki katlılık sistem egzosdan çıkarak havaya yayılan karbon monoksidin % 97 sini, hidrokarbonların ise % 98 ini kesecektir» demişlerdir.

ANKARA'NIN HAVASI AÇIK OTURUMDA TARTIŞILACAK

21.1.1972

Cumhuriyet

ANKARA, (a.a.) — Dünya enerji konferansı, Türk Millî Komitesi tarafından düzenlenen «Ankara havasının kirlilik problemi» konulu açık oturum bugün yapılacaktır.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü konferans salonunda iki bölüm halinde yapılacak olan açık oturumun saat 10'da başlayacak birinci bölümünde, «Ankara havasının kirliliğinin tesbiti, kirliliğe neden olan etkenler ve kirliliğin meydana getirdiği zararlar» üzerinde durulacaktır.

Açık oturumun saat 14.30 da başlayacak olan ikinci bölümünde ise, «Kirliliğin önlenmesi araştırmaları, hava kirlenmesini önleme çareleri ve çarelerin uygulanmasında karşılaşılabilecek malî, teknik ve idarî sorunların görüşülmesi» konuları yer almaktadır.

EGZOS GAZLARININ YÜZDE 90'I TEMİZLENECEK

KOPENHAG, — Kopenhag Teknik Üniversitesi yetkilileri, otomobillerin egzos borularından çıkan zehirli gazları yüzde 60 oranında temizleyen yeni bir kontrol sisteminin geliştirildiğini açıklamışlardır.

Teknik Üniversite yetkilileri, uzun çalışmaları sonunda geliştirilen cihazın otomobillerde susturucu ile manifoldu ortadan kaldırdığını, diğer taraftan egzos gazları arasında bulunan karbon monoksidin yüzde 90'unu, yanmamış hidrokarbonların yüzde 90'unu, nitrojen oksitlerin yüzde 80'nini ve kurşun bileşimlerinin yüzde 50'sini temizlediğini bildirmişlerdir.

Yeni cihaz Leif Jensen ve Knud Jensen isimli iki mühendis tarafından geliştirilmiş olup, şimdiye kadar yapılan cihazların en mükemmelini meydana getirmektedir.

Cihazı geliştiren mühendisler, bunun en az iki yıl kullanılabileceğini, daha sonra yerine yenisinin takılması gerektiğini ve bunun 3 dolara mal olacağını söylemişlerdir.

İZMİT'TE BALIK NESLİ TÜKENİYOR

23.1.1972
Cumhuriyet

Yazan : Cevdet YAKUP

İZMİT — Birinci Dünya Şavaşına kadar İzmit Körfezi, yalnız Türkiye'nin değil, dünyanın da en leziz balıklarının çıktığı yerd. Darıca, Muallimköy, Hereke, Karamürsel, Ereğli ve İzmit'teki dalyanlar İstanbul'un balık ihtiyacını karşılamakla kalmaz, Yunistan, İtalya, Almanya, Bulgaristan gibi yabancı ülkelere de balık ve çiroz ihraç edilirdi. Özellikle İzmit Körfezinin levrek, barbunya, kılıç, uskumru, mercan, karagözleri ve istakozları meşhurdur. Eski balıkçıların anlattıklarına göre, «Saray-i hümayun» mutfakları ile «Vükelâ, vüzerâ ve süferâ» sofralarını körfezin kıyılı, barbunyalı ve istakozları süslerdi.

Yalnız İstavrit Kaldı :

Birinci Dünya Savaşından sonra körfez balıkçılığı bir duraklama dönemi geçirdi. Cumhuriyetin ilk yıllarında yine bu eski şöhretine kavuşmuş, İstanbul Balıkhanesi, İzmit Körfezinin çeşitli balıkları ile dolup boşalmaya başlamıştı. Bu durum, hemen hemen, 1950 yılına kadar devam etmiş, ondan sonra körfez kıyılarını dolduran yüzlerce fabrika ve sınai tesislerin denize akıttağeldikleri zehirli ve kimyevi sularla balık nesli, bir denizaltı hazinesi, eski bir deyimle «inkiraza» yüz tutmuştu. Körfezde şimdi balıkçılık ortadan silinip gitmiş, yerini istavrite bırakmıştır.

Plân, Proje :

İzmit Körfezi balıkçılığının ve balık sanayiinin yeniden canlanması için çalışmalar, çabalar, proje ve plânlar vardır. Fakat bunların hiçbirisi yıllardır fiil sahasına girmemiştir.

ÇEVRE SORUNLARI KONFERANSINA 133 ÜLKE ÇAĞRILACAK

23.2.1972
Cumhuriyet

PARİS, (a.a.) — 5 ile 16 Haziran tarihleri arasında Stokholm'de toplanacak olan Birleşmiş Milletler «Çevre Sorunları Konferansı» Genel Sekreterliği işleriyle görevlendirilmiş olan Maurice Strong, önceki akşam Paris'de düzenlediği basın toplantısında, Birleşmiş Milletler üyesi 133 ülkenin, önümüzdeki ay konferansa resmen çağrılacaklarını söylemiştir.

Pekin Katılıyor :

Maurice Strong, Çin Halk Cumhuriyeti'nin, konferansa katılacağını bildirmiş olduğunu açıklamış, buna karşılık, konferansın hazırlık çalışmalarına da katılmayan Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa'daki öteki sosyalist ülkelerin, konferansa heyet göndermeyeceklerini sandığını belirtmiştir.

Konferansın en büyük amaçlarından biri de, Strong'un «Tahi» olarak nitelediği bir bildirinin kabul edilmesidir. Bu bildiride, çevre sorunları konusunda

Uluslararasıdaki ilişkilerin düzenlenmesi ile ilgili ilkelerin tarifi yapılacaktır. Bildirinin temel ilkelerin tarifi yapılacaktır. Bildirinin temel ilkelerinden biri de, çevrenin kirlenmesine yol açan ülkelerin, öteki ülkelere ya da Okyanus, hava ve besinler gibi - ortak çevreye karşısında yüklendiği sorumlularla ilgilidir. Bununla ilgili ilk betin, geçen Ocak'ta New York'ta yapılan hazırlık toplantısında kaleme alınmıştır.

ÇEVRE KIRLENMESİ

7.2.1972

Cumhuriyet

Hazırlayan : Vecdi KIZILDEMİR

Temiz Hava :

İngiltere, 1956'da Temiz Hava Konseyini kurarak, kirlenme ile savaş konusunda önemli bir adım attı. 1970'de Gürültü ile Mücadele Danışma Konseyi kuruldu. Daha önce halkın gerek evde, gerekse çalışma yerinde huzurunu kaçıracı tabii gelişmelerle mücadelede sorumlu Çevre Dairesi hizmete girmişti. Bugün ülkede 20'den fazla kuruluş kirlenme konusunda çalışmalar yapmaktadır. Problem aslında uluslararasıdır. İngiltere bu yüzden 7'si Birleşmiş Milletlere, 8 tanesi de başka kuruluşlara bağlı olan kirlenme ile savaş organizasyonlarının üyesidir.

Bugüne kadar elde edilen gelişmeler nelerdir? Enerji tüketimi % 17 arttığı halde Temiz Hava Şartnamesinin uygulanması sayesinde atmosferdeki sülfür dioksit ve sis geniş ölçüde azalmıştır. Londra'da artık ünlü sisten eser yoktur. İki yıl önce Londra ve çevresinde yapılan bir araştırmada 138 çeşit kuş tesbit edilmiştir. Bu, 10 yıl öncesine nazaran iki mislidir. Çelik endüstrisinin merkezi Sheffield bir zamanlar ülkenin kara yerlerinden biri idi. Şehir bugün Avrupanın en temiz yerleşme bölgesi olarak nitelendirilmektedir.

Nehirler :

İngiltere'nin ve Gallerin 4500 nehrinden % 75'inin kirlenme felâketine uğramadığı bilinmektedir. Buna macı ile lâğım sistemlerine 7.000.000 sterlin harcama rağmen, Çevre dairesi önümüzdeki üç yıl içerisinde, endüstri bölgelerindeki su yollarının temizlenmesi a-yı plânlamaktadır. Thames Nehrine her yıl 5 ton pislik dökülmesine rağmen, modern metodlar uygulanarak burası canlıların yaşamasına uygun özelliklerine kavuşturulmuştur. Son araştırmalarda, nehirde 55 cins balık bulunmuş ve meraklılar oltalarını tekrar Thames'e salmaya başlamışlardır.

Yavaş tesir eden ve bütünü ile bitki tarafından kullanılan ve toprak üstünde kalan gübre cinsi araştırmalar sonunda elde edilmiştir. Böylece gübrelerin nehirlerle sürüklenmeleri ve buralarda zararlı bitkiler için ortam hazırlamaları olanakları kalkmıştır. Sabun fabrikaları artık «Yumuşak» temizleyiciler yapmaktadır. Bunlar bakterileri öldürmekte, fakat sularda köpük dağları meydana getirmemektedir.

Egzoz gazları ile de mücadele gelişmeler göstermektedir. Imperial Chemical Industries tarafından keşfedilen bir temizleyici, gazın hidrokarbonlarını ve karbon monoksidini tamamen almaktadır.

İşbirliği :

İngiltere'de bugün hava kirlenmesine karşı cezai müeyyideler vardır. Ancak mesele uluslararası bir nizamın kurulması gerekmektedir. Can sıkıcı meselelerin başında gürültü gelmektedir ama bunun ölçülmesi güçtür. 1954'te alınan uluslararası anlaşmalara rağmen denizlerin yakıtlarla kirlenmesi devam etmektedir. Okyanuslara radyo aktif kalıntıların ve uzay artıklarının dökülmesi ile ilgili tedbirlerin alınması gereklidir. Bütün bu noktalar Stockholm'da Haziran ayında Birleşmiş Milletle Yaşama Çevresi Konferansında bütün detayları ile alınacaktır.

Çevre Temizliğinden sonra sorumlu İngiliz Devlet Başkanı Mr. Peter Walker, toplantıyı yüzyılların en önemli buluşmalarından biri olarak nitelemiştir. Toplantıda dünya milletlerinin insanoğlunun sağlığını tehdit eden ve çevre güzelliğini mahveden gelişmelere karşı savaş açmaları beklenmektedir.

HAVA KIRLENMESİ VE EKONOMİK BEDELİ

2.2.1972

Cumhuriyet

Yazan : Ercan ÖZER, M. A.
(Ekonomi Uzmanı)

Hava kirlenmesi endüstrileşmenin ilerlemesi ile dünya çapında bir sorun olmuştur. Çok yönlü bu sorunun nedenleri ve etkileri çeşitlidir. Etkiler her aman âni değildir; bazıları zamanla ortaya çıkmaktadır. Hava kirlenmesinin insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri tanınmış ilim adamları ve politikacılar tarafından önemle ortaya konmuştur. Fakat bu olayın ekonomik maliyeti hakkında söylenenler azdır. Hava kirlenmesi yalnız insan sağlığına karşı değil, aynı zamanda pahalıdır da.

Ekonomistler, ekonomik faaliyetlerin istenmiyen olumsuz yan etkilerinin ortadan kaldırılması, azaltılması veya kontrol altına alınmasının ihtiyacını devamlı duymuşlardır. Fakat olumsuz etkilerine rağmen hava kirlenmesinin önlenmesi için çok az tedbirler alınmış ve alınmaktadır. Hava kirlenmesinin yakın gelecekte tamamen ortadan kaldırılması beklenemezse de olumsuz etkileri azaltılabilir. Kontrol altına alınabilir. İnsan sağlığı tek başına, hava kirlenmesinin önlenmesini gerektirir. İnsan sağlığının yanısıra, hava kirlenmesinin ekonomik maliyeti de onun önlenmesine gereken önemin verilmesini haklı göstermektedir. Hava kirlenmesine bağlı ekonomik maliyetleri diğer maliyetlerden ayırmanın güçlüğü ortada olmakla beraber, fazla ayrıntılara inilmeden bu maliyetler tanımlanabilir.

Hava kirlenmesi, ekonomik maliyetlerin zararlı yan etkilerinin diğer bir deyimle dışsal olumsuz ekonominin dinamik bir örneğidir. Bu zararlı yan etkilerin ekonomik maliyeti, genel olarak, hem fizikli, hem psikolojik insan sağlığı, mallar, tarım ve ürünleri, hayvanlar ve ürünleri, harcanan zaman ve kirlenmesinin önlenmesi, azaltılması, kontrol altına alınmasını gerektiren tedbirlerle ilgilidir.

● ŞEHİRCİLİK KONULARI

(Japonya'dan haberler) Eylül 1971 sayı 151

TOKYO'NUN BİR PEYK ŞEHRİNDE «ARABANI BUGÜN KULLANMA» GÜNÜ TESİS EDİLDİ

Tokyo'nun peyk şehirlerinden biri olan Hachioji şehri «nüfusu takriben 260.000) 3 Ekim Pazar günü, otomobillerin sebep olduğu çevre bozukluğu ile başa çıkabilmek vasıtası olarak, bir «Arabani Kullanma» gününe tanık olmuştur.

Bu «Araba Kullanma» hareketi, belediye kuruluşlarının vatandaşlardan belirli günlerde, kaçınılmaz, acil ihtiyaçlar dışında arabalarını kullanmamaları çağrısından doğmuştur. Bu hareket Japonya'da şimdiye kadar bu neviden yapılmış olan ilk kampanya olmaktadır.

3 Ekim günü şehirdeki sürücülerin pek çoğu «Araba Kullanma» çağrısına hararetle uymuşlar ve şehrin ana caddelerinden geçen otomobillerin sayısı diğer pazar günlerine nazaran % 20 oranında azalmıştır. Çarşı ve mesken bölgelerinin arka sokaklarında % 60-70 gibi büyük bir trafik kesafeti düşüşü kaydedilmiştir. Genel olarak bir günlük taşıt trafiği, herhangi bir pazar gününe oranla % 40 azalarak 60.000 taşıta düşmüştür.

Kampanyayı Tokyo'nun bütün peyk şehirlerine götürmek için adı geçen konseyin kurulmasının sebebi budur.

(Japonya'dan haberler) Kasım 1971 Sayı 153

DÖRT KİŞİ KÜLTÜR NİŞANI İLE TALTİF EDİLDİ

Kültür Şeref Payesi yıllık tevzi töreni, 3 Kasım günü, Majeste İmparatorun huzurlarında, İmparatorluk Sarayında yapılmıştır. Bu yıl dört kişi - yani bir toprak erozyonu kontrol uzmanı olan Masao Akagi, usta bir çömlek desinatörü olan Tōyoza Arakawa, modern ekonomi üzerinde bir otorite olan Tokuma Yasui ve bir roman yazarı olan Bayan Yaeko Nogami - nişanla taltif edilmiştir.

Nişan alan dört kişinin kısa biyografileri şöyledir:

Masao Akagi 84 yaşında, ziraat doktoru ve Millî Nehir Koruma Derneği Yürütme Direktörüdür. Bakanlıktaki Toprak Kontrolü konusunda ihtisaslaşan ilk uzman olarak ülkenin bir çok bölgelerinde toprak erozyonuna karşı tedbirler ve nehlere setler yapmak gibi çalışmaları yönetmiş ve nezaret etmişler.

Dr. Akagi toprak kontrolü teorisini ve idare tekniğini sistematize etmiş ve Japonya'da anti - erozyon plânlaması ile ilgili eşsiz bir sistem yaratmıştır. Bundan başka, yeni bir yönetim metoduyla, Japonya'nın tabii şartlarına uygun düşen şumulü bir anti - erozyon programı plânlamıştır. Bu programla senelerce bütün ülkede toprak kontrol çalışmaları yaparak ve yöneterek millî toprağın muhafazasına ve geliştirilmesine büyük katkıda bulunmuştur. Neticede, kendisine «Toprak Kontrolünün Babası» denmiştir.

(Japonya'dan haberler) Ekim 1971 sayı 152

«YÜRÜYÜŞ SEVERLERİN CENNETİ» BİR YAŞINDA — UYGULAMA TOKYO'DAN ÜLKENİN HER YANINA YAYILIYOR —

Geçen yıl Ağustos ayında, Tokyo'nun Ginza, Shinjuku, Asakusa, İkebukuro ve Shibuya gibi bölgelerinde örnek olarak başlatılan ve pazar günleri ve millî tatil günleri işlek caddeleri motorlu taşıt trafiğine kapamayı hedef güden «yürüyüşseverlerin cenneti» projesinin uygulanmaya başlamasından bu yana bir yıl geçmiş bulunmaktadır.

Bu fikir, Japonya'da hızla yayılmakta olan «motorizeleşmenin bir sonucu olarak otomobillerin sebep olduğu çevresel bozukluklardan halkı hiç değilse haftada bir gün kurtarmak için doğmuştu.

Önce, «insanlığın özgürlüğü» gibi kulağa hoş gelen sloganla gururlanan ve garip gelen bir durumun etkisi ve merak saikiyle yollara dökülen ateşli gençler, caddeleri şenlik yerine çevirmişler ve hattâ taşıtan azat olan bu caddeler boyunca düğün törenleri yapılmış, tiyatro oyunları oynanmıştır. Fakat geçen bir yıl zarfında bu gibi aşırı zevk ve heyecan tedricen durulmuş, «yürüyüşseverlerin cenneti» sistemi şehir sakinlerinin hayatında muntazam ve istikrarlı bir şekilde kökleşmiştir.

Bu zaman zarfında, yaklaşık olarak 44 milyon kişi, yani aşağı yukarı Tokyo nüfusunun dört katı «yürüyüşseverlerin cenneti» hareketinden yararlanmıştı.

Bu yaz, pazar ve millî tatil günleri Ginza caddesi boyunca diziler halinde plâj şemsiyeleri kurulmuş ve hurma ağaçları dikilmiş, öte yandan serin bir atmosfer yaratmak için bir adam boyunda buzdan sütunlar ve «kardan adam»lar dikilmiştir.

(Japonya'dan haberler)

YOĞUNLAŞAN «TURİST EĞLENDİRME» CEREYANI VE ARTMAKTA OLAN YABANCI ZİYARETÇİLER

1970 Turizm Beyaz Kitabı Yayınlandı

Kitap, Hükümetin 1972 Martında sona erecek olan 1971 malî yılı içinde turizmi geliştirmek için almış olduğu tedbirlere de atıfta bulunmaktadır.

Kişi Başına Düşen Turist Eğlendirme Programları

1970 yılında, Japonya halkının bütün olarak düzenlediği «Turist Eğlenceleri» - 442 milyon kişi - kere olurken (bütün ziyaretçilerin iştirak ettiği gezilerin toplamı) fert başına düşen gezi sayısı 4.3 olmuştur. Bir günden fazla süren «Turist Eğlenceleri» 83 milyon kişi kere'yi geçmiş ve toplam tutarın % 20.4'ü olmuştur.

1971 Malî Yılı Turizm Politikası

Hükümetin 1971 malî yılı içinde turizmi geliştirmek için almakta olduğu tedbirlerden bir kaçışunlardır:

Turist kaynaklarını muhafaza etmek

Tabiatın muhafaza edilmesi konusunda Hükümet, ülkenin tabii güzelliğini tahrir etme ve çevreyi kir-

letme yönündeki mevcut temayülle başa çıkmak ve tabiatı bir manevî hayatın temeli olarak muhafaza etmek ve ondan faydalanmak hususunda kararlıdır. Bu amaca ulaşmak için, millî ve yarı - millî parkların yeniden organize edilmesiyle alâkalı bir plânın hızlandırılması, Bonin Adalarının bir millî park olarak tesbiti ve Okinawa'da nefis kıy ve deniz manzaralı yerleri millî park yeri olarak tayin etmek gibi yollarla, tabii parklar millî sistemini geliştirmeye ve genişletmeye Hükümet gayret gösterecektir.

Ayrıca tarihî değerlerin kültürel mahiyetlerini ve tabii özelliklerini muhafaza etme politikasının bir parçası olarak Hükümet, NARA DEVRİ öncesinden (M.S. 710 - 784) beri Japonya'nın siyaset ve kültür merkezi olan Hasuka Bölgesinde (Nara şehri yakınlarında) bir tarihi referanslar müzesi, bir enformasyon merkezi ve bazı tesisler kurmak üzere 990 milyon Yen harcayacaktır.

Turistik Tesislerin Geliştirilmesi

Halkın yürümekten zevk alabileceği, tabii konumu bozulmamış bölgelerde, nefis tabii güzelliğe sahip yerlerde ve deniz parkı sahalarında çeşitli tesislerin geliştirilmesine önem verilecektir.

Sağlıklı ve ucuz eğlence faaliyetleri için uygun siteler tesisi bakımından, gençler için yeni bir «gençlik seyahat köyleri» sistemi kurulacaktır. Bu sisteme göre bütün ülkeden 16 bölge bu amaçla hazırlanacaktır. Bundan başka, kırsal bölgelerdeki tabii ortamda eğlenceler düzenlemek hususunda süratle büyüyen talep karşısında, kırlarda tabiatı korumak, tabiatla ahenk içinde olacak olan, çimen ekmek, meyve bahçeleri yapmak, balık çiftlikleri kurmak suretiyle «tabii eğlence köyleri» tesis edilecektir. 1971 malî yıl içinde bu maksatla bütün ülkeden 30 bölge tayin edilecektir.

5,5 MİLYONLUK 18 YIL SONRAKİ İSTANBUL'UN PLÂNLARI HAZIR

**2. 2. 1972
Cumhuriyet**

Yazan : Güngör GÖNÜLTAŞ

Büyük İstanbul Nâzım Plânı 50 uzmanın beş yıllık ekip çalışması sonunda tamamlanmıştır. Devlete beş milyon liraya mal olan plân, ilgili belediyelere onaylanıp, İmar ve İskân Bakanlığınca kabul edildikten sonra yapılacak tatbikat plânları ile uygulanacaktır.

Silivri'den Gebze'ye kadar olan bütün kırsal ve kentsel sorunlarını ele alarak çözüm yolları getiren plân yeni yerleşmeleri ve yapılacak yeni tesislerin yerlerini saptamakta ve özetle şu önerileri getirmektedir:

YENİ MERKEZLER

Nâzım plâna göre, Ümraniye, Kurtköy ve Gebze'de yeni şehirselleme üniteleri doğacak ve 1990 yılında nüfusu 5,5 milyona çıkacak İstanbul'da yarım milyon kişi sanayide çalışacaktır.

İSPANYA'NIN TURİZM GELİRİ 2 MİLYAR DOLARI AŞTI

**21.1.1972
Cumhuriyet**

MADRİT, — İspanyol Turizm ve Enformasyon Bakanlığı, geçen yıl içinde İspanya'ya 26 milyon 670 bin turist geldiğini ve bunun, bir önceki yıla kıyasla turist sayısında yüzde 10.6 oranında bir artışa tekabül ettiğini açıklamıştır. Bakanlık yetkilileri, turizm gelirlerindeki brüt artışın yüzde 22.8 oranında olduğunu bildirmişler ve geçen yıl içinde turistlerin İspanya'ya 2 milyardan fazla dolar bıraktıklarını söylemişlerdir.

Diğer taraftan İspanyol turistlerinin geçen yıl içinde yabancı ülkelerdeki harcamalarında da yüzde 30.4 oranında bir artış meydana gelmiş ve İspanyol turistler bu ülkelerde 148 milyon dolar tutarında döviz harcamışlardır.

% 22 GELİR ARTIŞI

Bu rakamlardan da anlaşılabilir gibi, İspanya'nın 1971 yılı içinde net turizm geliri yüzde 22.2 oranında artmış ve 1 milyar 916 milyon dolara yükselmiştir.

İspanyol Turizm ve Enformasyon Bakanlığı yetkilileri halen ülkede turistler için mevcut yatak sayısının 1 milyon 320 bini aşmış olduğunu söylemişler, 1972 - 1973 yılları arasında kapsayan kalkınma plânının turizm gelirini 3 milyar 400 milyon dolara yükseltmeyi öngördüğünü ifade etmişlerdir.

ŞEHİRLERE GÖÇ ARTIK İZMİT'TE YOĞUNLAŞIYOR

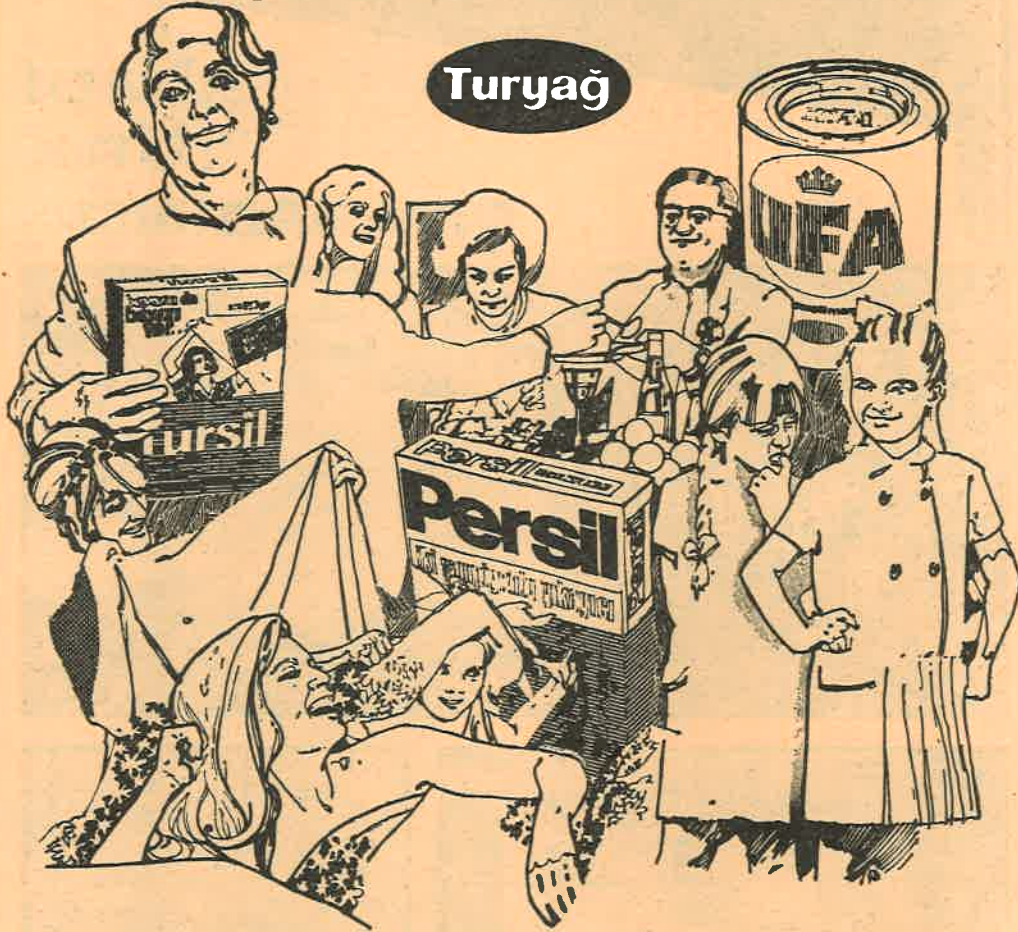
**2.2.1972
Cumhuriyet**

İZMİT, (Cevdet YAKUP bildiriyor) — Gebze'den başlayıp Köseköy'e kadar uzanan 100 kilometrelik İstanbul - İzmit asfalt yolunun iki yanı, bir yerleşme haline gelmektedir. Bu yolu dolduran çeşitli fabrikalar ve sınai tesislerin arasında, yazlık evler İstanbul'u İzmit'e bağlamış gibidir. Arsa ve meyve bahçelerinin 1950'de metrekaresi 2 - 3 lirayken, bugün en azından 60 - 75 ve hattâ 100 lirayı bulmuştur. Öyle görülmektedir ki, önümüzdeki birkaç yıl içinde bu fiyatlar iki misli yükselecektir. Önceleri bahçeler içinde yapılan evler, şimdi blok apartmanlar halini almaya başlamıştır.

Tahminlere göre, Gebze - İzmit yerleşme alanında önümüzdeki 5 yıl içinde 300 bin kişi iskân edilmiş olacaktır. İstanbul'un zengin ve varlıklı kimseleri, daha çok buralarda ev, apartman ve köşk yaptırmakta; yazlıklara, buralara gelmektedir.

**Herkes
TURYAĞ MAMÛLÜ KULLANIYOR.**

**Çünkü UFA-PERSİL-TURSİL
üstün kaliteli,
güvenilir ve ekonomiktir.**

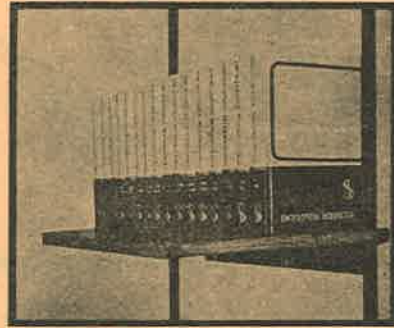
A. ORMAN ÇİFTLİĞİ

- Çeşitli Süs Bitkileri Ve Yetkili Teknik Elemanları İle bütün Bahçe ve Peyzaj Mimarisi Tatbikatlarında Emrinizdedir.
- Pastörize Süt ve Mamulleri,
Besili Tavuk ve Koyunları
Günlük Yumurta,
Nefis Ve Yıllanmış Kalite Şarapları,
Taze Meyve, Meyve Suları ve Sebzeler
için **A. O. Çiftliğini tercih ediniz.**

TEKNOGON

PORTATİF RAF SİSTEMİ

ŞİMDİ
TÜRK
PİYASASINDA

KİLER VE MUTFAĞINIZDA

AYDINLIĞINIZDA

İÇERİNİZDE

KÜTÜPHANENİZDE

BÜRONUZDA

HOBİ ODANIZDA

ihracatı
gerçekleştiren
ilk ve yegâne
firma
Türkiye de
ve
Dünyada

KAVAKLIDERE

ŞARAPLARI

**Amerika
Kanada
Arjantin
İngiltere
Almanya
İtalya
Hollanda
İsviçre
ve
Belçika**

İşletmiş Özsoğuk 71

Bastıldığı yer : TİSA Matbaacılık Sanayii
Tel : 17 54 38 — Ankara

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın, istikbalinizin emniyetidir

